

KÉZIKÖNYV

Gyámság a szülői felügyelet nélkül maradt gyermek számára

Kézikönyv a gyámsági
rendszerek megerősítéséhez az
emberkereskedelem gyermek
áldozatainak sajátos szükségleteiről
való gondoskodás érdekében

Az Európai Unió Alapjogi Ügynökségéről számos információ található az interneten. Tájékozódjon a FRA honlapján: <http://fra.europa.eu>.

E dokumentum nem minősül az idézett jogszabályok kötelező érvényű értelmezésének, célja szerint inkább könnyen használható referenciadokumentumnak tekinthető. A dokumentum sem egészében, sem részeiben nem feltétlenül tükrözi az Európai Bizottság álláspontját.

A Europe Direct szolgáltatás az Európai Unióval kapcsolatos kérdéseire segít Önnek választ találni.

**Ingyenesen hívható telefonszám (*):
00 800 6 7 8 9 10 11**

(*) A legtöbb hívás és a megadott információk ingyenesek (noha egyes mobiltelefon-szolgáltatókon keresztül, telefonfülkékből és hotelekből a számot csak díjfizetés ellenében lehet hívni).

Fotó (borító és belső): © Shutterstock

Bővebb tájékoztatást az Európai Unióról az interneten talál (<http://europa.eu>).

Luxembourg: Az Európai Unió Kiadóhivatala, 2015

Paper	TK-01-15-636-HU-C	978-92-9239-982-5	10.2811/546972
PDF	TK-01-15-636-HU-N	978-92-9239-978-8	10.2811/280457

© Az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége, 2015

A sokszorosítás a forrás megjelölésével megengedett.

Printed in Luxembourg

KLÓRMENTES ELJÁRÁSSAL ÚJRAHASZNOSÍTOTT PAPIRRA NYOMTATVA (PCF)

Gyámság a szülői felügyelet nélkül maradt gyermekek számára

Kézikönyv a gyámsági rendszerek
megerősítéséhez az emberkereskedelem
gyermek áldozatainak sajátos
szükségleteiről való gondoskodás
érdekében

Előszó

A kísérő nélküli vagy az elsődleges gondviselőjüktől elszakított gyermekek fokozottan kiszolgáltatottak a bántalmazás és kizsákmányolás veszélyének. Ezeknek a gyermekeknek különleges védelemre van joguk.

A gyámok kiemelt szerepet töltenek be abban a gyermekvédelmi rendszerben, amely a családi környezetükből elmozdított gyermekek és azon – például a szülők által bántalmazott vagy elhanyagolt – gyermekek védelmét szolgálja, akiknek érdekeit a szülők nem tudják képviselni.

Az Európai Unió Alapjogi Ügynökségének (FRA) gyermekkereskedelemről szóló, 2009. évi összehasonlító jelentése szerint a gyámság fogalmának értelmezésében és alkalmazásában az Európai Unió tagállamai között jelentős különbségek mutatkoznak. Az FRA-nak a felnőtt hozzátartozóiktól elszakított és menedéj jogot kérő gyermekekről szóló, 2010. évi jelentéséhez felvett adatok azt mutatják, hogy még egy tagállamon belül is nagyon különböző lehet az ott működő gyámsági rendszerek keretében a gyermekeknek nyújtott szolgáltatások minősége és a védelem mértéke.

Az emberkereskedelem elleni fellépésről szóló 2011/36/EU irányelv – az eltérő nemzeti gyakorlatok figyelembevételével – megköveteli a tagállamoktól, hogy gyámot vagy képviselőt jelöljenek ki az emberkereskedelem gyermek áldozatai számára, amint a hatóságok megállapítják, hogy kísérő nélküli gyermekről van szó, valamint azokban az esetekben is, amikor a szülői felelősséget gyakorló személyek nem tudják megvédeni a gyermek legfőbb érdekeit, és/vagy képviselni a gyermeket. Az *emberkereskedelem felszámolására irányuló uniós stratégia (2012–2016)* elismeri, hogy az intézményközi és multidiszciplináris koordinációt biztosító, a gyermekek szempontjait figyelembe vevő, átfogó védelmi rendszerek kulcsfontosságúak a gyermekek különböző csoportjaiban felmerülő különböző szükségletek kielégítése terén, ideértve az emberkereskedelem áldozatait is. Az uniós stratégia ezért kötelezően előírta ennek a kézikönyvnek a közzétételét.

A kézikönyv célja a gyermekvédelem javítása azáltal, hogy a jelenleg működő gyámsági rendszerek továbbfejlesztése érdekében hozzájárul a nemzeti hatóságok és egyéb uniós érdekelt felek munkájához. Tisztázni kívánja a gyámok mint az integrált gyermekvédelmi rendszer nélkülözhetetlen résztvevőinek szerepét. A kézikönyv hangsúlyozza, hogy a gyámok és törvényes képviselők fontos szerepet játszanak a gyermekek bántalmazásának és kizsákmányolásának megelőzésében és kezelésében, valamint az emberkereskedelem gyermek áldozatainak védelmében és támogatásában. Ugyanakkor előmozdítja a gyámsági rendszer alapelveinek és sajátosságainak egységes

értelmezését. Közös uniós alapelvek és alapszabályok bevezetésével kívánja javítani a gyámság alatt álló gyermekek körülményeit és alapvető jogainak tiszteletben tartását.

Szeretnénk köszönetet mondani mindazoknak a szakértőknek, akik építő jellegű észrevételeikkel hozzájárultak a kézikönyv összeállításához.

Cecilia Malmström

az uniós belügyekért felelős biztos

Morten Kjaerum

*az Európai Unió Alapjogi
Ügynökségének igazgatója*

Tartalomjegyzék

ELŐSZÓ.....	3
RÖVIDÍTÉSEK JEGYZÉKE.....	7
A KÉZIKÖNYV HASZNÁLATA.....	9
BEVEZETÉS	15
1. Ki minősül gyámnak?.....	15
2. A gyámság mint a gyermekvédelmi rendszerek nélkülözhetetlen eleme.....	18
3. Mely témákkal foglalkozik a kézikönyv?.....	22
4. Nemzetközi együttműködés a gyermekvédelem terén.....	24
1. RÉSZ – A GYÁMSÁGI RENDSZEREK MEGERŐSÍTÉSE.....	27
1. A gyámsági rendszerek alapelvei.....	27
2. Gyámsági rendszerek: előzetes megfontolások.....	30
2.1. Mit kell tartalmaznia a jogszabályoknak és/vagy a szakpolitikáknak?.....	30
2.2. Egységes gyámsági rendszer valamennyi gyermekre vonatkozóan?.....	31
2.3. A gyámok munkavállalói státusza: hivatásos vagy önkéntes gyámok?.....	34
2.4. Ki járhat el gyámként?.....	35
2.5. Rokonok gyámnak való kijelölése a gyermekkereskedelem összefüggésében.....	40
2.6. Képviselők és/vagy törvényes képviselők.....	41
2.7. Jogi tanácsadás és jogi segítségnyújtás.....	42
3. A gyámok irányítása.....	43
3.1. A gyámhatóság.....	43
3.2. A gyámoknak szóló iránymutatások kidolgozása.....	44
3.3. Koordináció és együttműködés más ügynökségekkel és hatóságokkal.....	46
3.4. Ügykezelés.....	48
3.5. Képzés.....	50
3.6. Támogatás a gyámoknak.....	56
3.7. Felülvizsgálati és felügyeleti mechanizmusok.....	57
4. Gyám kijelölése a gyermek számára.....	59
4.1. Mikor kell gyámot kijelölni?.....	60
4.2. Mi a gyám kijelölésének legmegfelelőbb eljárása?.....	61

4.3. Mikor szűnik meg a gyámság?.....	66
4.4. Mikor kell másik gyámot kijelölni?.....	69
2. RÉSZ – A GYÁM FELADATAI	71
5. A gyermek mindenk felett álló érdekének védelme	77
6. A gyermek biztonságának és jólétének biztosítása.....	79
6.1. Kockázatértékelés.....	80
6.2. Egyéni igényfelmérés.....	85
6.3. A gyermek támogatása a családi kapcsolatok fenntartásában.....	88
6.4. Megfelelő életszínvonal, beleértve a megfelelő lakhatást és anyagi támogatást.....	89
6.5. Egészségügy	91
6.6. Oktatás és képzés	93
7. A gyermekek részvételének előmozdítása.....	94
8. A gyermek és mások közötti kapcsolattartó szerep	97
9. A gyermek mindenk felett álló érdekét szolgáló, tartós megoldás meghatározásának elősegítése.....	98
9.1. Hazatelepülés és visszatérés a származási országba.....	100
9.2. A fogadó országba történő integráció.....	104
10. A törvényes képviselőlet gyakorlása és a gyermek támogatása jogi eljárásokban.....	106
10.1. Életkor megállapítására irányuló eljárások.....	107
10.2. A tartózkodási engedély kiadására irányuló eljárások.....	109
10.3. A nemzetközi védelemre irányuló eljárások	111
10.4. Kártérítés és visszaszolgáltatás.....	114
10.5. Polgári jogi eljárások	115
10.6. Büntetőeljárások	116
10.7. Rendőrségi nyomozás.....	118
1. MELLÉKLET: JOGFORRÁSOK.....	119
2. MELLÉKLET: IRODALOMJEGYZÉK.....	121

Rövidítések jegyzéke

CRC	Az Egyesült Nemzetek Egyezménye a Gyermek Jogairól
EJEE	Az emberi jogok európai egyezménye (Egyezmény az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről)
SCEP	Felnőtt hozzátartozóiktól elszakított gyermekek Európában program
ENSZ	az Egyesült Nemzetek Szervezete
UNHCR	Az Egyesült Nemzetek Menekültügyi Főbiztossága
UNICEF	Az Egyesült Nemzetek Nemzetközi Gyermek Gyorssegélyalapja

A kézikönyv használata

A kézikönyv azoknak a tisztviselőknek kíván segítséget nyújtani az Európai Unió tagállamaiban, akik nemzeti, regionális vagy helyi szinten felelősek a gyámságért vagy a gyermekek törvényes képviselétéért, vagy ezeken a területeken tevékenykednek. Útmutatást nyújt a nemzeti gyámsági rendszerek létrehozására és működtetésére vonatkozóan, és ismerteti a gyámok által ellátandó fő feladatokat. Ezáltal ugyanakkor elő kívánja mozdítani a gyámok, illetve törvényes képviselők – mint a gyermekvédelmi rendszer nélkülözhetetlen résztvevői – feladatának és szerepének Európai Unióban történő egységes értelmezését. Ez egyben a gyámsági rendszer alapelveinek és sajátosságainak egységes értelmezését is előmozdítja. Az egységes értelmezés hozzájárul a gyermekeknek nyújtott védelem mértékének uniós szintű egységes keretbe foglalásához.

Az útmutató elsősorban az uniós tagállamok tisztviselőinek és a gyámoknak szól. Ugyanakkor bizonyos eljárásokban (pl. menekültügyi eljárásokban) nagymértékben alkalmazható a gyermekek törvényes képviselétének rendszerére is, abban az esetben is, ha a törvényes képviselőre csak a gyermek korlátozott jogképességének kiegészítése miatt van szükség egy adott eljárásban, és a törvényes képviselő nem felelős a gyám számára a szokásos esetben kijelölt feladatok összességéért.

A kézikönyv nem foglalkozik sem azoknak az ügyvédeknek a kijelölésével, akik polgári, büntető- vagy közigazgatási eljárásban ingyenes jogi segítséget nyújtanak a gyermekeknek, sem a gyermek mindennapi gondozásáért felelős személyekkel.

A kézikönyv három részből áll:

- A **bevezetés** összefoglalja a kézikönyv témáit, és alapvető információkat tartalmaz a gyámok általános szerepére vonatkozóan. A különböző gyermekcsoportok igényeiről történő gondoskodás céljából létrehozott nemzeti gyermekvédelmi rendszereket írja körül.
- A kézikönyv **I. része** ismerteti a gyámsági rendszerek alapelveit, és útmutatást nyújt ezen rendszerek irányítására és megerősítésére vonatkozóan. Az I. rész a gyámsági rendszer irányításának és megerősítésének nemzeti keretrendszerét kidolgozó politikai döntéshozóknak, valamint a gyámsággal kapcsolatos felelősségi körökkel felruházott nemzeti hatóságoknak szól. Ismerteti a kijelölési eljárásokat és a gyámság időtartamát is.
- A **II. rész** a gyámok feladatait mutatja be. Ez a rész elsősorban a gyámoknak és a gyámok munkájának felügyeletéért felelős személyeknek szól.

Az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége (FRA) és az Európai Bizottság által közösen kidolgozott kézikönyv *Az emberkereskedelem felszámolására irányuló uniós stratégia (2012–2016)* keretében megfogalmazott felhívás teljesítésére készült. Különböző uniós jogforrások, így például az *emberkereskedelem elleni irányelv (2011/36/EU)*, a menekültügyi vívmányok, a *bűncselekmények áldozatairól szóló irányelv (2012/29/EU)* és a *gyermekek szexuális kizsákmányolásáról szóló irányelv (2011/93/EU)* tartalmaznak rendelkezéseket a gyámságra vagy a szülői felügyelet nélkül maradt gyermekek törvényes képviselőire vonatkozóan. Ezeknek a jogforrásoknak a részletes adatai az [1. mellékletben](#) található. Az uniós jog vonatkozó rendelkezéseinek, valamint az egyéb vonatkozó európai vagy nemzetközi eszközöknek és dokumentumoknak az összefoglalása az [1. melléklet 1., 2. és 3. táblázatában](#) található. Ezek a rendelkezések azonban nem tartalmaznak átfogó útmutatót a gyám szerepére és feladataira vonatkozóan. Ez a kézikönyv ezt a hiányt szándékozik pótolni.

A kézikönyv integrált, gyermekközpontú megközelítést alkalmaz. A megközelítés alapját az ENSZ Gyermekjogi Egyezménye adja, amelynek rendelkezései megkülönböztetés nélkül minden gyermekre alkalmazandók. A kézikönyv a gyámságra szoruló gyermekek számára létrehozott gyámsági rendszerek alkalmazásával a bizonyítottan vagy vélhetően emberkereskedelem áldozatává vált gyermekek sajátos szükségleteit és jogait célozza meg. A kézikönyv ajánlásainak nagy része a gyámsággal kapcsolatos valamennyi intézkedésre alkalmazható, függetlenül attól, hogy emberkereskedelem áldozatává vált gyermekekről van-e szó, vagy sem. Az emberkereskedelem gyermek áldozatainak jogai és jóléte úgy védhető meg a legjobban, ha a közreműködők a gyámsági rendszerre alkalmazható valamennyi elvet betartják és biztosítékot kiaknázzák – ilyenek például a gyámok függetlenségének biztosítása és az összeférhetetlenség kizárása –, ugyanakkor alkalmazzák az emberkereskedelem áldozataival való bánásmódra vonatkozó ismereteket és készségeket. A kézikönyv ezért nem ösztönzi olyan külön gyámsági rendszerek létrehozását, amelyek csak az emberkereskedelem gyermek áldozataival foglalkoznak. A [bevezetés 3. fejezete](#) ismerteti, mely gyámsági helyzetekkel foglalkozik ez a kézikönyv, és melyekkel nem.

A kézikönyv kidolgozása során a gyermekek jogaira, valamint az emberkereskedelem gyermek áldozatainak védelmére és támogatására vonatkozó nemzetközi és európai normákat vettük alapul. A kézikönyv összeállításakor egyaránt figyelembe vettük a jogilag kötelező érvényű szövegek, például az Egyesült Nemzetek Gyermekjogi Egyezménye és az uniós jogszabályok rendelkezéseit, továbbá azokat a jogilag nem kötelező érvényű szövegeket, amelyek irányadó útmutatókat és ajánlásokat tartalmaznak. Az [1. mellékletben](#) található a kézikönyv kidolgozásához felhasznált jogforrások listája. A [2. melléklet](#) további olyan szövegeket tartalmaz, amelyeket az olvasó figyelmébe szeretnénk ajánlani. A kézikönyv összeállításakor figyelembe vettük az FRA-nak a felnőtt hozzátartozóiktól elszakított gyermekekre és az emberkereskedelem

áldozataivá vált gyermekekre vonatkozó, korábbi kutatásának eredményeit is. A hatályos jogi normák alapján gyakorlati útmutatót dolgoztunk ki oly módon, hogy másodelemzés keretében összegyűjtöttük és összehasonlítottuk az uniós tagállamok gyámsági rendszerek igazgatására vonatkozó gyakorlatait. Az FRA külön közzé fogja tenni ennek a kutatásnak mind a 28 tagállamot lefedő, összehasonlító áttekintését.

A kézikönyv tervezetét 2013 novemberében az FRA által szervezett és hivatali helyiségeiben megtartott ülésen szakértői csoport vitatta meg. A szakértői csoportban részt vettek a témában érintett európai és nemzetközi szervezetek, illetve nem kormányzati szervezetek (NGO-k) képviselői, valamint az illetékes nemzeti hatóságok kiválasztott szakemberei és képviselői. Az utóbbiak feladata volt a különböző nemzeti gyámsági rendszerek és különböző helyi gyakorlatok ismertetése. Írásbeli konzultáció formájában a gyermekvédelem és a gyermekkereskedelem elleni fellépés területén tevékenykedő, további érintett felek véleményét is kikértük. Végül az Európai Bizottságnak a gyermekek jogaival foglalkozó informális szakértői csoportján keresztül a kézikönyv tervezetét észrevételezésre megosztottuk a tagállamok képviselőivel.

A kézikönyv egyes témáihoz kapcsolódó releváns jogforrások megtalálásának megkönnyítése érdekében a hivatkozások kék színnel és félkövér szedéssel kiemelve szerepelnek az adott bekezdésekben.

A kézikönyv az uniós tagállamok ígéretes gyakorlataira vonatkozóan is tartalmaz példákat, amelyekből a politikai döntéshozók és a szakemberek ösztönzést meríthetnek egy-egy konkrét nehézség kezelésére. A gyámok feladataira vonatkozó részben ellenőrző listák találhatóak azokra a lehetséges intézkedésekre vonatkozóan, amelyeket a gyámoknak a gyermek életének különböző területei vonatkozásában esetleg meg kell hozniuk a gyermek mindenek felett álló érdekének védelmére.

Az alábbi lista a kézikönyvben használt kifejezések fogalommeghatározásait tartalmazza. Egyes kifejezésekre, így például a „gyám” kifejezésre, nincs egységesen elfogadott meghatározás.

ALAPFOGALMAK

Emberkereskedelem áldozata: Emberkereskedelem áldozata az a természetes személy, aki az emberkereskedelem elleni irányelv (2011/36/EU) 2. cikkének értelmében emberkereskedelem áldozatává vált.

Emberkereskedelem: Az emberkereskedelem elleni irányelv (2011/36/EU) a következőképpen határozza meg az emberkereskedelem fogalmát: „Személyek kizsákmányolás céljából való toborzása, szállítása, átadása, rejtegetése vagy fogadása – az adott személyek feletti ellenőrzés megváltoztatását vagy átadását is ideértve – fenyegetéssel, erőszakkal vagy egyéb kényszer alkalmazásával, emberrablással, csalással, megtévesztéssel, hatalommal vagy a kiszolgáltatott helyzettel való visszaélés révén, illetve anyagi ellenszolgáltatásnak vagy előnyöknek valamely személy felett ellenőrzést gyakorló személy beleegyezésének megszerzése érdekében történő nyújtásával vagy elfogadásával.”

Kizsákmányolás: „A kizsákmányolás magában foglalja legalább a prostitúció révén történő kizsákmányolást vagy a szexuális kizsákmányolás más formáit, a kényszermunkát vagy -szolgáltatásokat – a koldulást, a rabszolgatartást vagy a rabszolgatartáshoz hasonló gyakorlatot és a szolgaságot is ideértve –, a bűncselekményhez kapcsolódó kizsákmányolást és a szervek kivételét.”

Ha az (1) bekezdésben említett magatartás „gyermekre irányul, büntetendő emberkereskedelemnek minősül akkor is, ha az nem jár az (1) bekezdésben felsorolt elkövetési módok alkalmazásával.”

Emberkereskedelem elleni irányelv (2011/36/EU), 2. cikk

Gyermek: Gyermek „minden 18. életévét be nem töltött személy.”

Emberkereskedelem elleni irányelv (2011/36/EU), 2. cikk (6) bekezdése; lásd még: Az Egyesült Nemzetek Gyermekjogi Egyezménye, 1. cikk

„[...] amennyiben az emberkereskedelem áldozatainak életkora bizonytalan, és okkal feltételezhető, hogy az említett személy gyermek, akkor gyermeknek kell tekinteni annak érdekében, hogy [...] haladéktalanul segítségben, támogatásban és védelemben részesülhessen.”

Emberkereskedelem elleni irányelv (2011/36/EU), 13. cikk (2) bekezdése

Kísérő nélküli gyermek: A kísérő nélküli kiskorú olyan gyermek, „aki jogszabály vagy az érintett tagállam gyakorlata alapján érte felelős nagykorú személy kíséréte nélkül lépett a tagállamok területére, mindaddig, amíg ilyen személy tényleges felügyelete alá nem kerül; ide tartozik azon (gyermek) is, aki a tagállamok területére történt belépést követően maradt felügyelet nélkül.”

Kvalifikációs irányelv (2011/95/EU), 2. cikk l) pontja

Felnőtt hozzátartozóitól elszakított gyermek: A felnőtt hozzátartozóitól elszakított gyermek olyan gyermek, akit mindkét szülőjétől vagy a jog/szokásjog szerinti elsődleges gondviselőjétől elszakítottak, de nem feltétlenül szakítottak el egyéb rokonaitól. Így a felnőtt hozzátartozóitól elszakított gyermekek között lehetnek olyan gyermekek is, akik felnőtt családtagok kíséretében vannak.

Az ENSZ Gyermekjogi Bizottságának 6. sz. általános megjegyzése, CRC/GC/2005/6 és Alternatív gondoskodás a gyermekekről, ENSZ-útmutató, A/HRC/11/L.13, 8. bekezdés

A felnőtt hozzátartozóiktól elszakított gyermekek Európában program (SCEP) az „elszakított” szót használja a „kísérő nélküli” helyett, hiszen ez a kifejezés jobban kifejezi az ilyen helyzetben lévő gyermekek problémájának lényegét, vagyis azt, hogy e gyermekek nélkülözik szülei vagy törvényes gondviselőjük gondoskodását és védelmét, ennek következtében társadalmilag hátrányos helyzetben vannak, és pszichés traumát szenvednek el. Mivel az uniós jog a „kísérő nélküli” kifejezést használja, a kézikönyvben – az esetleges félreértések és következetlenségek elkerülése érdekében – a „kísérő nélküli” kifejezés egyaránt vonatkozik a kísérő nélküli és/vagy felnőtt hozzátartozóiktól elszakított gyermekekre.

Gyám: A gyám olyan független személy, aki biztosítja a gyermek mindenképp felett álló érdekének védelmét és a gyermek általános jólétét, és e célból kiegészíti a gyermek korlátozott jogképességét. A gyám a szülőhöz hasonlóan minden eljárásban a gyermek törvényes képviselőjeként jár el.

Az ENSZ Gyermekjogi Bizottságának 6. sz. általános megjegyzése, CRC/GC/2005/6 és Alternatív gondoskodás a gyermekekről, ENSZ-útmutató, A/HRC/11/L.13

Képviselő (egyes helyeken: törvényes képviselő): A képviselő „az a személy vagy szervezet, akit vagy amelyet a hatáskörrel rendelkező testületek a (nemzetközi védelem alatt álló) kísérő nélküli (gyermek) támogatására és képviselőre jelölnek ki azzal a céllal, hogy [...] biztosítsa a gyermek mindenképp felett álló érdekét, valamint szükség esetén jognyilatkozatot tegyen a (gyermek) nevében.”

A befogadási feltételekről szóló irányelv (2013/33/EU), 2. cikk j) pontja

A képviselő vagy törvényes képviselő megkülönböztetendő a jogi segítséget nyújtó ügyvédől vagy egyéb jogi foglalkozást gyakorló személytől, aki a gyermek nevében nyilatkozik, és büntetőeljárásokban, menekültügyi eljárásokban vagy egyéb jogi eljárásokban a közigazgatási és igazságügyi hatóságok előtt a nemzeti jog előírásai szerint írásbeli nyilatkozatokban és személyesen jogilag képviseli a gyermeket.

Gyámhatóság: A gyámhatóság a gyámok kiválasztásáért, kijelöléséért, ellenőrzéséért, felügyeletéért és képzéséért felelős intézmény, szervezet vagy egyéb jogalany. A gyámhatóság vagy a gyámhatósági feladatokat ellátó szervezet szerepét jogszabályban kell meghatározni.

Alternatív gondoskodás a gyermekekről, ENSZ-útmutató, A/HRC/11/L.13 és az ENSZ Gyermekjogi Bizottságának 6. sz. általános megjegyzése, CRC/GC/2005/6

BEVEZETÉS

1. Ki minősül gyámnak?

Az uniós tagállamok különböző modelleket alkalmaznak a gyámság és a törvényes képviselet tekintetében.

Forrás: FRA (2009), Child trafficking in the European Union: Challenges, perspectives and good practices (Gyermekkereskedelem az Európai Unióban: kihívások, kilátások és bevált gyakorlatok). Elérhető: http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/529-Pub_Child_Trafficking_09_en.pdf

A gyám fogalmának nincs egységesen elfogadott meghatározása. Az uniós jog elismeri, hogy a gyámság és a törvényes képviselet fontos szerepet tölt be a gyermek mindenek felett álló érdekének védelme és a gyermek jóléte szempontjából, ugyanakkor nem határozza meg sem a gyám fogalmát, sem a gyám feladatait. A „gyám” kifejezés mellett az uniós jog a „törvényes vagy egyéb képviselő” és a „speciális/különleges képviselő” kifejezéseket is használja a kísérő nélküli gyermekek vagy a szülői jogok gyakorlásától megfosztott szülők gyermekeinek segítésére és támogatására kijelölt személyek megnevezésére. Az uniós jogban a menekültügyi vívmányok csak a törvényes képviselők fogalmát határozzák meg (lásd az 1. táblázatot). A törvényes képviselő sokkal korlátozottabb feladatkört gyakorol, mint a gyám (lásd a 2.6 fejezetet). Az Európa Tanács 2005. évi, az emberkereskedelem elleni fellépésről szóló egyezménye sem határozza meg a „gyám” fogalmát. Az Egyesült Nemzetek szintjén az **Alternatív gondoskodás a gyermekekről, ENSZ-útmutató** és az ENSZ Gyermekjogi Bizottságának 6. sz. általános megjegyzése írja le részletesen a gyám szerepét és felelősségi köreit.

1. táblázat: A nemzetközi és uniós szakpolitikai dokumentumokban használt szakkifejezések és fogalom meghatározások

Dokumentum	Használt szakkifejezés	Hivatkozás
Az ENSZ és az Európa Tanács által kiadott dokumentumok		
ENSZ Gyermekjogi Bizottsága, 6. sz. általános megjegyzés, CRC/GC/2005/6	Gyám Törvényes képviselő	33. bekezdés
Alternatív gondoskodás a gyermekekről, ENSZ-útmutató, A/HRC/11/L.13	Gyám Felelős felnőtt	100. bekezdés
Az Európa Tanács 2005 évi, az emberkereskedelem elleni fellépésről szóló egyezménye	Gyám	10. cikk (4) bekezdésének a) pontja
Európai uniós jogszabályok		
Emberkereskedelem elleni irányelv (2011/36/EU)	Gyám Képviselő	14. cikk (2) bekezdése 16. cikk (3) bekezdése
A befogadási feltételekről szóló irányelv (2013/33/EU)	Képviselő	2. cikk j) pontja
A menekültügyi eljárásokról szóló irányelv (2013/32/EU)	Képviselő	2. cikk n) pontja
Kvalifikációs irányelv (2011/95/EU)	Eseti gondnok Képviselő	31. cikk (1) bekezdése 31. cikk (2) bekezdése
A bűncselekmények áldozatairól szóló irányelv (2012/29/EU)	Gyám Speciális/törvényes/jogi képviselő	24. cikk b) pontja (60) preambulumbekkezdés
A gyermekek szexuális kizsákmányolásáról szóló irányelv (2011/93/EU)	Különleges/jogi képviselő	20. cikk
Dublini Rendelet (604/2013/EU)	Képviselő	2. cikk k) pontja

A „gyám”, „képviselő” és „törvényes képviselő” kifejezések használata következetlen, és az egyes tagállamokban is különböző szakkifejezéseket használnak, ezért a címek vagy szakkifejezések helyett inkább a kijelölt személy feladataira helyezendő a hangsúly.

A kézikönyvben szereplő „gyám” fogalmával e dokumentumban olyan független személyre utalunk, aki biztosítja a gyermek mindenképp felett álló érdekének védelmét és a gyermek általános jólétét, és e célból a szülőhöz hasonlóan szükség szerint kiegészíti a gyermek korlátozott jogképességét. A gyám az 1. ábrán látható három különböző feladatkört látja el. Ha uniós jogszabályokra hivatkozunk, a hivatalos fordításukat használjuk, amint az az 1. táblázatban is szerepel.

1. ábra: A gyám megbízatása

Forrás: FRA

A gyám megkülönböztetendő az ügyvédtől vagy egyéb jogi foglalkozást gyakorló személytől, aki jogi segítséget nyújt, a gyermek nevében nyilatkozik, továbbá büntető-eljárásokban, menekültügyi eljárásokban vagy egyéb jogi eljárásokban a közigazgatási és igazságügyi hatóságok előtt a nemzeti jog előírásai szerint írásbeli nyilatkozatokban és személyesen jogilag képviseli a gyermeket.

A gyám megkülönböztetendő a gyermek testi szükségleteiért felelős szociális munkásoktól és egyéb gondozóktól is. A gyermek mindennapi gondozását ellátó szociális munkások és egyéb gondozók nem gyámok, hacsak törvényi rendelkezés értelmében nem viselnek felelősséget a gyermek jólétéért, és nem egészítik ki a gyermek korlátozott jogképességét.

A gyermek adott jogi vagy közigazgatási eljárásban való törvényes képviseletére vonatkozó megbízatás elválasztható a gyámság másik két feladatkörétől. Ilyen esetben a gyermek kizárólagos törvényes képviseletére egy független személyt vagy intézményt jelölnek ki, akit/amelyet általában „törvényes képviselőnek” vagy „képviselőnek” hívnak. A képviselők a gyámoktól eltérően korlátozott megbízatást kapnak, amelyet kijelölésükkor általában pontosan meghatároznak: a megbízatás a gyermek adott eljárásokban történő képviseletére korlátozódik.

Az 1. ábrán látható mindhárom feladatkört ellátó gyámot akkor jelölnek ki, ha a gyermek szülői felügyelet nélkül maradt. A gyám kijelölése hozzájárul a gyermek mindenek felett álló érdekében védelméhez, valamint jólétének védelméhez és biztosításához.

A gyám megbízatása messze túlmutat az adott eljárásokban való képviseleten vagy a gyermek korlátozott jogképességének szükség esetén történő kiegészítésén.

2. A gyámság mint a gyermekvédelmi rendszerek nélkülözhetetlen eleme

A *kísérő nélküli kiskorúakról szóló uniós cselekvési terv (2010–2014)* a Gyermek Jogairól szóló Egyezmény által rögzített normákat helyezi a kísérő nélküli kiskorúakkal kapcsolatos fellépések középpontjába. A Gyermek Jogairól szóló Egyezmény 19. cikke felszólítja a részes államokat minden szükséges intézkedés megtételére annak érdekében, hogy megvédjék a gyermeket az erőszak – ideértve a nemi erőszakot és az elhanyagolást is – minden formája ellen, valamint hogy megvédjék és támogassák az áldozattá vált gyermekeket. A Gyermek Jogairól szóló Egyezmény 20. cikke felszólítja a részes államokat, hogy nyújtsanak különleges védelmet és segítséget minden olyan gyermeknek, aki ideiglenesen vagy véglegesen meg van fosztva családi környezetétől. Az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága **13. sz. általános megjegyzésében** (*A gyermek joga az erőszak minden formája elleni védelemhez*, 2011) hangsúlyozza a gyermek jogain alapuló és integrált gyermekvédelmi és -támogatási rendszer fontosságát. Ezért a gyám haladéktalan kijelölése az egyik legfontosabb gyakorlati intézkedés, amelyet a gyermek védelmében szükség esetén meg kell hozni (az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága, **6. sz. általános megjegyzés**).

Az **emberkereskedelem elleni irányelv** (2011/36/EU) 16. cikke értelmében a tagállamok megteszik az ahhoz szükséges intézkedéseket, hogy szükség esetén gyámot jelöljenek ki az emberkereskedelem kísérő nélküli gyermek áldozatai számára. Ezen

túlmenően a 14. cikk úgy rendelkezik, hogy amint a hatóságok az emberkereskedelem gyermek áldozatának kilétét megállapítják, a tagállamok gyámot vagy képviselőt jelölnek ki számára, „amennyiben a nemzeti jog szerint a szülői felelősséget gyakorló személyek a közöttük és a gyermek sértett között fennálló érdekellentét miatt nem biztosíthatják a gyermek legfőbb érdekeit, és/vagy nem képviselhetik a gyermeket”. A kijelölt gyámnak a teljes eljárás során a gyermek mellett kell állnia mindaddig, amíg tartós megoldást nem találnak.

„A gyermekek elleni erőszak integrált (rendszereszerű, holisztikus) megközelítést kíván. [...] Ebből az is következik, hogy a gyermekek elleni erőszak megelőzését és a gyermekek erőszak elleni védelmét szolgáló programokat és intézkedéseket a gyermek jogai védelmének tágabb összefüggéseit figyelembe véve, több tudományágat és ágazatot átfogó módon kell megvalósítani”.

Forrás: Európa Tanács (2009), Council of Europe's policy guidelines on integrated national strategies for the protection of children from violence, Strasbourg (Az Európa Tanács iránymutatásai a gyermekek erőszak elleni védelmét szolgáló integrált nemzeti stratégiákra vonatkozóan). Elérhető: www.coe.int/t/dg3/children/News/Guidelines/Adoption_guidelines_en.asp

A gyermekvédelem hagyományosan egyes problémákra vagy a kiszolgáltatott gyermekek egyes csoportjaira koncentrál. Ez a megközelítés hatékony lehet a célcsoport igényeinek szolgálata terén, de jelentős korlátai is vannak. Számos gyermek esetében, köztük az emberkereskedelem gyermek áldozatai között is a gyermekvédelem több ágát érintő problémák merülhetnek fel. A gyermekvédelmi problémák egyes területeire külön-külön adott reakciókkal az adott probléma kezelhető ugyan, de átfogó megoldás nem valósítható meg. A csak bizonyos problémáknak vagy a gyermekek egyes csoportjainak a középpontba helyezése nem fenntartható és nem hatékony. Az emberkereskedelem gyermek áldozatai esetében az áldozatként vagy potenciális áldozatként történő azonosítás a gyermek egyedi védelmi szükségleteit biztosító folyamat különböző pontjain történhet meg. Ezért a gyermekvédelemben európai és globális szinten is egyre inkább elmozdulás tapasztalható az egyes problémákat a középpontba helyező megközelítés felől a rendszerszerű megközelítés felé.

Az Egyesült Nemzetek Nemzetközi Gyermekegység-ügylete (UNICEF) a következőképpen határozza meg a gyermekvédelmi rendszer fogalmát:

„azon törvények, politikák, rendelkezések és szolgáltatások összessége, amelyekre a megelőzés és a védelemmel kapcsolatos kockázatok kezelése érdekében az összes szociális ágazatban – különösen a szociális védelem, az oktatási, az egészségügyi, a biztonsági és az igazságszolgáltatási ágazatokban – szükség van. Ezek a rendszerek a szociális védelem részét képezik, de túl is mutatnak azon [...]. A felelősségi körök gyakran szét vannak osztva az ágazatok és szintek közötti koordinációt végző kormányzati hivatalok között oly módon, hogy a szolgáltatásokat helyi hatóságok, nem állami szolgáltatók és közösségi csoportok – köztük a hatékony gyermekvédelmi rendszerek nélkülözhetetlen elemeiként működő áldozatsegítő rendszerek – nyújtják.”

Forrás: UNICEF (2008), UNICEF child protection strategy (Az UNICEF gyermekvédelmi stratégiája), E/ICEF/2008/5/Rev.1, 2008. május 20. Elérhető: www.unicef.org/protection/files/CP_Strategy_English.pdf

A kézikönyv az UNICEF integrált gyermekvédelmi megközelítését alkalmazza. Ez azt jelenti, hogy bár a kézikönyv kidolgozásakor az emberkereskedelem gyermek áldozataira fókuszálunk, ugyanakkor a kézikönyv ezen gyermekek sajátos szükségleteinek kielégítésére elsősorban olyan lépéseket javasol, amelyek valamennyi gyámsági felügyelet során alkalmazhatók. A kézikönyv azzal is foglalkozik, hogyan kell a gyámnak együttműködnie a gyermekvédelmi rendszer egyéb szereplőivel és részeivel, miközben a gyermekkel kapcsolatos valamennyi intézkedés során figyelembe veszi a gyermek mindenek felett álló érdekében védelmét.

Az integrált gyermekvédelmi rendszerek a gyermeket helyezik középpontba. Ez a rendszer a gyermek védelme érdekében az összes fontos szereplő és rendszer – oktatás, egészségügy, szociális védelem, igazságszolgáltatás, civil társadalom, közösség, család – munkáját összehangolja. Egy ilyen integrált megközelítés megfelelő választ képes adni azokra a különböző helyzetekre, amelyekkel egy gyermek szembesülhet.

Az integrált rendszernek reagálnia kell a származási országokban maradó, valamint a határokon átlépő, emberkereskedelem áldozatává vált gyermekek igényeire is. A Gyermek Jogairól szóló Egyezmény értelmében a gyermek mindenek felett álló érdekének kell az elsődleges vagy legfőbb szempontnak lennie.

Az integrált gyermekvédelmi rendszerben is szükség van az egyes problémákra vonatkozó szakértelemre és reakciókra, azonban az integrált megközelítés értelmében az egyes részterületek válaszait egy átfogó rendszer keretei közé helyezzük.

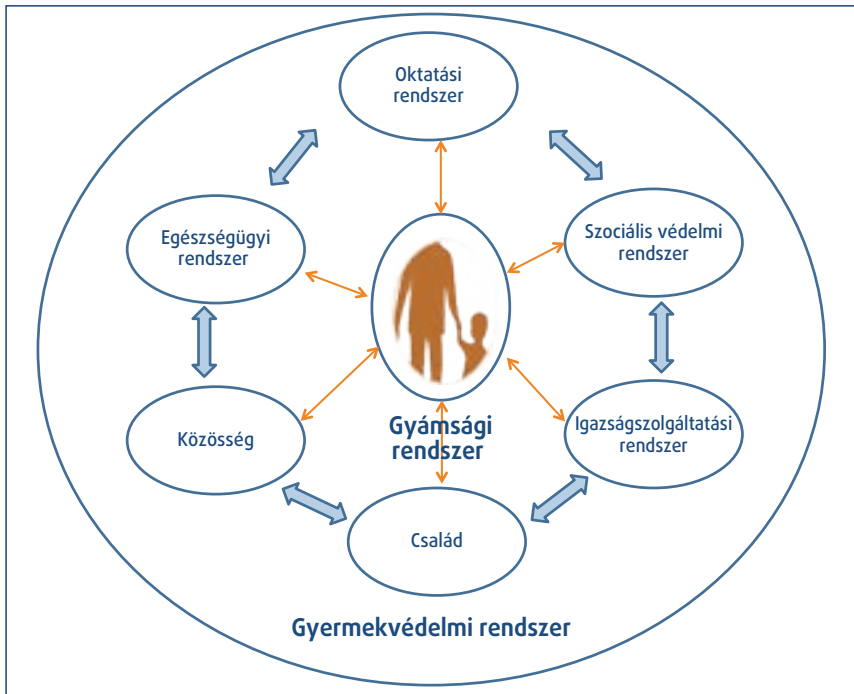
A nemzeti gyámsági rendszerek a gyermekvédelmi rendszerek szerves részét képezik. A gyámsági rendszereknek megoldást kell keresniük minden olyan gyermek igényeire, aki véglegesen vagy ideiglenesen szülői felügyelet nélkül maradt, és védelemre szorul.

Az ENSZ-közgyűlés által elfogadott Alternatív gondoskodás a gyermekekről című útmutató iránymutatást nyújt a szülői felügyelet nélkül maradt vagy a szülői felügyelet elvesztésének kockázata által fenyegetett gyermekek védelmére és jólétének biztosítására vonatkozóan. Az útmutató többek között intézkedéseket ír elő annak biztosítására, hogy minden esetben legyen egy olyan törvényileg elismert személy vagy illetékes hatóság, aki/amely – a szülők távollétében, vagy ha a szülők nincsenek abban a helyzetben, hogy a gyermek mindenek felett álló érdekének figyelembevételével napi szintű döntéseket hozzanak – **jogi felelősséget** vállal a gyermekért.

Forrás: ENSZ-közgyűlés (2010), 64/142 sz. határozat, Alternatív gondoskodás a gyermekekről - Útmutató, 2010. február 24., A/RES/64/142, elérhető a következő címen: www.unicef.org/protection/alternative_care_Guidelines-English.pdf

A gyám az a személy, aki a gyermek helyzetére és egyéni szükségleteire vonatkozóan a legátfogóbb képpel rendelkezik. A gyám különleges helyzeténél fogva különböző hatóságokkal és a gyermekkel is kapcsolatban áll. A gyám hozzájárulhat a gyermek folytonos védelmének kialakításához, valamint segíthet abban, hogy a Gyermek Jogairól szóló Egyezmény 12. cikkének rendelkezéseivel összhangban a gyermek az őt érintő valamennyi döntésben aktívan részt vehessen. Ha a gyermek mellett a gyámot is közép-pontba helyezzük, azáltal megerősítjük a gyámnak a megelőzés és a védelem terén betöltött szerepét (2. ábra).

2. ábra: A gyermekvédelmi rendszerek és a gyám szerepe

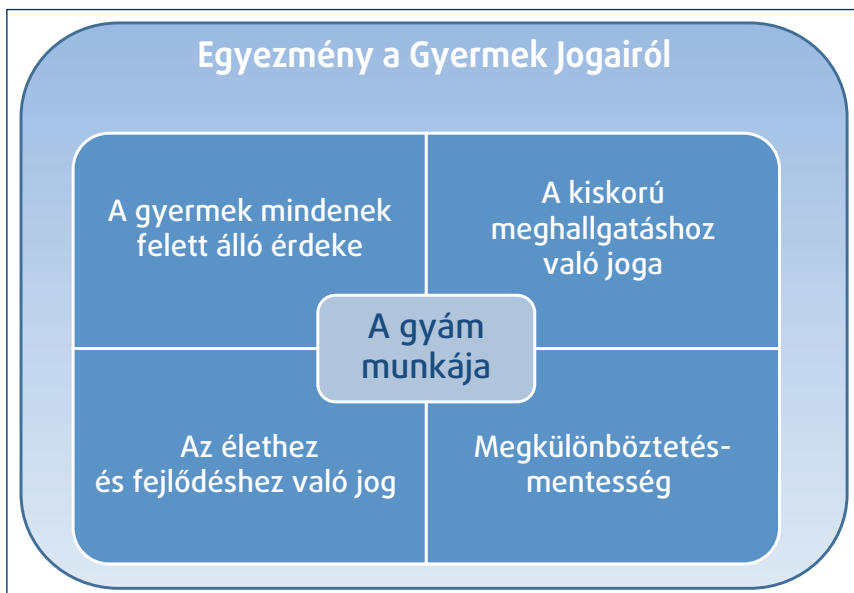

Forrás: FRA

A gyámok munkájához iránymutatást nyújt a Gyermek Jogairól szóló Egyezmény által rögzített négy alapelv (3. ábra). A részes felek a következőket vállalják: tiszteletben tartják és támogatják a gyermek élethez és fejlődéshez való jogát, beleértve a szellemi, testi és lelki fejlődést; a gyermek életkorának, érettségi fokának és fejlődőképességének megfelelően figyelembe veszik a gyermek véleményét; a gyermekkel kapcsolatos valamennyi döntés és intézkedés során elsődleges szempontként veszik figyelembe a gyermek mindenek felett álló érdekének védelmét; valamint tiszteletben tartják és támogatják a megkülönböztetésmentesség elvét.

Az ENSZ Gyermekjogi Bizottságának 14. sz., a Gyermek Jogairól szóló Egyezmény 3. cikkének (1) bekezdésére vonatkozó általános megjegyzése (A gyermek joga a gyermek mindenek felett álló érdekének elsődleges szempontként történő figyelembevételéhez, 2013) átfogó útmutatást nyújt a mindenek felett álló érdek vizsgálatának és meghatározásának eljárására nézve, valamint felsorolja a legfontosabb elemeket.

3. ábra: A Gyermekek Jogairól szóló Egyezménynek a gyámok munkájához iránymutatást nyújtó négy alapelve

Forrás: FRA

3. Mely témákkal foglalkozik a kézikönyv?

A kézikönyv útmutatást nyújt a nemzeti gyámsági rendszerek létrehozására és működtetésére vonatkozóan, és felsorolja a gyámok fő feladatait. A szempontok többsége valamennyi gyámsági helyzetre alkalmazható. A kézikönyv elsősorban általánosan a szülői felügyelet nélkül maradt gyermekeket ellátó gyámsági rendszerekre vonatkozó útmutatásokat tartalmaz, azonban az emberkereskedelem gyermek áldozataira vonatkozó, speciális útmutatások is megtalálhatók benne, mint például a gyermek emberkereskedők elleni büntetőeljárásba történő bevonásával kapcsolatos problémák.

A kézikönyv az emberkereskedelem áldozatává vált és szüleiktől elszakított gyermekekre vonatkozó szempontokat is részletezi. Ezek a megfontolások egyaránt alkalmazhatók a harmadik országokból, az unió más tagállamaiból vagy az adott tagállamból származó, emberkereskedelem áldozatává vált gyermekekre.

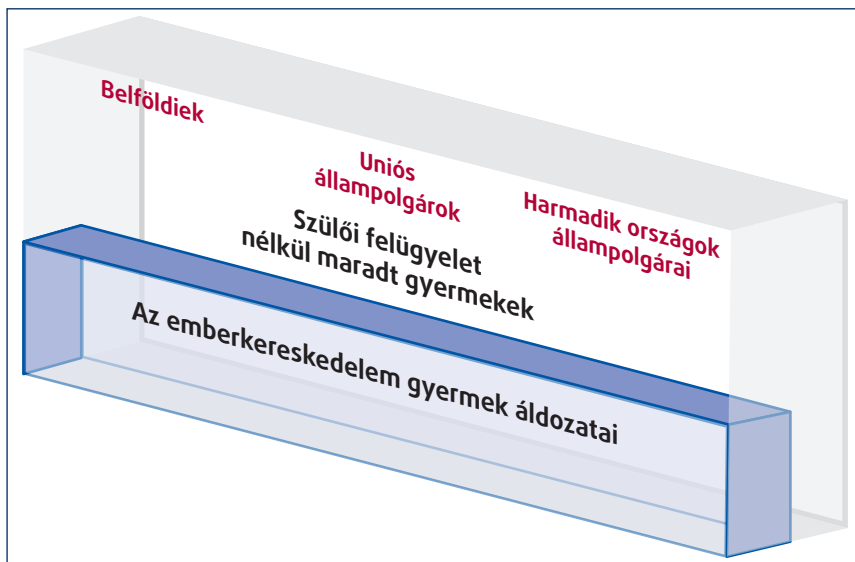
A kézikönyv központi témája a gyámság mint a gyermek jogainak egyik fő biztosítója azokban az esetekben, amikor a szülők nem képesek vagy nem hajlandók szülői

jogaik és kötelezettségeik gyakorlására, vagy megfosztották őket ezen jogok és kötelezettségek gyakorlásától. Ilyen helyzet előállhat az emberkereskedelem gyermek áldozatai esetében is; a szülőktől való elszakítás egyaránt lehet az emberkereskedelem következménye vagy ahhoz vezető kockázati tényező. A kézikönyv célja megerősíteni a gyámsági rendszernek mint az integrált gyermekvédelmi rendszer egyik elemének a megelőzés és a védelem terén betöltött szerepét. A kézikönyv azonban nem foglalkozik a gyermek áldozatok átfogó – a gyámsági rendszeren túlmutató – védelmével.

A kézikönyv nem foglalkozik az összes gyámsági helyzet sajátos körülményeivel, például nem részletezi azokat az eseteket sem, amikor egy gyermek szülei börtönbe kerülnek. A kézikönyv nem taglalja a hatékony gyermekvédelem valamennyi vonatkozását sem, nem tér ki például az egyik vagy mindkét szülőtől elszakított gyermeknek a személyes kapcsolat fenntartásához és a közvetlen kapcsolattartáshoz való jogának tiszteletben tartására, illetve a szülői felügyelet gyakorlásához való jog visszaszerzéséhez szükséges feltételek szülő általi teljesítésének kérdésére. A 4. ábra ismerteti, mely témákkal foglalkozik a kézikönyv, és melyekkel nem.

4. ábra: A szülői környezetből elmozdított gyermekek és az emberkereskedelem gyermek áldozatai

Forrás: FRA

A kézikönyv nem foglalkozik azoknak a jogi foglalkozást gyakorló személyeknek a kijelölésével, akik polgári, büntető- vagy közigazgatási eljárásokban ingyenes jogi

segítséget nyújtanak a gyermeknek, sem a gyermek mindennapi gondozásáért felelős személyekkel. A kézikönyv egyes részei azonban az említett személyek számára is hasznosak lehetnek, különösen akkor, ha kapcsolatot tartanak a gyámokkal.

4. Nemzetközi együttműködés a gyermekvédelem terén

A személyeknek az Európai Unión belül és világszerte egyre fokozódó szabad mozgása következtében egy gyermek ügyében több uniós tagállam is érintett lehet. A gyermek *kizsákmányolás, nemi erőszak, bántalmazás és erőszak* elleni hatékony védelme érdekében elengedhetetlenek az uniós és nemzetközi együttműködési és koordinációs mechanizmusok.

Azon emberkereskedelem áldozataivá vált, kísérő nélküli gyermekek esetében, akiknek a kizsákmányolása a származási országukon kívül történt, nélkülözhetetlen az uniós tagállamok és a harmadik országok közötti együttműködés. Szükség lehet például egy okmányokkal nem rendelkező gyermek azonosítására, illetve a helyzet tartós megoldásának meghatározására és kiértékelésére (lásd még a [9. fejezetet](#)). Egyéb olyan helyzetek – például gyermek eltűnése, a gyermek szülő általi jogellenes elvitele vagy nemzetközi örökbefogadás – is előfordulhatnak, amelyekben az egyes gyermekvédelmi hatóságok hatékony nemzetközi együttműködésére van szükség.

Gyámok bevonásával történő, határokon átnyúló intézkedésre vagy nemzetközi koordinációra lehet szükség, ha:

- egy uniós tagállamban valószínűsíthetően emberkereskedelem áldozatává vált személyt egy másik tagállamban azonosítanak,
- a gyámnak segítséget kell nyújtania a gyermek számára a családi kapcsolat helyreállításában, vagy fel kell vennie a kapcsolatot a gyermek szüleivel vagy tágabb családjának tagjaival, akik egy másik uniós tagállamban vagy az EU-n kívül élnek,
- egy EU-n kívülről érkező, kísérő nélküli gyermek egy uniós tagállamban eltűnik, és egy másik uniós tagállamban találják meg,
- az EU-ba irányuló migráció során a gyermeket elszakítják a családjától.

Az uniós tagállamoknak strukturált és rendszerszerű együttműködési mechanizmusokat kell kidolgozniuk uniós és nemzetközi szinten. A nemzetközi együttműködés kialakítására a tagállamoknak – lehetőség szerint az uniós pénzügyi támogatások felhasználásával – forrásokat kell rendelkezésre bocsátaniuk. Amennyiben hatáskörükbe tartozik, az uniós intézmények kezdeményezhetik is a nemzetközi együttműködés koordinációját.

Jelenleg két jogi eszköz szabályozza a joghatósági kérdéseket, amennyiben egy gyermekkel kapcsolatos ügy ezen két jogi eszköz hatálya alá esik.

A szülői felelősséggel és a gyermekek védelmét szolgáló intézkedésekkel kapcsolatos együttműködésről, valamint az ilyen ügyekre irányadó joghatóságról, alkalmazandó jogról, elismerésről és végrehajtásról szóló egyezmény (1996. évi Hágai Egyezmény) többek között meghatározza, mely állam hatóságainak van joghatósága a gyermek személyének vagy vagyonának védelmére irányuló intézkedések meghozatalára.

Uniós szinten a [Brüsszel II rendelet](#) (a 2201/2003/EK tanácsi rendelet módosításáról szóló [2116/2004/EK rendelet](#)) egységes keretbe foglalja a házasság felbontására és a szülői felelősségre vonatkozó rendelkezéseket. A rendelet a házasság felbontásával, a különválással vagy a házasság érvénytelenítésével kapcsolatos polgári eljárásokra, valamint a szülői felelősség valamennyi szempontjára alkalmazandó, és átfogó rendszert vezet be a joghatósági szabályok tekintetében.

A gyermekeknek a nemzetközi örökbefogadások terén való védelméről és az ilyen ügyekben történő együttműködésről szóló egyezmény (1993. évi Hágai Egyezmény) garanciákat vezet be annak érdekében, hogy a nemzetközi örökbefogadások a gyermekek mindenek felett álló érdekeinek és a gyermekek nemzetközi jog által elismert alapvető jogainak tiszteletben tartásával történjenek. Az egyezmény együttműködési rendszert hoz létre a szerződő államok között annak biztosítására, hogy ezeket a garanciákat tiszteletben tartsák, és ezzel megakadályozzák a gyermekek jogellenes elvitelét, áruba bocsátását vagy a gyermekkereskedelmet.

A nemzetközi együttműködés túlmutat az igazságügyi és bűnüldözési hatóságok együttműködésén. Ha a gyermek mindenek felett álló érdeke megköveteli, az együttműködésnek ki kell terjednie az uniós tagállamok és a harmadik országok nemzeti gyermekvédelmi hatóságaira, beleértve a gyámhatóságokat is. Az együttműködés nem korlátozódhat a gyermekek egyes csoportjaira.

1. rész – A gyámsági rendszerek megerősítése

Az 1. rész a gyámsági rendszer irányításának és megerősítésének nemzeti keretrendszerét kidolgozó politikai döntéshozóknak, valamint a gyámsággal kapcsolatos felelősségi körökkel felruházott nemzeti hatóságoknak nyújt útmutatást. Elsőként felsorolja a gyámsági rendszerek alapelveinek tekinthető központi tényezőket.

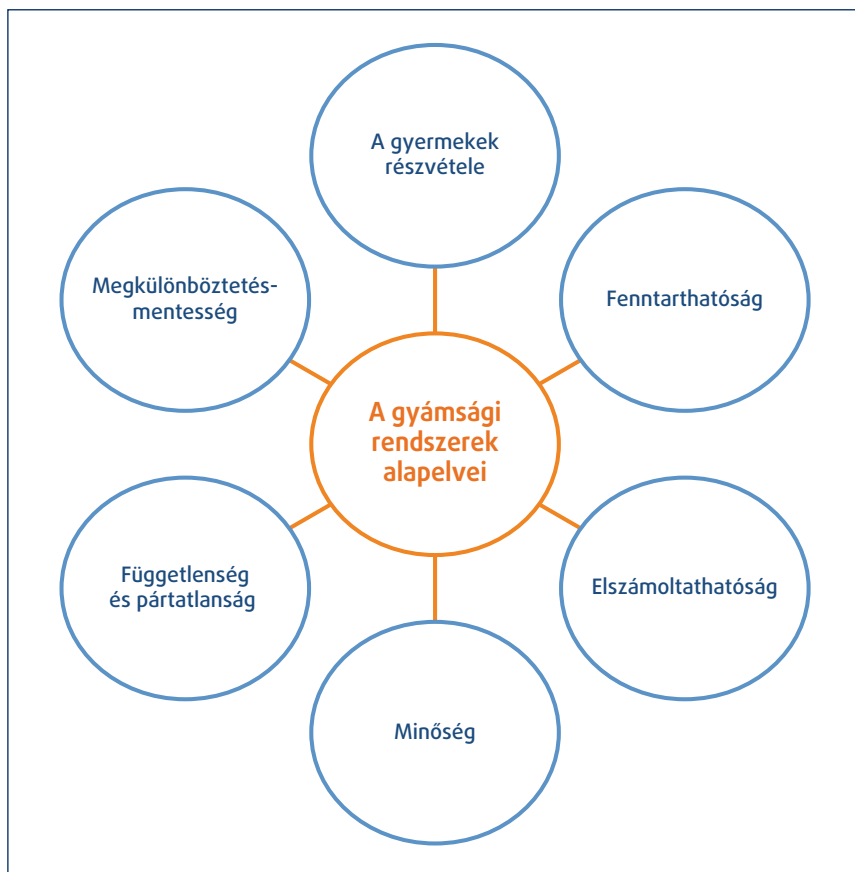
A 2. fejezet a gyámok munkavállalói státuszával, szakképesítésével és képzési követelményeivel kapcsolatos kérdéseket részletezi. Ide tartozik például a gyámok személyi háttérének ellenőrzése, az összeférhetlenség és a gyámok pártatlanságának kérdése. A 2. fejezet foglalkozik ezenkívül a gyám, a gyermek konkrét eljárásokban való képviselőre kijelölt törvényes képviselő és a gyermek számára jogi segítséget nyújtó ügyvéd vagy egyéb jogi foglalkozást gyakorló személy sajátos szerepével az e szereplők közötti kapcsolattal. A 3. fejezet a gyámsági rendszerek és az egyes gyámok munkájának igazgatására vonatkozó útmutatást tartalmaz, beleértve a normák és belső iránymutatások kidolgozását, az ügykezelést, az elszámoltathatóságra és ellenőrzésre vonatkozó rendelkezéseket, valamint a gyámok támogatását és felügyeletét. A 4. fejezet a kijelölési eljárásokat és a gyámság időtartamát ismerteti.

1. A gyámsági rendszerek alapelvei

Az uniós tagállamok gyámsági rendszerei az igényektől, a rendelkezésre bocsátott forrásoktól, valamint kulturális, társadalmi és történelmi tényezőktől függően országonként eltérőek. Rendelkeznek azonban közös jellegzetességekkel és szembesülnek hasonló nehézségekkel is.

A gyámsági rendszer és a nemzeti gyermekvédelmi rendszer típusától függetlenül hat alapelv minden gyámsági intézkedésre alkalmazandó. Az 5. ábra a nemzetközi normákból (lásd 1–4. táblázat és 1. melléklet) fakadó hat alapelvet mutatja be.

5. ábra: A gyámsági rendszerek alapelvei

Forrás: FRA

1. Megkülönböztetésmentesség

A családi környezetből kiszakított és szülői felügyelet nélkül maradt gyermekek életkoruktól, migrációs jogállásuktól (pl. uniós állampolgár, tartózkodási engedéllyel rendelkező személy, menedékkérő, rendezetlen jogállású migráns), nemzetiségüktől, nemüktől, etnikai hovatartozásuktól vagy bármely egyéb, az [Európai Unió Alapjogi Chartájának](#) 21. cikke alapján a megkülönböztetés tilalma alá eső tényezőtől függetlenül valamennyien ugyanolyan mértékű védelemre jogosultak. Kiemelt figyelmet kell szentelni a gyermekek elleni erőszak nemi kapcsolatos vonatkozásainak.

A megkülönböztetésmentesség elve értelmében egy adott állam területén belül a tartózkodási helytől függetlenül valamennyi gyermeket azonos mértékű védelem illet meg. Az uniós tagállamoknak harmonizálniuk kell a gyámsággal kapcsolatos rendelkezéseket és szolgáltatásokat. Ha egy tagállamban a gyermekvédelmi rendszer a regionális vagy helyi hatóságok hatáskörébe tartozik, akkor a kormánynak az egyes régiókban és körzetekben egységes normákat és eljárásokat kell biztosítania.

2. Függetlenség és pártatlanság

A kijelölt gyámoknak és törvényes képviselőknek helyzetüknél fogva képesnek kell lenniük arra, hogy független és pártatlan módon, mindig a gyermek mindenek felett álló érdekét szem előtt tartva hozzanak döntéseket, végezzenek értékeléseket, hajtsanak végre intézkedéseket, és lássák el a gyermek képviselését. Nem jelölhető ki gyámnak és/vagy törvényes képviselőnek valamely szervezet, intézmény és/vagy személy, ha közte és a gyermek között érdekellentét áll vagy állhat fenn.

3. Minőség

A kijelölt gyámoknak és törvényes képviselőknek gyermekjóléti és/vagy gyermekvédelmi területen szerzett, megfelelő szakképesítéssel kell rendelkezniük. Ezenkívül részt kell venniük az illetékes hatóság megfelelő alapképzésén és továbbképzésein. Az emberkereskedelem gyermek áldozatainak azonosítása és védelme érdekében fontos, hogy a gyámok rendelkezzenek a gyermek áldozatok felkutatáshoz szükséges ismeretekkel és készségekkel. A különleges igényekkel rendelkező gyermekekkel, például az emberkereskedelem gyermek áldozataival vagy a kísérő nélküli gyermekekkel foglalkozó gyámoknak rendelkezniük kell az ezen különleges igények hatékony kezeléséhez szükséges szakértelemmel is (például a lelki traumát elszenvedett gyermekekkel való munkára vonatkozó ismeretek és tapasztalatok).

4. Elszámoltathatóság

A gyámság jogalapjáról és a gyámsági kérdésekben illetékes hatóságról a nemzeti jognak kell rendelkeznie. A kijelölt gyámok munkájáért a gyámhatóságnak kell felelnie, amelynek ezzel kapcsolatban elszámoltathatónak kell lennie. A gyámság és egyéb képviseleti feladatkörök ellátását rendszeres és független felügyeletnek kell alávetni.

A nemzeti jognak a gyámok kötelezettségeinek és feladatköreinek meghatározására megfelelően pontos törvényi rendelkezéseket kell tartalmaznia.

5. Fenntarthatóság

A gyámságot és törvényes képviselőt szabályozó rendszernek a nemzeti gyermekvédelmi rendszer szerves részét kell képeznie. A gyámsági rendszer működtetésére a tagállamoknak elegendő humán erőforrást és pénzügyi forrást kell elkülöníteniük. A költségvetésnek tartalmaznia kell a gyámsági szolgáltatások hatékony felügyeletével és ellenőrzésével, valamint a képzéssel kapcsolatos költségeket is.

6. A gyermek részvétele

A gyámsági és törvényes képviselői intézkedések és eljárások során tiszteletben kell tartani a gyermek meghallgatáshoz való jogát, és megfelelő módon figyelembe kell venni a gyermek véleményét. A gyermeket általa megérthető formában megfelelő információkkal kell ellátni a gyámsági intézkedések hatóköréről, valamint minden számára elérhető segítséget kínáló szolgáltatásról. A gyermeket ezenkívül megfelelően tájékoztatni kell panasztételi jogáról és lehetőségéről abban az esetben, ha úgy érzi, hogy a gyám nem tartja tiszteletben a jogait.

2. Gyámsági rendszerek: előzetes megfontolások

A gyermeket partnernek tekintő gyámsági rendszerek hozzájárulnak a gyermekek bántalmazásának és kizsákmányolásának hatékony megelőzéséhez, beleértve a gyermekkereskedelmet is. Ezek a rendszerek fokozzák az áldozatok védelmének és rehabilitálásának hatékonyságát. Ez a fejezet olyan alapvető szempontokkal foglalkozik a gyámsági rendszerekkel kapcsolatban, amelyek fontos szerepet játszanak a gyermekek hatékony védelmének biztosításában; ide tartozik például a gyámok munkavállalói státusza, a gyámokra vonatkozó szakképesítési követelmények és az összeférhetetlenség kizárását biztosító garanciák.

2.1. Mit kell tartalmaznia a jogszabályoknak és/vagy a szakpolitikáknak?

Egyes alapkövetelményeket átlátható módon tisztázni kell. Az adott ország jogrendjétől függően változik, hogy ezeket a követelményeket a nemzeti jog milyen mértékben rögzíti. A fő szempontokat azonban mindig világosan meg kell határozni. Ezek közé tartozik:

- a kiválasztási és kijelölési eljárások, beleértve a gyámok és törvényes képviselők munkavállalói státuszát,
- a gyámok és törvényes képviselők kötelezettségei, jogai és felelősségi körei,
- a gyámokra vonatkozó szakmai követelmények, a gyámok szakképesítése és személyi háttérének ellenőrzése,
- a képzési követelmények,
- a felügyeleti és ellenőrzési eljárások, beleértve a gyermekek számára elérhető egyéni panasztételi mechanizmust is,
- a gyermek joga véleménye kifejezésére az eljárás különböző szakaszaiban és annak kötelező jellegű biztosítása, hogy az illetékes hatóságok megfontolják, és megfelelő módon figyelembe vegyék a gyermek véleményét.

2.2. Egységes gyámsági rendszer valamennyi gyermekre vonatkozóan?

Az emberkereskedelem gyermek áldozatai számára egyetlen uniós tagállamban sem létezik külön gyámsági rendszer.

Forrás: FRA 2014, Child victims of trafficking: overview of guardianship systems in the European Union (Az emberkereskedelem gyermek áldozatai: az Európai Unió gyámsági rendszereinek áttekintése) (kiadás előtt)

A hatékony működés érdekében a gyámsági rendszernek a nemzeti gyermekvédelmi rendszer szerves részeként, a gyermekvédelmi jogszabályok és eljárások keretei között kell működnie. Ezt a megközelítést támogatja *Az emberkereskedelem felszámolására irányuló uniós stratégia (2012–2016)*, amely kimondja, hogy „az intézményközi és multidiszciplináris koordinációt biztosító, a gyermekek szempontjait figyelembe vevő, átfogó védelmi rendszerek kulcsfontosságúak a gyermekek különböző csoportjaiban felmerülő különböző szükségletek kielégítése terén, ideértve az emberkereskedelem áldozatait is”.

Gyám kijelölését különböző helyzetekben lehet kérni, például származási országukon kívülre került, kísérő nélküli és felnőtt hozzátartozóiktól elszakított gyermekek, menedékjogot kérő gyermekek esetében, illetve a származási országon belül maradó gyermekek esetében akkor, ha a gyermek és a szülők között érdekellentét áll fenn.

Egyes uniós tagállamokban valamennyi gyermek számára egyetlen közös gyámsági rendszer létezik, más tagállamokban a gyermek migrációs jogállásától függően több

különböző rendszer működik. Az emberkereskedelem gyermek áldozatainak migrációs jogállása eltérő lehet, és ez befolyásolja a helyzetük kezelését. A különböző jogállások például a következők lehetnek:

- saját uniós tagállamukban emberkereskedelem áldozatává vált és kizsákmányolt gyermekek,
- emberkereskedelem következtében egy uniós tagállamból egy másik uniós tagállamba került uniós állampolgárok,
- harmadik országok állampolgárai, akik tartózkodási vagy tartózkodásra jogosító engedéllyel rendelkeznek, és emberkereskedelem áldozatává váltak,
- harmadik országok állampolgárai, akik rendezetlen jogállású migránsok, és emberkereskedelem áldozatává váltak.

Egyes országokban a gyám kijelöléséhez nemzetközi védelemre irányuló kérelmet kell benyújtani. Ezért az emberkereskedelem áldozataivá vált gyermekek közül nem mindenki mellé rendelnek ki gyámot automatikusan. Az egyes uniós tagállamokban jelentős különbségek mutatkoznak a gyám kijelölésére vonatkozó jogszabályokban és gyakorlatban. Egyes tagállamokban nagyon ritkán jelölnek ki gyámot, mivel az emberkereskedelem gyermek áldozatait nem azonosítják, és/vagy a gyermekvédelmi intézmények munkájának nem központi kérdése a probléma.

Forrás: FRA (2009), Child trafficking in the European Union: Challenges, perspectives and good practices (Gyermekkereskedelem az Európai Unióban: kihívások, kilátások és bevált gyakorlatok). Elérhető: http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/529-Pub_Child_Trafficking_09_en.pdf

Az emberkereskedelem áldozatai a nemzetközi védelmet kérelmezők között is megtalálhatók. A gyermekek jogállása az idő folyamán változhat, átkerülhetnek az egyik kategóriából egy másikba. Az integrált megközelítés jogállásától és tartózkodási státuszától függetlenül biztosítja, hogy a gyermek legyen a középpontban. Az integrált gyermekvédelmi megközelítésnél is szükség van azonban szakértelemre és az egyes problémákra adott reakciókra, amelyeket egy átfogó rendszer keretei között kell végrehajtani.

Az emberkereskedelem gyermek áldozatai gyakran kísérő nélküli gyermekek, de vannak olyan esetek is, amikor a gyermek szülei vagy gyámjai is részt vesznek a gyermekkereskedelemben és a gyermek kizsákmányolásában, vagy amikor a gyermek a szüleivel együtt válik emberkereskedelem áldozatává. A szülőktől való elszakítás lehet az emberkereskedelem és a gyermek kizsákmányolásának következménye

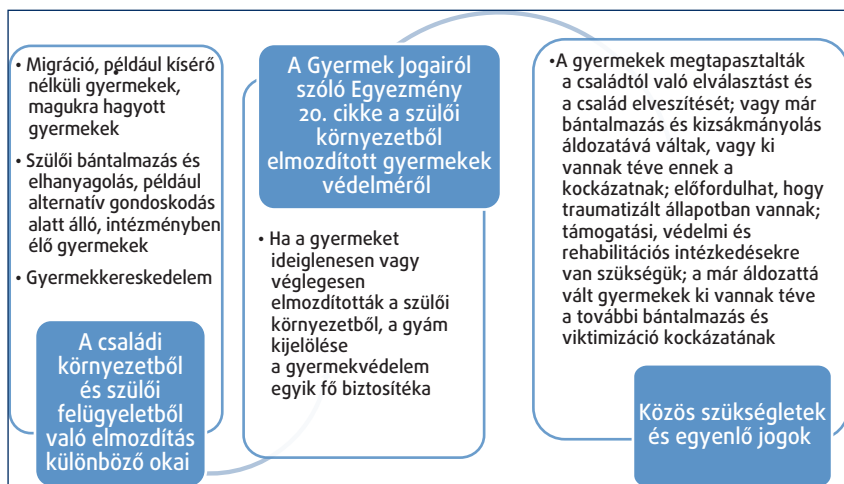
vagy olyan kockázati tényezővé, amely szerepet játszik abban, hogy a gyermek emberkereskedelem áldozatává válik.

A gyermekkereskedelem megelőzése érdekében a hatóságoknak fokozottan oda kell figyelniük a szülői környezetből különböző okokból véglegesen vagy ideiglenesen elmozdított gyermekekre. Ide tartoznak legfőképp a bentlakásos intézményekben élő, továbbá a kísérő nélküli gyermekek.

A fogyatékossgal élő gyermekek – ideértve a szellemi és mentális fogyatékossgal élőkét is – fokozottan ki vannak téve a kizsákmányolás és bántalmazás veszélyének, ezért rájuk kiemelt figyelmet kell fordítani. A fogyatékossg az emberkereskedelem következménye is lehet. Az emberkereskedelem áldozatává vált és bántalmazott gyermekeknél a testi és lelki trauma következtében sokkal nagyobb valószínűséggel alakulnak ki fogyatékossgok.

A 6. ábra a kísérő nélküli vagy felnőtt hozzátartozóiktól elszakított gyermekek különböző körülményeit, de azonos szükségleteit és egyenlő jogait mutatja be.

6. ábra: A szülői környezetből elmozdított gyermekek azonos szükségletei és egyenlő jogai

Forrás: FRA

A tartós ápolás-gondozás alatt álló és intézményben élő gyermekeknek ezeken túl további szükségleteik is felmerülnek. Nemcsak a szüleiktől szakították el őket, hanem előfordulhat, hogy – például pszichoszociális igényeik következtében – függő érzelmi viszonyba kerültek az emberkereskedőkkel. Ilyen esetekben a gyermek megfelelő védelmének és a megfelelő gondoskodásnak a biztosítása érdekében szakember általi vizsgálatra van szükség. Ha egy ilyen gyermek visszakerül az alternatív ellátásba, speciális védelmi intézkedéseket kell bevezetni, hogy őt és a többi kiszolgáltatott gyermeket megvédjék az emberkereskedőktől.

2.3. A gyámok munkavállalói státusza: hivatásos vagy önkéntes gyámok?

Az uniós tagállamok feladata, hogy a gyermek mindenek felett álló érdekének védelme és általános jólétének biztosítása érdekében gyámot jelöljenek ki, valamint hogy megfelelő törvényes képviselőt biztosítsanak a gyermek számára.

„Az egyéni önkéntesek által képviselt hozzáadott érték és bizonyos önkéntesek példamutató és elkötelezett munkájának elismerése mellett megállapítjuk, hogy a hivatásos gyámok kijelölése előnyben részesítendő az önkéntes rendszerrel szemben. Ha hivatásos gyámok alkalmazására nincs lehetőség, akkor a második legjobb megoldás az önkéntes vagy a készenléti rendszer.”

Forrás: ENGI (Gyámsági intézmények európai hálózata) (2011). Care for unaccompanied minors: Minimum standards, risk factors and recommendations for practitioners, Guardianship in practice, final report, Utrecht, (Gondoskodás a kísértő nélküli kiskorúakról: minimumszabályok, kockázati tényezők és ajánlások az érintett szakmák képviselői számára, Gyámság a gyakorlatban, végleges jelentés, Utrecht, 17. o.). Elérhető: <http://engi.eu/about/documentation/>

A hivatásos gyámokat alkalmazó rendszerrel biztosítható, hogy minden gyermek mellé szakképzett és gyakorlott gyámot jelöljenek ki. A gyámok és a gyámhatóság között egyértelmű elszámoltathatósági viszonynak kell fennállnia.

A gyám felügyelete vagy egyéb szakmai felügyelet alatt dolgozó **önkéntesek** fontos **szerepet** játszhatnak a kijelölt gyám munkájának **támogatásában**. A gyámsági rendszer azonban nem alapulhat teljes egészében alkalmazotti vagy önfoglalkoztató státuszú önkéntesek (szakképzetlen gyámok)

szolgáltatásain. Az önkénteseken alapuló rendszer esetleg nem tudja biztosítani a folytonosságot és a fenntarthatóságot. Egy ilyen rendszerben előfordulhat, hogy a gyámok nem rendelkeznek a szükséges ismeretekkel és szakértelemmel. Ez újabb kockázatoknak teszi ki a gyermekeket, akik gyakran traumatizált állapotban vannak és speciális védelemre és kezelésre van szükségük. Ezenkívül az önkéntes gyámok esetén az elszámoltathatósági és felügyeleti mechanizmusok gyengék vagy nehezen érvényesíthetők.

Ezért mindenképpen biztosítani kell, hogy amennyiben önkénteseket jelölnek ki gyámnak, ugyanazok a normák vonatkozzanak rájuk, mint a hivatásos gyámokra. Ezek a normák magukban foglalják a szakképesítést, a személyi háttér ellenőrzését, a képzést, a felügyeleti mechanizmusokat és az elszámoltathatóságra vonatkozó intézkedéseket. A hivatásos gyámok számára kidolgozott magatartási kódexeket és a kiválasztásra, képzésre, ellenőrzésre, értékelésre és felügyeletre vonatkozó írásos útmutatókat az önkéntes gyámokra is alkalmazni kell.

A kiszolgáltatót gyermekek gondozásában és védelmében segédkező önkénteseknek szakmai felügyelet alatt kell állniuk, és folyamatos támogatást kell nekik nyújtani. Ez különösen fontos az emberkereskedelem gyermek áldozatai mellé gyámnak kijelölt vagy ezen gyermekekkel kapcsolatos gyámsági feladatokat ellátó önkéntesek esetében.

A gyámként eljáró önkéntesek számára a feladataik végrehajtása során keletkező költségeiket meg kell téríteni.

2.4. Ki járhat el gyámként?

Szakképesítések

A gyámoknak megfelelő szakképesítéssel kell rendelkezniük, és alaposan ismerniük kell a menedékjogot, migrációt és egyéb kapcsolódó területeket szabályozó számos különböző jogszabályt és eljárást. A gyámok számára előírt szakképesítéseket az adott ország jogszabályai vagy hivatalos okiratai útján kell szabályozni. A gyámhatóságoknak írásos formában kidolgozott szabályzatokkal kell rendelkezniük, amelyek a kijelölt gyámok kiválasztására, képzésére, ellenőrzésére, értékelésére és felügyeletére vonatkozóan világos eljárásokat, módszereket és normákat tartalmaznak.

A gyámhatóságoknak ugyanakkor azt is biztosítaniuk kell, hogy a kijelölt gyámok valóban rendelkezzenek a gyermek mindenek felett álló érdekének hatékony képviseletéhez és a gyámsággal járó kötelezettségek teljesítéséhez szükséges szaktudással és szakértelemmel.

A gyámok szakképesítésével és képzésével kapcsolatosan a nemzeti jog nem minden esetben rögzít konkrét követelményeket. Ez különösen igaz a gyámnak kijelölt önkéntesekre. A nemzeti jog általában inkább a gyámok által teljesítendő erkölcsi és személyes feltételekre koncentrál.

FRA 2014, Child victims of trafficking: overview of guardianship systems in the European Union (Az emberkereskedelem gyermek áldozatai: az Európai Unió gyámsági rendszereinek áttekintése) (kiadás előtt)

Ez azt jelenti, hogy a gyámnak kijelölt személyeknek:

- gyermekjóléti és gyermekvédelmi szakismeretekkel és tapasztalatokkal kell rendelkezniük, beleértve a gyermekek fejlesztését és a gyermekpszichológiát,
- ismerniük kell a kultúrával és nemmel kapcsolatos kérdéseket,
- megfelelő szinten ismerniük kell a nemzeti gyermekvédelmi rendszereket, valamint a nemzeti egészségügyi és oktatási rendszereket,
- megfelelő szinten ismerniük kell a jogi keretrendszert.

A gyámok kiemelkedően fontos szerepet játszanak a gyermekek bántalmazásának és kizsákmányolásának megelőzésében. Ezért ismerniük kell az emberkereskedelem gyermekspecifikus kockázati tényezőit és azokat a stratégiákat, amelyekkel megelőzhető a gyermekek eltűnése a bentlakásos intézményekből. A gyámoknak tisztában kell lenniük azzal, hogyan vehetik fel a kapcsolatot a speciális szolgálatokkal, beleértve az eltűnt gyermekek ügyében hívható sürgősségi telefonszolgálatot: www.hotline116000.eu/.

A gyámoknak megfelelő ismeretekkel kell rendelkezniük a gyermek áldozatok azonosítására és felkutatására vonatkozóan. A gyermek áldozatokkal foglalkozó személyeknek ezenfelül ismerniük kell az emberkereskedelem gyermek áldozatainak különleges jogait és igényeit, és képesnek kell lenniük ezen gyermekek igényeit felmérni, valamint tisztelettel, érzékenységgel, szakszerűen és megkülönböztetésmentesen bánni a gyermekekkel.

A 2. táblázat összefoglalja a különböző jogforrásokban rögzített követelményeket és szempontokat.

2. táblázat: Ki járhat el gyámként? Szakpolitikai dokumentumok és uniós jogszabályok mint jogforrások

Dokumentum	Felelős	Nincs érdekellentét	Független	Szakképzett	Képzett
Az ENSZ és az Európa Tanács által kiadott dokumentumok					
ENSZ Gyermekjogi Bizottsága, 6. sz. általános megjegyzés, CRC/GC/2005/6	33. bekezdés	33. bekezdés	-	33. bekezdés 95. bekezdés	95. bekezdés
Alternatív gondoskodás a gyermekekről, ENSZ-útmutató, A/HRC/11/L.13	19. bekezdés 101. bekezdés	-	103. bekezdés	103. bekezdés	57. bekezdés 103. bekezdés
Az Európa Tanács 2005. évi, az emberkereskedelem elleni fellépésről szóló egyezménye	-	-	29. cikk (1) és (3) bekezdése (általános rendelkezés)	29. cikk (1) és (3) bekezdése 10. cikk (1) bekezdése (általános rendelkezés)	29. cikk (3) bekezdése
Európai uniós jogszabályok					
Emberkereskedelem elleni irányelv (2011/36/EU)	-	-	-	-	25. preambulum-bekezdés 18. cikk (3) bekezdése
A befogadási feltételekről szóló irányelv (2013/33/EU)	-	24. cikk (1) bekezdése	-	24. cikk (1) bekezdése 24. cikk (4) bekezdése	24. cikk (4) bekezdése
A menekültügyi eljárásokról szóló irányelv (2013/32/EU)	-	25. cikk (1) bekezdésének a) pontja	-	25. cikk (1) bekezdésének a) pontja	-
Kvalifikációs irányelv (2011/95/EU)	31. cikk (1) bekezdése	-	-	31. cikk (6) bekezdése	31. cikk (6) bekezdése
Dublini rendelet (604/2013/EU)	-	-	-	6. cikk (2) bekezdése	
A bűncselekmények áldozatairól szóló irányelv (2012/29/EU)	-	-	-	-	25. cikk 61. preambulum-bekezdés (általános rendelkezések)
A gyermekek szexuális kizsákmányolásáról szóló irányelv (2011/93/EU)	-	-	-	-	23. cikk (3) bekezdése és (36) preambulum-bekezdés (általános rendelkezések)

A nemmel kapcsolatos és kulturális megfontolások

A gyermekeknek lehetőség szerint személyre szabott gondoskodást és segítséget kell nyújtani.

Kiemelt figyelmet kell szentelni a nemmel és kultúrával kapcsolatos szempontoknak. Lehetőség és a gyermek igénye szerint a gyermekkel azonos nemű gyámot kell kijelölni, különösen a szexuális kizsákmányolás áldozatává vált lányok számára (lásd

a 6.5. fejezetet a nemmel kapcsolatos és egészségügyi kérdésekről).

Az UNICEF kidolgozott egy gyakorlati útmutatót, amely az emberkereskedelem gyermek áldozatainak védelme és támogatása terén „bevált gyakorlatnak” minősülő intézkedéseket és eljárásokat tartalmazza. Ez az útmutató részletesen foglalkozik az áldozatok gondozása és támogatása során a nemi és kulturális identitással kapcsolatos szempontokkal.

Forrás: UNICEF (2008), Reference guide on protecting the rights of child victims of trafficking in Europe, Geneva, (Útmutató az emberkereskedelem gyermek áldozatai jogainak védelméről Európában, Genf). Elérhető: http://www.unicef.org/ceecis/UNICEF_Child_Trafficking_low.pdf

A gyámoknak el kell sajátítaniuk olyan kulturális kompetenciákat, magatartásformákat és készségeket, amelyek segítik a különböző kulturális háttérű gyermekekkel való kommunikációt és együttműködést. Idetartozik, hogy a gyámoknak ismerniük kell a meggyőződést és viselkedésformákat befolyásoló kulturális hatásokat, valamint tudatosítaniuk kell magukban a saját kultúrájukra jellemző sajátosságokat

és sztereotípiákat, illetve azok hatását saját viselkedésükre és meggyőződésükre.

Az emberkereskedelem gyermek áldozatainak tapasztalatai és körülményei sokban azonosak, de számos különbség is van köztük a kulturális háttér, a nem, az életkor, valamint az áldozattá válás előtt, alatt és után szerzett tapasztalatok terén. Ezeket az eltéréseket figyelembe kell venni.

A gyámhatóságnak elő kell mozdítaniuk a gyámoknak az áldozatok segítése terén a nemmel kapcsolatos és kulturális szempontokra irányulóan nyújtott képzést, ösztönözniük kell a kulturális és a nemi sokszínűség, valamint a befogadó szemlélet fokozását a munkatársak és az önkéntesek kiválasztásakor, szakképzett közreműködők által végzett fordítási és tolmácsolási szolgáltatásokat kell hozzáférhetővé tenniük, és kulturális közvetítőket (mediátorokat) kell alkalmazniuk (lásd a 7. fejezetet).

A személyi háttér ellenőrzése

A személyi háttér ellenőrzése nélkül senki nem tevékenykedhet gyámként. Megelőző védelmi intézkedéseket kell bevezetni a gyermekek jogainak szavatolására és annak

a kockázatnak a minimalizálására, hogy a gyermekek kizsákmányolás vagy bántalmazás, valamint jogsérelem áldozatává váljanak.

A gyámhatóságnak írásos formában kidolgozott szabályzattal kell rendelkeznie, amely garantálja a gyámjelöltek referenciáinak ellenőrzését és azt, hogy a gyámnak kijelölt személyek az oktatással, képzéssel és szakmai tapasztalatokkal kapcsolatban legalább a minimumkövetelményeknek megfeleljenek.

Valamennyi gyámjelölt esetében meg kell vizsgálni, hogy szerepel-e a bűnügyi nyilvántartásban vagy a bántalmazást elkövetők nyilvántartásában. [A gyermekek szexuális kizsákmányolásáról szóló irányelv](#) (2011/93/EU) 10. cikke értelmében azok a személyek, akiket bizonyos meghatározott bűncselekmények miatt elítéltek, eltilthatók a gyermekekkel való rendszeres kapcsolattartással járó szakmai tevékenységek gyakorlásától. Elengedhetetlen a gyámjelöltek személyének ellenőrzése a bűnügyi nyilvántartásban, különös tekintettel a gyermekek bántalmazása és kizsákmányolása és/vagy egyéb olyan, például kábítószerrel kapcsolatos bűncselekmények tekintetében, amelyek lehetséges kockázatot jelenthetnek a gyermekekre nézve. Ezeket az ellenőrzéseket nemcsak a gyámok kiválasztásakor vagy kijelölésekor kell elvégezni, hanem rendszeresen meg kell ismételni.

A személyi háttér ellenőrzésére valamennyi gyám esetében – beleértve az önkéntes gyámokat is – ugyanazokat az eljárásokat kell lefolytatni.

Összeférhetetlenség

Nem jelölhető ki gyámnak olyan hatóság vagy személy, amely/aki esetében lehetséges összeférhetetlenség állhat fenn a gyermekkel. A kijelölt gyámoknak helyzetüknél fogva képesnek kell lenniük arra, hogy független és pártatlan módon, mindig a gyermek mindenek felett álló érdekét szem előtt tartva hozzanak döntéseket, végezzenek értékeléseket, lássák el a gyermek képviselőtét, valamint segítsék elő és biztosítsák a gyermek jólétét.

Ezért a gyámsági szolgálatoknak és a gyámnak kijelölt személyeknek semmilyen módon nem szabad kapcsolatban, összeköttetésben vagy függő viszonyban állniuk a rendőrséggel, a migrációs hatóságokkal vagy a gyermek áldozatként való hivatalos azonosításáért, illetve a visszaküldéssel, a tartózkodási engedéllyel vagy a nemzetközi védelmi státusszal kapcsolatos döntésekért felelős egyéb hatóságokkal.

A gyámsági szolgálatoknak és a gyámnak kijelölt személyeknek függetleneknek kell lenniük, valamint nem állhatnak pénzügyi vagy intézményi kapcsolatban a gyermek

elhelyezésének vagy mindennapi gondozásának biztosításáért felelős intézményekkel, szolgálatokkal vagy hatóságokkal.

Azon gyámok esetében, akik egyidejűleg valamely befogadó intézményben is dolgoznak, összeférhetlenség alakulhat ki a befogadó központ vezetése és a gyermek között. A munkavállalóktól például elvárják, hogy a munkáltató (az ellátó intézmény) érdekeinek figyelembevételével végezzék el feladataikat, és kövessék a létesítmény vezetőjének utasításait. Ugyanakkor a gyámnak számon kell kérnie az ellátó intézményt, annak igazgatóját és az ott dolgozókat a gyermeknek nyújtott gondoskodás és védelem tekintetében.

Ezt a kérdéskört annak a ténynek a figyelembevételével kell vizsgálni, hogy a gyermekek elleni erőszak nagyon gyakran abban az ellátó intézményben történik, ahol a gyermek él. Ezért az ellátó intézmények vezetői és az ott dolgozók nem jelölhetők ki gyámnak.

A gyermek ellátásával kapcsolatos szolgáltatásokért felelős szociális védelmi szolgálatok munkavállalói esetében is fennállhat összeférhetlenség.

Ha egy gyámnak kijelölt személy esetében olyan lehetséges összeférhetlenség alakul ki, amely befolyásolhatja a szerepét és a gyámként ráháruló kötelezettségeket, akkor ezt jelentenie kell a kijelölő hatóságoknak. Az összeférhetlenség lehetséges hatásainak megítélése a kijelölő hatóságok feladata.

2.5. Rokonok gyámnak való kijelölése a gyermekkereskedelem összefüggésében

Ha a gyermek elszakadt a szüleitől vagy a szülőket a gyermek mindenek felett álló érdekének védelme figyelembevételével megfosztották szülői jogaik és kötelezettségeik gyakorlásától, akkor lehetőség szerint más közeli rokonokat vagy a tágabb család tagjai közül érdemes a gyámot kijelölni, hacsak nincs arra utaló jel, hogy ez ellentétben állna a gyermek mindenek felett álló érdekével (pl. összeférhetlenség esetén). Ha a kockázatértékelést követően a tágabb család valamely tagját jelölik ki gyámnak, a gyermekvédelmi rendszernek biztosítania kell a gyermek helyzetének rendszeres ellenőrzését és felülvizsgálatát. Ilyen esetekben a gyámhatóságnak kiegészítő intézkedéseket kell hoznia, például gyermekügyi tanácsadót, családszolgáltatót vagy asszisztentst kell kijelölnie a család támogatására és a gyermek helyzetének ellenőrzésére.

Az illetékes hatóságoknak – különösen az emberkereskedelem gyermek áldozatai esetében – alaposan meg kell vizsgálniuk, hogy a fogadó országban tartózkodó gyermeket

kísérő családtagok, illetve a származási országban élő rokonok képesek-e megvédeni a gyermeket az újbóli kizsákmányolástól és áldozattá válástól és/vagy attól, hogy a gyermek a származási országba való visszatérés után újból emberkereskedelem áldozatává váljon.

Ha a családtagok képesek és hajlandók ellátni a gyermek mindennapi gondozását, de nem képesek a gyermek életének minden területén és szintjén megfelelően képviselni a gyermek mindenek felett álló érdekét, akkor ezen hiányosságok pótlására gyámot kell kijelölni. Ez különösen igaz az emberkereskedelem gyermek áldozataira, akiknek gyakran több vagy elhúzódó jogi eljárásban kell részt venniük, és szaktanácsadásra, illetve támogatásra van szükségük.

2.6. Képviselők és/vagy törvényes képviselők

A gyám három feladatkörének egyike – a gyermek mindenek felett álló érdekének védelme és általános jólétének biztosítása mellett – a törvényes képviselet (lásd az [1. ábrát](#)). Ha az uniós és a nemzeti jog értelmében ez a feladatkör előbbre való, akkor figyelmet kell fordítani arra, hogy a törvényes képviselet középpontba helyezése ne vezessen a másik két feladatkör elhanyagolásához.

Az uniós jog úgy rendelkezik, hogy a nemzetközi védelmet kérelmező, kísérő nélküli gyermekek mellé jelöljenek ki képviselőt ([a menekültügyi eljárásokról szóló irányelv](#), 25. cikk). Az uniós jog biztosítja a gyermek áldozatok jogait a nyomozás és a büntetőeljárás során akkor is, amennyiben a nemzeti jog szerint a szülői felelősséget gyakorló személyek a közöttük és a gyermek áldozat között fennálló érdekellentét miatt nem képviselhetik a gyermeket ([emberkereskedelem elleni irányelv](#) (2011/36/EU), [15. cikk \(1\) bekezdése](#); [a gyermekek szexuális kizsákmányolása elleni küzdelemről szóló irányelv](#) (2011/93/EU), [20. cikk](#); [bűncselekmények áldozatairól szóló irányelv](#) (2012/29/EU), [24. cikk](#)).

Az uniós jog a következőképpen határozza meg a „képviselő” vagy „jogi képviselő” fogalmát: „az a személy vagy szervezet, akit vagy amelyet a hatáskörrel rendelkező testületek a kísérő nélküli kiskorú támogatására és képviseletére jelölnek ki azzal a céllal, hogy az ezen irányelvben előírt eljárások során biztosítsa a gyermek mindenek felett álló érdekét, valamint szükség esetén jognyilatkozatot tegyen a kiskorú nevében.” ([a befogadási feltételekről szóló irányelv](#) (2013/33/EU), [2. cikkének j\) pontja](#)).

Mivel a képviselő kijelölése a gyermek bizonyos konkrét eljárásokban való képviseletére korlátozódik, nem tekinthető egyenértékűnek a gyám kijelölésével. A törvényes képviselő megbízatása nem terjed ki a gyermek életének és fejlődésének valamennyi vonatkozására.

Ezért a törvényes képviselő kijelölésétől függetlenül minden esetben ki kell jelölni gyámot, ha a gyermeket elmozdították a családi környezetből. Ez a megközelítés összhangban áll a Gyermekek Jogairól szóló Egyezményvel, valamint az [Európai Unió Alapjogi Chartája \(24\) cikkével](#).

Ha a gyám kijelölését megelőzően már kijelöltek törvényes képviselőt, akkor a törvényes képviselő (amennyiben a szakértelmére a továbbiakban is szükség van) a gyámmal és a gyermekkel együttműködve folytatja tovább a munkáját.

A törvényes képviselőnek rendszeresen tájékoztatnia kell a gyámot és a gyermeket a közelgő eljárásokról, az esetlegesen meghozandó döntésekről, továbbá visszajelzést kell adnia intézkedései eredményeiről.

2.7. Jogi tanácsadás és jogi segítségnyújtás

A törvényes képviselőtől kívül a gyermek bizonyos közigazgatási, büntető- vagy polgári eljárásokban ingyenes jogi segítségnyújtásra is jogosult.

A jogi segítségnyújtáshoz való jog megvalósulása olyan ügyvéd vagy egyéb jogi foglalkozást gyakorló személy kijelölésével történik, aki jogi segítséget nyújt, a gyermek nevében nyilatkozik, és büntetőeljárásokban, menekültügyi eljárásokban vagy egyéb jogi eljárásokban a közigazgatási és igazságügyi hatóságok előtt a nemzeti jog előírásai szerint írásbeli nyilatkozatokban és személyesen jogilag képviseli a gyermeket.

Az [emberkereskedelem elleni irányelv \(2011/36/EU\) 15. cikkének \(2\) bekezdésének](#) a (19) preambulumbekzdés alapján történő értelmezése szerint az emberkereskedelem gyermek áldozatai haladéktalanul ingyenes jogi tanácsadásra és ingyenes jogi képviseletre jogosultak többek között kártérítés igénylése céljából is, feltéve, hogy nem rendelkeznek megfelelő anyagi forrásokkal. Hasonló rendelkezések találhatók [a bűncselekmények áldozatairól szóló irányelvben \(2012/29/EU\) \(13. cikk\)](#) és [a gyermekek szexuális kizsákmányolásáról szóló irányelvben \(2011/93/EU\) \(20. cikk\)](#) is.

Ha egy gyermek közigazgatási, büntető- vagy polgári eljárásban vesz részt, akkor a gyámnak és/vagy – amennyiben még nem jelöltek ki gyámot – egyéb képviselőnek gondoskodnia kell arról, hogy a gyermek ingyenes jogi segítségnyújtásban részesüljön, és hogy az illetékes nemzeti hatóságok a nemzeti jog rendelkezéseivel alapján megfelelő jogi foglalkozást gyakorló személyt jelöljenek ki.

Ha az illetékes nemzeti hatóságok nem jelölik ki hivatalból ezt a személyt, akkor a gyámnak vagy egyéb képviselőnek az illetékes hatósághoz benyújtott kérvénnyel kezdeményeznie kell a kijelölési eljárást.

A gyermeknek jogi tanácsadást és jogi segítséget nyújtó ügyvéd vagy egyéb jogi foglalkozást gyakorló személy szerepe különbözik a „képviselő” vagy „törvényes képviselő” uniós jog által definiált megbízatásától és szerepétől (lásd az 1. fejezetet és az Alapfogalmak szövegdobozt).

Az egyes szerepek között minden esetben megkülönböztetést kell tenni, még akkor is, ha a „képviselőnek” vagy „törvényes képviselőnek” kijelölt személy jogi foglalkozást űz, jogászként vagy ügyvédként tevékenykedik, mint ahogy ez számos tagállamban jellemző.

A Menekültek és Száműzöttek *Európai Tanácsa* (ECRE) útmutatót dolgozott ki a kísérő nélküli gyermekeknek nyújtandó minőségi jogi segítségről. Az útmutató célja a tagállamok tekintetében a jogi segítségnyújtási rendszerek fejlesztésének ösztönzése, valamint a jogi tanácsadók támogatása a hatékony jogi segítségnyújtás biztosításában. Az útmutatót az uniós társfinanszírozással megvalósuló „Right to Justice: Quality Legal Assistance for Unaccompanied Children” (Az igazságszolgáltatáshoz való jog: minőségi jogi segítségnyújtás kísérő nélküli gyermekeknek) program keretében dolgozták ki.

Az útmutató a programhoz kapcsolódó egyéb anyagokkal együtt 2014 második negyedévéétől elérhető:
<http://ecre.org/component/content/article/63-projects/325-right-to-justice.html>.

A jogi foglalkozást űző, független személy által nyújtott jogi tanácsadás és jogi segítség kiegészítő garanciaként működik a gyermek mindenek felett álló érdekének védelme érdekében.

3. A gyámok irányítása

Ez a fejezet a gyámok irányítására és igazgatására létrehozandó rendszert mutatja be. Foglalkozik a gyámok igazgatásával megbízott szerv támogatási és felügyeleti funkciójával, valamint az ezen szerv és más szervek közötti együttműködési hálózattal. Az itt szereplő iránymutatások a gyermekek törvényes képviselőjének rendszereire is alkalmazhatók.

3.1. A gyámhatóság

A nemzeti jogban rendelkezni kell a gyámsági kérdésekben illetékes független hatóság kijelöléséről. A gyámsági rendszernek a nemzeti gyermekvédelmi rendszer szerves részét kell képeznie. Ha a különböző szükségletek ellátása érdekében több gyámhatóságot is létrehozunk (például külön gyámhatóságot a harmadik országok állampolgárainak), akkor ezeknek mind az átfogó gyermekvédelmi rendszer alá kell tartozniuk. A gyámhatóságnak ugyanakkor az emberkereskedelem gyermek áldozataira irányuló nemzeti áldozatkezelési mechanizmus részeként kell működnie. A gyámsági kérdésekben illetékes hatóságnak függetlennek kell lennie például a gyermek tartózkodási státuszával, a gyermek szülői felügyeletből történő elmozdításával

vagy a gyermek alternatív ellátásba adásával kapcsolatos döntésekben illetékes hatóságoktól (lásd a 2.4. fejezetet az összeférhetetlenségről). A gyámhatóságnak kell felelnie a kijelölt gyámok munkájáért, és ezzel kapcsolatban elszámoltathatóknak kell lennie. A gyámhatóság hatáskörét és feladatait a nemzeti jogszabályoknak világosan meg kell határozniuk.

Az uniós tagállamoknak elegendő humán erőforrást és pénzügyi forrásokat kell elkülöníteniük a gyámhatóság számára, és ezzel biztosítaniuk kell a gyámhatóság fenntartható finanszírozását. A gyámsági szolgáltatások hatékony felügyeletével és ellenőrzésével, valamint a szükséges képzésekkel kapcsolatos költségekre elegendő összeget kell elkülöníteni akkor is, ha ezeket a tevékenységeket más hatóság végzi.

3.2. A gyámoknak szóló iránymutatások kidolgozása

A gyámhatóság feladatai közé tartozik, hogy a gyámok számára normákat és iránymutatásokat dolgozzon ki. Különösen a következő három intézkedésre nézve kell gyakorlati iránymutatásokat és szabványműveleti eljárásokat kidolgozni:

„Az államoknak szigorú eljárási biztosítékokkal rendelkező, hivatalos eljárásokat kell bevezetniük a gyermek mindenképp felett álló érdekének a gyermeket érintő döntések meghozatala során történő vizsgálatára és meghatározására, beleértve az eredmények értékelését szolgáló mechanizmusokat is. Az államoknak a törvényhozók, a bírók vagy a közigazgatási hatóságok által meghozott valamennyi döntésre nézve átlátható és objektív eljárásokat kell kidolgozniuk, különösen a gyermeket vagy gyermekeket közvetlenül érintő területeken”.

Az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága, 14. sz. általános megjegyzés (2013), 87. bekezdés, 2013. május 29., CRC/C/GC/14

- felmérés a gyermek egyéni szükségleteire és a gyermek védelme terén jelentkező egyéni kockázatokra vonatkozóan,
- a szülőknek a szülői felelősség gyakorlásához szükséges képességének felmérése,
- a gyermek mindenképp felett álló érdekének meghatározása, amikor az illetékes hatóság kiválasztja a tartós megoldást.

Az iránymutatásoknak világosan meg kell határozniuk az ezen értékelések elvégzéséért felelős személyeket, az értékelések során figyelembe veendő

tényezőket és ezek mérlegelésének módját, az értékelések időzítését és időtartamát, valamint az értékelésekben részt vevő szakemberek szerepét. Az iránymutatásoknak tartalmazniuk kell a kiskorú meghallgatáshoz és véleményének megfelelő módon történő figyelembevételéhez való jogát.

A gyámhatóságnak a minőségi normák biztosítására a gyámok és törvényes képviselők számára magatartási kódexet is ki kell dolgoznia. A magatartási kódexben egyértelműen rögzíteni kell a gyámok és törvényes képviselők által a munkájuk során követendő

erkölcsi normákat. A gyámoknak szóló magatartási kódexnek a titoktartásra nézve is egyértelmű szabályokat kell tartalmaznia.

A gyámhatóságoknak kell felelősséget vállalniuk azért, hogy hatékony mechanizmusok biztosítsák a gyermekek és a gyermek felügyeletéért felelős vagy abban részt vevő egyéb felnőttek (például szociális munkások, ellátó intézmények dolgozói) tájékoztatását a gyám hatásköreiről.

Gyermekbarát tájékoztatás

A kiskorú meghallgatáshoz való jogának (**Gyermek Jogairól szóló Egyezmény, 12. cikk**) előfeltételeként a gyámhatóságnak biztosítania kell, hogy a gyermek megfelelő információkat kapjon a gyámsági intézkedések hatóköréről, azt megértse, és megkapjon minden elérhető szolgáltatást, amely a segítségére és támogatására lehet. A gyermeket ezenkívül megfelelően tájékoztatni kell panasztételi jogáról és lehetőségéről azokban az esetekben, ha úgy érzi, hogy a gyám nem tartja tiszteltben a jogait.

„Sok gyermek nem volt teljes mértékben tisztában a gyám felelősségi köreivel, vagy akár azzal sem, hogy számára gyámot jelöltek ki, vagy hogy ki a számára kijelölt gyám. Még felnőtt válaszadók (akik maguk nem gyámok) sem voltak egészen tisztában a gyám szerepével; sokan nem tudták pontosan, hogy csak jogi vagy jóléti támogatással is jár-e ez a szerep.”

Forrás: FRA (2010), Separated, asylum-seeking children in European Union Member States, Comparative report (Felnőtt hozzátartozóiktól elszakított, menedékkérő gyermekek az Európai Unió tagállamaiban, Összehasonlító jelentés). Elérhető: http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/1692-SEPAC-comparative-report_EN.pdf

A gyámhatóságoknak ezért gyermekbarát tájékoztató anyagokat kell kidolgozniuk olyan nyelvezettel, amelyet a gyermekek megértenek, és útmutatást kell adniuk ezen anyagok terjesztésének módjára.

Az információkat különböző módszerekkel lehet eljuttatni a gyermekekhez, például szóban, írásban, a közösségi média igénybevételével vagy egyéb megfelelő módon (lásd a 7. fejezetet).

A gyermekek számára nyújtott tájékoztatásnak tartalmaznia kell a következőket:

- a gyám feladatkörei, jogai és kötelezettségei,
- a kommunikáció bizalmas jellege és korlátai, valamint a gyám elérhetősége,
- a törvényes képviselők szerepe, jogai és kötelezettségei,

- panasztételi mechanizmusok, amelyek a gyermekek számára jogaik megsértésének jelentésére rendelkezésre állnak,
- a gyermek jogai egyéni, sajátos helyzetének (tartózkodási státusz, szüksége van-e a gyermeknek nemzetközi védelemre és áldozatsegítő szolgáltatásra stb.) figyelembevételével,
- a gyermek sajátos helyzetének figyelembevételével igénybe vehető támogatási és védelmi intézkedések, illetve szolgálatok, beleértve a segélyvonalakat,
- különféle büntető-, közigazgatási és polgári eljárások, amelyeknek a gyermek részese lehet, beleértve a kártérítéshez való jog érvényesítését is.

3.3. Koordináció és együttműködés más ügynökségekkel és hatóságokkal

A gyámnak gondoskodnia kell a gyermek jólétéről és a gyermek folyamatos ellátásáról. A gyámok munkája azonban nem tartalmazhat olyan elemeket, amelyek mások munkájának újbóli elvégzését jelentik. A gyám feladata nem az, hogy elvégezze a gyermekvédelmi szociális munkások, a szociális hatóságok vagy a gyermeknek ellátást nyújtó szolgáltatók dolgozóinak munkáját, hanem hogy koordinálja azt. A gyám a gyermek számára referenciaszemély, és kapcsolattartóként működik a gyermek és a szakhatóságok, szakemberek és szolgáltatók között.

A gyám koordinálja a különböző szolgálatokat, és biztosítja a gyermeket támogató szolgálatok hálózatának megfelelő működését. Az uniós tagállamoknak hatékony koordinációs mechanizmusokat kell létrehozniuk, és elő kell mozdítaniuk az együttműködést a gyámhatóság és az emberkereskedelem gyermek áldozataival foglalkozó hatóságok között. Ezt a megközelítést az [emberkereskedelem elleni irányelv](#) (2011/36/EU) rögzíti, az uniós stratégia pedig tovább részletezi, amikor kijelenti, hogy „az emberkereskedelem elleni multidiszciplináris, koherens politika megköveteli, hogy a szakpolitikai döntéshozatalban a korábbinál vegyesebb összetételű szereplői csoport vegyen részt”, úgymint a bevándorlási és bűnüldözési hatóságok, a civil társadalom, a konzulátusok munkatársai, diplomaták, valamint a gyermek- és áldozatsegítő szolgálatok.

A gyámhatóság és az érintett szervek közötti hivatalos jegyzőkönyvek és megállapodások előmozdíthatják az együttműködést. Ezek a dokumentumok az egyes feladatkörök felelőseinek meghatározásával áttekinthetőbbé teszik a helyzetet, és segítik az elszámoltathatóságot.

Az együttműködési megállapodások tartalmazhatják például a következőket:

- egyértelmű rendelkezések a gyermek védelmében részt vevő valamennyi érintett szereplő szerepére és felelősségi köreire vonatkozóan,
- egyértelmű útmutatás arra vonatkozóan, milyen esetekben kell felvenni a kapcsolatot a gyámmal, és/vagy tájékoztatni a gyámot, továbbá a gyámhatóság és az áldozatokkal foglalkozó egyéb szervek kapcsolattartási adatai,
- útmutatás a gyermek tájékoztatásának módjára vonatkozóan,
- útmutatás arra vonatkozóan, hogy a gyermekkel kapcsolatos információk közül melyek megoszthatók, és melyek nem,
- a nyitott kérdések rendszeres tisztázását és a rendszeres véleménycserét szolgáló koordinációs mechanizmusok.

Nemzetközi együttműködés

A gyermekkereskedelem történhet a gyermek hazáján belül, de más országba is irányulhat. Ha az emberkereskedők más országba viszik a gyermeket, akkor az emberkereskedők elleni büntetőeljárás lefolytatásához és az áldozatok védelméhez elengedhetetlen a nemzetközi együttműködés. Az EU-n belüli és a nemzetközi együttműködés fontos szerepéről szól a [bevezetés 4. fejezete](#). Nemzetközi együttműködésre van szükség például a gyermek mindenek felett álló érdekének meghatározásához szükséges információk továbbadásához, amikor valamilyen tartós megoldást keresnek és hajtanak végre (lásd a [9. fejezetet](#)).

A gyámhatóságnak mind az uniós tagállamokon belül, mind harmadik országok viszonylatában elő kell mozdítania az illetékes hatóságokkal való nemzetközi együttműködést, amennyiben ezt a gyermek mindenek felett álló érdeke megkívánja. Az együttműködés nem korlátozódhat a gyermekek egyes csoportjaira.

A nemzetközi együttműködés érdekében létrehozott mechanizmusokban a gyámhatóságoknak is részt kell venniük, például az igazságügyi és bűnüldözési hatóságokkal való együttműködés terén.

A gyámhatóságoknak a fennálló nemzeti keretrendszerek és együttműködési megállapodások figyelembevételével támogatniuk kell a nemzetközi együttműködést a hatékony gyermekvédelem biztosítása és a gyermek jogainak védelme érdekében.

3.4. Ügykezelés

A gyámhatóságnak biztosítania kell, hogy a gyámok képesek legyenek **hatékonyan kezelni** a gyámságuk alá rendelt valamennyi gyermek ügyét. A gyámoknak valamennyi gyermekkel rendszeres kapcsolatot kell fenntartaniuk és elegendő időt kell tölteniük, hogy megfelelő támogatást nyújthassanak számukra.

Ígéretes gyakorlat

Gyám keresése keresőprogram segítségével

Finnországban létrehozták a gyermekvédelmi ügyekben kijelölhető gyámok adatbázisát. A „Find-a-Guardian” keresőprogrammal gyorsan és könnyen megtalálhatók az ország különböző régióiban tevékenykedő gyámok. Ez a könnyen elérhető szolgáltatás segít a szociális intézményeknek és a nyilvántartó hivataloknak, hogy megtalálják a gyermekvédelmi ügyekben kijelölhető gyámokat saját régiójukban. Az adatbázisba olyan személyek regisztrálhatnak, akik elvégezték a gyámok számára szervezett képzéseket, vagy már gyámként dolgoznak. Az adatbázis folyamatosan frissül, javasolt tehát minden alkalommal elvégezni a keresést, ha gyám kijelölésére van szükség.

A keresőprogramot a Save the Children gyermekvédelmi szervezet által koordinált, „Guardianship in Child Protection” (A gyámság a gyermekvédelemben) elnevezésű program (2005–2009) keretében hozták létre. A programban egyes helyi és regionális hatóságok is részt vettek partnerként.

Források: <https://www.thl.fi/fi/julkaisut/sahkoiset-kasikirjat/sosiaaliportti>; Marjomaa, P. és Laakso, M. (2010), Lastensuojelun edunvalvonta – lapsen oikeus osallisuuteen häntä koskevassa päätöksenteossa: Käsikirja lastensuojelun edunvalvonnasta, Helsinki, Pelastakaa lapset ry, 27–29.

Amikor gyermekvédelmi ügyekben gyámok kijelöléséről döntenek, a gyámhatóságnak nemcsak az ügyek számát, hanem azok típusát és a szükséges védelem mértékét is figyelembe kell vennie. Az egyes gyámokhoz rendelhető ügyek maximális számának meghatározása az egyik módja annak, hogy a gyámok terhelése ésszerű határok között maradjon, és így hatékonyan, a gyermekek jogainak veszélyeztetése nélkül teljesíthessék feladataikat. A nemzeti hatóságok ennek meghatározása során figyelembe vehetik az ügyterhelés koordinálása terén más szakmákra (pl. szociális munka) vonatkozóan kidolgozott nemzetközi és nemzeti normákat.

A minőség biztosítása érdekében ellenőrizni kell az egyes gyámokhoz rendelt ügyek maximális számát, és szabályozni kell a gyermekkel való kapcsolattartási alkalmak minimális számát (heti vagy havi alapon). Azonban ezen a téren rugalmasságra is

szükség van, azaz a gyermek egyéni szükségleteinek figyelembevételével kell megállapítani, milyen gyakorisággal van szükség a kapcsolattartásra.

Szabályokat kell hozni a gyám elérhetőségére vonatkozóan is. A gyámhatóságnak a gyermek tartózkodási helye közelében tevékenykedő gyámot kell kijelölnie, azaz nem szabad a gyermek tartózkodási helyétől távol lévő gyámot kijelölni. A gyámhatóságnak biztosítania kell azt is, hogy a gyermek könnyen kapcsolatba tudjon lépni a gyámmal, különösen szükséghelyzet esetén; a gyámhatóságnak tájékoztatnia kell a gyermeket a gyám kapcsolattartási adatairól. A gyámoknak a hivatalos munkaidőn túl is elérhetőnek kell lenniük. A gyámhatóságnak tájékoztatnia kell a gyermeket arról is, hogy mi a teendő szükséghelyzet esetén.

A gyámhatóságnak minden hozzá irányított gyermeket **nyilvántartásba kell vennie**. Ez azt jelenti, hogy minden gyermekről külön aktát kell vezetni. A gyámhatóságnak a személyes adatok védelméről szóló uniós és nemzeti rendelkezések betartásával biztosítania kell a nyilvántartás titkosságát. A gyermekek aktáinak például a következő információkat kell tartalmazniuk:

- az a dátum, amikor a gyermeket a gyámhatósághoz irányították,
- a gyám kijelölésének dátuma, a gyám neve és kapcsolattartási adatai, valamint a gyámsággal kapcsolatos bármilyen változás és annak okai,
- a gyermek tartózkodási státusza, a gyermek elhelyezésével kapcsolatos intézkedések stb.,
- a gyermek személyazonossága és személyes adatai, beleértve a gyermek személyazonosító okmányainak másolatát,
- a gyámsággal, a gyermek elhelyezésével és/vagy tartózkodási státuszával kapcsolatos bármilyen változás,
- a gyermekre vonatkozó igényfelmérés dátuma és eredményei, a felmérést végző személy, a felmérésben részt vevő szereplők,
- a gyermek egyéni felügyeleti terve, valamint ennek módosításai,
- a gyermekre vonatkozó lényeges egészségügyi információk,
- a gyermek oktatása, beleértve a gyermek tanulmányi eredményeire vonatkozó jelentéseket,
- a büntető-, közigazgatási és/vagy polgári eljárások vonatkozó aktáinak részletei, beleértve a gyermek törvényes képviselével kapcsolatos információkat,

- a gyám által a gyermek nevében hozott döntések, elvégzett intézkedések, értékelések és tett nyilatkozatok,
- a gyermek és a különböző hatóságok, illetve szolgálatok (pl. migrációs hatóságok, áldozatsegítő szolgálatok) közötti meghallgatások, találkozók és egyéb kapcsolatfelvétel,
- a gyám és a gyermek közötti találkozók, beleértve a találkozók dátumát és helyszínét,
- a gyermeket érintő bármilyen fontos esemény,
- mikor és miért zárták le az aktát.

A gyermek eltűnése esetén az aktába fel kell venni a gyermek eltűnésének ismert körülményeit. Az aktában a gyám és a gyámhatóság által a gyermek felkutatására tett intézkedéseket – beleértve a rendőrségnek tett bejelentést – is rögzíteni kell. Az aktának a gyámság teljes időtartamát fel kell ölelnie, ezért a hiánytalanság érdekében folyamatosan aktualizálni kell.

3.5. Képzés

A gyámoknak rendelkezniük kell a feladataik elvégzéséhez szükséges ismeretekkel és képességekkel. Ezek közé tartoznak mindenekelőtt a gyermekvédelmi szakismeretek, amelyek garantálják a gyermek mindenek felett álló érdekének védelmét.

A gyermekvédelmi szakismeretek mellett a gyámoknak birtokában kell lenniük a gyermekekkel személyesen végzett munkára való képességeknek. Ismerniük kell a bántalmazás és kizsákmányolás gyermek áldozatainak sajátos szükségleteit, valamint

a rájuk bízott gyermekek kulturális hátterével kapcsolatos témákat. Az **emberkereskedelem elleni irányelv** (2011/36/EU) felhívja a figyelmet, hogy az emberkereskedelem gyermek áldozatai különösen kiszolgáltatott helyzetben vannak.

A gyámok nem okozhatnak további sérelmeket a gyermeknek, és biztosítaniuk kell a gyermek újbóli bántalmazás és/vagy áldozattá válás elleni védelmét. A szakmai ismeretek és képességek hiánya olyan önkéntelen hibákhoz vezethet, amelyek a gyermek jólétére nézve súlyos következményekkel járhatnak.

Az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága hangsúlyozza, hogy a gyámoknak „rendelkezniük kell a szükséges gyermekvédelmi szakismeretekkel a gyermek érdekeinek védelme, valamint jogi, szociális, egészségügyi, pszichológiai, anyagi és oktatási szükségleteinek megfelelő kielégítése érdekében oly módon, hogy a gyám többek között kapcsolatot biztosít a gyermek és a gyermek folyamatos ellátását biztosító különböző szakhatóságok/szakemberek között”.

Forrás: Az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága (2005), 6. sz. általános megjegyzés, *Treatment of unaccompanied and separated children outside their country of origin (A származási országukon kívül tartózkodó, kísérő nélküli és hozzátartozóiktól elszakított gyermekekkel való bánásmód)*, 2005. szeptember 1., CRC/GC/2005/6. Elérhető: <http://www.refworld.org/docid/42dd174b4.html>

A jól képzett gyámok képesek a feladataikat hatékonyan és a megfelelő időben elvégezni. A képzési programok során a gyámok kompetenciákat szereznek és fokozzák munkájuk iránti elkötelezettségüket. A gyámhatóságoknak a gyámok kompetenciáinak fejlesztése, valamint a gyámok készségeinek az új gyakorlatokhoz és módszertani eszközökhöz való hozzáigazítása érdekében számos képzési lehetőséget kell biztosítaniuk. Ezen célok eléréséhez hozzájárulhatnak az egyetemekkel, oktatási intézményekkel és egyéb, a gyermekvédelemben érintett szervekkel kialakított partnerségek, amelyek segítséget nyújthatnak a képzések megvalósításában és a képzési anyagok kidolgozásában.

Képzésre vonatkozó kötelezettségek

A gyámoknak tehát megfelelő képzésben és szakmai támogatásban kell részesülniük.

Csak néhány tagállam kínál rendszerszerű alapképzést a gyámok számára, és ezek sem minden esetben kötelező jellegűek.

FRA 2014, Child victims of trafficking: overview of guardianship systems in the European Union (Az emberkereskedelem gyermek áldozatai: az Európai Unió gyámügyi rendszereinek áttekintése) (kiadás előtt)

A gyámhatóságoknak biztosítaniuk kell, hogy a gyámok kijelölésük előtt, és mielőtt elkezdenék gyakorolni a kijelölésből fakadó kötelezettségeiket, **alapképzésben** részesüljenek. A **továbbképzések** biztosítására is megfelelő rendszert kell létrehozni. A szükségletek alapján meg kell határozni, hogy a gyámoknak évente legalább hány órás képzésen kell részt venniük. A gyámok hatékony és összehangolt képzésének biztosításához, valamint a minőségi normák bevezetéséhez és előmozdításához a képzési modulok fejlesztése szükséges.

A gyámok alap- és továbbképzésének kötelezettségét törvényben kell rögzíteni. A gyámhatóságnak gondoskodnia kell arról, hogy a kijelölt gyámok feladatuk hatékony teljesítése érdekében az uniós jogszabályok szerint megfelelő alap- és továbbképzésben részesüljenek.

Tanúsítási rendszer

Az államoknak és a gyámhatóságoknak tisztában kell lenniük azzal, milyen veszélyekkel járhat a szakképzetlen gyámok alkalmazása. A gyámokra vonatkozó tanúsítási rendszer javíthatja a gyámügyi szolgáltatások minőségét és a gyermekek védelmének szintjét. A tanúsítási eljárás meghatározza azokat az alapkompenciákat, amelyekkel egy gyámnak rendelkeznie kell. Ez az eljárás tartalmazza a képesítésre és képzésre vonatkozó követelményeket, igazgatási normákat vezet be, és rögzíti a normák be nem tartásának következményeit.

Általános képzések

A gyámok képzési programjainak tartalmazniuk kell legalább az általános gyermekvédelmi témákat, például a következőket:

Általában elmondható, hogy az uniós tagállamokban nincs rendszerszerű és következetes gyámképzés. Csak néhány tagállam kötelezi a gyámokat képzésben való részvételre.

FRA 2014, Child victims of trafficking: overview of guardianship systems in the European Union (Az emberkereskedelem gyermek áldozatai: az Európai Unió gyámügyi rendszereinek áttekintése) (kiadás előtt)

- a Gyermek Jogairól szóló Egyezmény alapelvei és rendelkezései,
- megfelelő adatfelvételi és tanácsadási technikák,
- a gyermek fejlődése és gyermekpszichológia,
- jogi keretrendszer (a témára vonatkozó uniós és nemzeti jogszabályok),
- nemmel és kultúrával kapcsolatos kérdések, beleértve a kulturális kompetenciákat és az interkulturális kommunikációt.

A gyámok általános képzésének ezenkívül magában kell foglalnia a gyermekek eltűnésével kapcsolatos kockázati tényezőket és megelőzési stratégiákat, az elérhető szakszolgálatokra vonatkozó információkat, a gyermekkereskedelem kockázati tényezőinek ismeretét, a felderítési stratégiákat, valamint a gyermek áldozatok azonosítására alkalmazott eszközöket.

Szakosodott képzés

Az általános képzésen túl a gyámoknak szakismeretekkel kell rendelkezniük, és/vagy szakosodott képzésen kell részt venniük a gyermekek bizonyos csoportjainak – például kísérő nélküli gyermekek, szexuális bántalmazás gyermek áldozatai vagy emberkereskedelem gyermek áldozatai – szükségleteire és jogaira vonatkozóan.

Az [emberkereskedelem elleni irányelv](#) (2011/36/EU) **18. cikkének** (1) és (3) bekezdése szerint az áldozatokkal kapcsolatba kerülő közreműködők és hivatalos személyek, így a gyámok számára is szakosodott és folyamatos képzésre van szükség: „A tagállamok előmozdítják az emberkereskedelem áldozataival és a potenciális áldozataival várhatóan kapcsolatba kerülő hivatalos személyek – többek között a helyszíni szolgálatban lévő rendőrtisztek – **rendszeres képzését** annak érdekében, hogy azok képesek legyenek

felismerni és megfelelő bánásmódban részesíteni az emberkereskedelem áldozatait és lehetséges áldozatait”.

Az emberkereskedelem elleni irányelv (2011/36/EU) 14. cikke értelmében az uniós tagállamok kötelesek megtenni „az ahhoz szükséges intézkedéseket, hogy az emberkereskedelem gyermek áldozatainak védelmére és támogatására, fizikai és pszicho-szociális gyógyulásuk érdekében hozott konkrét rövid és hosszú távú intézkedéseket minden egyes gyermek áldozat sajátos körülményeinek egyedi értékelését követően, a gyermek véleményének, szükségleteinek és aggodalmainak kellő figyelembevételével hajtsák végre annak érdekében, hogy a gyermek számára tartós megoldást találjanak.” A gyámoknak és azoknak az egyéb hivatalos személyeknek, akik az emberkereskedelem gyermek áldozataival várhatóan kapcsolatba kerülnek, és részt vesznek a védelem és támogatás iránti szükségletek meghatározására irányuló igényfelmérésben és kockázatértékelésben (lásd a 3.5. fejezetet), az ezen értékelések elvégzésének módjára vonatkozó, szakirányú képzésben kell részt venniük. A képzésen behatóan foglalkozni kell az egyéni igényfelmérésre és kockázatértékelésre, a szülői háttér értékelésére és a gyermek mindenek felett álló érdekének meghatározására irányuló szabványművelési eljárásokkal, valamint a gyámok számára kidolgozott minden egyéb iránymutatással.

„A gyámsági feladatok ellátására kijelölt, továbbá a gyermek mindenek felett álló érdekének védelméért felelős egyéb személyeknek a feladatköreik megfelelő ellátásához szükséges képzésben és támogatásban kell részesülniük.”

Forrás: FRA (2010), Separated, asylum-seeking children in European Union Member States, Comparative report (Felnőtt hozzátartozóiktól elszakított, menedékkérő gyermekek az Európai Unió tagállamaiban, Összehasonlító jelentés), 12. o. Elérhető: http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/1692-SEPA-comparative-report_EN.pdf

Az uniós tagállamoknak szorosan együtt kell működniük a civil társadalmi szervezetekkel a kutató és oktató programok, a képzés, valamint az emberkereskedelem elleni intézkedések hatásainak ellenőrzése és értékelése terén (emberkereskedelem elleni irányelv, (6) preambulumbekzdés). A gyermekek bizonyos csoportjainak (például kísérő nélküli gyermekek vagy emberkereskedelem gyermek áldozatai) jogaira és szükségleteire vonatkozó általános és szakosodott képzés kidolgozása és végrehajtása során a tagállamoknak és különösen a gyámhatóságoknak együtt kell működniük a nem kormányzati szervezetekkel és az állami vagy magánszféra egyéb olyan szervezeteivel, amelyek az adott területen tevékenykednek, és amelyek általában a gyermekek vagy a gyermekek bizonyos csoportjai számára hoztak létre különleges szolgáltatásokat. Az uniós tagállamok a képzési modulok kidolgozásában és a képzési tevékenységek megvalósításában is együttműködhetnek a nem kormányzati szervezetekkel.

A gyermekek bizonyos csoportjainak (például emberkereskedelem gyermek áldozatai vagy kísérő nélküli gyermekek) szükségleteire és problémáira vonatkozóan a gyámoknak nyújtott szakosodott képzés vagy továbbképzés az egyes uniós tagállamokban jelentős mértékben eltér egymástól. Ilyen képzést a tagállamok többsége nem nyújt, míg más tagállamokban a képzés nem rendszerszerű.

FRA 2014, Child victims of trafficking: overview of guardianship systems in the European Union (Az emberkereskedelem gyermek áldozatai: az Európai Unió gyámsági rendszereinek áttekintése) (kiadás előtt)

Az emberkereskedelem gyermek áldozatainak megfelelő támogatása érdekében az ilyen gyermekekkel foglalkozó gyámoknak kiegészítő képzésen kell részt venniük, és elégséges ismeretekkel kell rendelkezniük a következők terén:

- a gyermek származási országának kultúrája és aktuális helyzete, beleértve a származási országra vonatkozó információkat tartalmazó adatbázisok használatát (például az UNHCR adatbázisa: www.refworld.org, az Osztrák Vöröskereszt adatbázisa: www.ecoi.net, illetve az EASO származási országokra vonatkozó információs portálja),
- az emberkereskedelem gyermek áldozatainak sajátos problémái (pl. kábítószer-függőség) és pszichológiai szükségletei,
- lehetséges különleges egészségügyi szükségletek (pl. szexuális úton terjedő betegségekkel való fertőzöttség kockázatának kitett gyermekek vagy teherbe esett áldozatok),
- az emberkereskedelem gyermekspecifikus indítékai és kockázati tényezői, a gyermek áldozatok kizsákmányolásának különböző típusai és ágazatai (szexipar, kényszerítés, kisebb bűncselekmények),
- az emberkereskedelem gyermek áldozatainak védelme, beleértve a különösen kiszolgáltatott helyzetű áldozatokat, például a szexuálisan bántalmazott és kizsákmányolt vagy a szülők, illetve egyéb bizalmi személy közreműködésével emberkereskedelem áldozatává vált gyermekeket,
- a gyermek áldozatokra vonatkozó nemmel kapcsolatos kérdések (kockázati tényezők, az áldozat nemével kapcsolatos kizsákmányolás típusa és ágazata) és a gyermek áldozatok védelmi szükségletei,
- a gyermek áldozatok migrációs jogállásával kapcsolatos kérdések és a gyermek áldozatok jogai (gondolkodási idő, tartózkodási engedélyre való jogosultság, nemzetközi védelmi szükségletek stb.),
- a kutatások előrehaladtával a kutatások által feltárt információk.

A témában érintett egyéb ügynökségekkel tartott közös képzési tevékenységek

A gyámoknak a gyermek áldozatokkal vagy az emberkereskedelem veszélyeinek kitett gyermekekkel kapcsolatba kerülő egyéb hivatalos személyekkel és egyéb szakmák képviselőivel **közös képzési** tevékenységeken is részt kell venniük. Az ilyen közös vagy multidiszciplináris képzési tevékenységek előmozdíthatják az emberkereskedelem gyermek áldozataival kapcsolatos fogalmak és témák közös értelmezését, ezáltal előmozdíthatják és erősítik az ágazatban tevékenykedő szereplők közötti együttműködést.

A képzési tevékenységek többek között tartalmazhatnak tanulmányi látogatásokat, illetve a bevált gyakorlatok megosztását az uniós tagállamok gyámhatóságai között. Ezek a képzési tevékenységek a nemzetközi együttműködés megerősítéséhez is hozzájárulnak.

Ígéretes gyakorlat

A gyámok támogatása és felügyelete

A Belga Vöröskereszt Flamand Szekciója programot hozott létre az újonnan kijelölt, tapasztalatokkal még nem rendelkező gyámok támogatására. A program keretében a gyámoknak rendszeresen találkozókat szerveznek, ahol megvitatják a gyámság különböző aspektusait, és megosztják egymással ötleteiket, ismereteiket és tapasztalataikat. A találkozók között e-mailben tehetnek fel kérdéseket, vagy kérhetik konkrét ügyek négy szemközti megvitatását. A gyámoknak szaktanácsadó nyújt iránymutatást, ellátja őket a szükséges információkkal, és szükség esetén segít nekik a hivatalos szervezetekkel való kommunikációban és együttműködésben.

A program a kommunikáció és együttműködés megkönnyítésére strukturált fórumot teremt elsősorban azoknak a személyeknek, önkénteseknek és szabadfoglalkozású gyámoknak, akiknek nem áll rendelkezésükre rendszeres támogatás és felügyelet. A program végső soron napi feladataik és kötelezettségeik hatékony teljesítésében támogatja ezeket a személyeket.

A programot a Belga Vöröskereszt Flamand Szekciója 2011 óta az igazságügyi minisztérium gondozássegítő osztályának együttműködésével valósítja meg.

Forrás: Belga Vöröskereszt Flamand Szekciója (2012), 2012. évi jelentés. Elérhető: <http://jaarverslag.rodekruis.be/content/jvs10/2012/Annualreport2012.pdf>

3.6. Támogatás a gyámoknak

A gyámhatóságoknak közvetlen hozzáférést kell biztosítaniuk a gyámok számára a támogatási szolgáltatásokhoz, vagy meg kell könnyíteniük a hozzáférést, amennyiben ezeket a szolgáltatásokat más szolgáltatók nyújtják.

Helyes gyakorlat gyanánt szakemberek multidiszciplináris csoportjának kell a gyámok rendelkezésére állnia, ha a gyámsággal járó feladataik során szakértelemre, tanácsadásra és segítségnyújtásra van szükségük.

Nélkülözhetetlen, hogy a gyámoknak szakértő ügyvédek és/vagy egyéb jogi foglalkozást gyakorló személyek álljanak a rendelkezésükre jogi és egyéb tanácsadással, és így megfelelő tájékoztatást kapjanak a gyermek áldozatot esetleg érintő közigazgatási és büntetőeljárásokkal kapcsolatos jogi kérdésekről (pl. nemzetközi védelem iránti kérelem vagy ideiglenes tartózkodási engedély kérelmezése, emberkereskedők elleni büntetőeljárások, kártérítés igénylése).

A gyermek és a gyám vagy egyéb képviselő közötti rendszeres kommunikáció megkönnyítésére szükség esetén képzett tolmácsokat kell rendelkezésre bocsátani.

A gyámoknak a szakmai kiégés megelőzése és a jó minőségű munka biztosítása érdekében rendszeres szakmai felügyelet alatt kell dolgozniuk, és pszichoszociális támogatásban kell részesülniük. A szakmai felügyelet segíti a gyámokat a tevékenységük hatékony és eredményes szervezéséhez és végrehajtásához szükséges szakmai ismeretek megszerzésében és bővítésében.

A gyámok csak a gyermekvédelmi rendszereken és azok normatív keretrendszerén belül tevékenykedhetnek. A gyámoknak tisztában kell lenniük hatáskörük korlátaival, beleértve az érzelmi szempontokat is.

A munkafeltételeket – ideértve a díjazást és az egy gyámhoz rendelt ügyek számát (lásd a 3.4. fejezetet) – a motiváció, a munkahelyi elégedettség és a folytonosság legteljesebb biztosítására törekedve kell kialakítani, hogy a gyámok a legmegfelelőbb és leghatékonyabb módon tölthessék be a szerepüket.

„A gyámság és egyéb képviseleti funkciók gyakorlásának felügyeletét rendszeres és független értékelésekkel kell biztosítani, amelyeket például az igazságügyi hatóságok hajthatnak végre.”

Forrás: FRA (2010), Separated, asylum-seeking children in European Union Member States, Comparative report (Felnett hozzártartozóiktól elszakított, menedékkérő gyermekek az Európai Unió tagállamaiban, Összehasonlító jelentés), 12. o. Elérhető: http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/1692-SEPAC-comparative-report_EN.pdf

3.7. Felülvizsgálati és felügyeleti mechanizmusok

A gyámhatóságoknak meg kell határozniuk a gyámok jelentéstételi kötelezettségeit és a felügyelet szempontjait. Meg kell határozniuk azt is, milyen intézkedéseket kell hozni – beleértve a hatékony fegyelmi intézkedéseket és ezek alkalmazásának feltételeit –, ha a gyámok elmulasztják kötelezettségeik teljesítését.

A felülvizsgálati és felügyeleti mechanizmusok párhuzamos, de különböző célokat szolgálnak. Mindkettő a gyámügyi szolgáltatások minőségének ellenőrzése érdekében szükséges. Közvetett módon hozzájárulnak ahhoz, hogy a döntéshozatali folyamat során mindvégig a gyermek mindennek felett álló érdekét vegyék elsődlegesen figyelembe. Ugyanakkor fontos megelőző funkciójuk is van, hiszen csökkentik a gyermek bántalmazásának és az őt érő jogsérelmek kockázatát.

Ígéretes gyakorlat

A gyermekek hatékony részvételének előmozdítása

A gyámügyi rendszerek minőségének egyik fő biztosítója a gyermekek hatékony részvétele. A holland NIDOS nevű szervezet célja, hogy támogassa és előmozdítsa a gyermekek gyámügyi szolgálatok értékelésében való részvételét.

A gyermekek különböző módokon adhatnak hangot a véleményüknek.

- Találkozókon és a gyámhatóság által szervezett, a gyermekek jólétét felmérő, éves adatfelvételek alkalmával beszélnek a tapasztalataikról, és mondják el a véleményüket.
- A gyámügy időtartamának lejártával értékelőlapot töltenek ki a gyám munkájáról és a rájuk vonatkozó egyéni terv végrehajtásáról.
- Lehetőségük van a gyám elleni panasztételre, ha az megsérti a jogaikat, vagy ha úgy érzik, hogy a szükségleteik nincsenek kielégítve. A gyámhatóságokat törvény kötelezi, hogy a panaszt független eljárás keretében vizsgálják ki. A panasz kivizsgálására létrehozott bizottság legalább három független személyből áll, akik nem állnak az adott intézmény alkalmazásában.

Gyermekek megfelelő tájékoztatására és részvételük előmozdítására a gyámhatóság ismertető dokumentációt dolgozott ki, amely minden lényeges információt tartalmaz a gyámúgról, beleértve a panasztételi eljárást is. A tájékoztatót a gyermek anyanyelvén bocsátják a gyermek rendelkezésére.

Források: Holland gyermekgondozási törvény (Wet op de jeugdzorg), 68. cikk; Nidos (2012), Éves jelentés, 2011 (Jaarverslag 2011), Utrecht, Nidos; Szociális innováció tudásközpontja (Kenniscentrum sociale innovatie) (2013), Kiskorú menedékkérők és gyámjaik (Minderjarige asielzoekers en hun voogd). Elérhető: www.innovatievemaatschappelijkedienstverlening.nl/Content.aspx?PGID=4a912568-1d54-4bba-a9a4-70892bf40340

A nemzeti jognak egyértelműen rendelkeznie kell a felülvizsgálati és felügyeleti mechanizmusokról, mivel ezek rendkívül fontos szerepet töltenek be. Az értékelésnek és a felügyeletnek átfogónak és mélyrehatóknak kell lennie, és nem korlátozódhat a pénzügyi és ügykezelési kérdésekre, hanem olyan témákat is fel kell ölelnie, mint a szolgáltatások minősége vagy a gyermekeknek nyújtott védelem mértéke. A felügyelet nem korlátozódhat a belső mechanizmusokra (pl. jelentéstételi kötelezettségekre), hanem külső szereplők által végrehajtott, rendszeres, független értékeléseket is tartalmaznia kell.

A gyermekek részvétele

A hatékony felügyeleti mechanizmusok megkövetelik a kiskorú meghallgatáshoz való jogának tiszteletben tartását. A kiskorú meghallgatáshoz való jogát teljes mértékben tiszteletben kell tartani, a gyermek véleményét és észrevételeit a Gyermekek **Jogairól szóló Egyezmény 12. cikke** szerint a gyermek életkorának, érettségi fokának és fejlődőképességének megfelelően mindig figyelembe kell venni.

Tehát a gyermeket tájékoztatni kell a gyámsági és törvényes képviselési intézkedésekről, a kiskorú meghallgatáshoz való jogáról és véleményének megfelelő figyelembevételéről. A tájékoztatásnak pontosnak kell lennie, és gyermekbarát módon kell történnie.

A gyermekeket ösztönözni kell a gyámsági rendszerek felügyeletében való részvétellel és közreműködésre, és ezt lehetővé is kell tenni a számukra.

Egyéni panasztételi mechanizmusok

A gyermekek számára egyéni panasztételi mechanizmusokat kell elérhetővé tenni. A gyermekeket gyermekbarát módon és az általuk megértett nyelven tájékoztatni kell arról, mely személyeknél, szervezeteknél vagy telefonos segélyvonalakon tehetnek bizalmas és biztonságos módon panaszt a gyámjuk ellen. Megbízható eljárásokat kell bevezetni annak biztosítására, hogy a panasztételi mechanizmusok és jelentéstételi eljárások lehetőségeivel élő gyermekeket ne érje megtorlás.

A tagállamok többségében nem léteznek olyan mechanizmusok vagy intézkedések, amelyek kifejezetten a gyámok elleni panasztétel lehetőségét biztosítanák. Ahol mégis elérhető egyéni panasztételi mechanizmus, ott nincs kellő mértékben kidolgozva, és gyakran nem elérhető a gyermekek számára.

FRA 2014, Child victims of trafficking: overview of guardianship systems in the European Union (Az emberkereskedelem gyermek áldozatai: az Európai Unió gyámsági rendszereinek áttekintése) (kiadás előtt)

Mivel a bentlakásos intézményekből egyre több gyermek tűnik el, a felülvizsgálati és felügyeleti mechanizmusoknak figyelemmel kell kísérniük a gyámság alatt álló gyermekek eltűnésére vonatkozó mutatókat, ideértve a kísérő nélküli gyermekeket és az emberkereskedelem áldozataiként vagy vélhető áldozataiként azonosított gyermekeket. A gyámok kijelölési eljárásainak és szolgáltatásainak alapos értékelésével és minőségbiztosításával hatékonyabban lehetne megcélozni az eltűnt gyermekek problémáját, mivel a hatékony gyámsági rendszer hozzájárulhat az eltűnt vagy az eltűnés kockázatának kitett gyermekek problémájának megelőzéséhez.

A gyámság rendszeres felülvizsgálata

A gyámok kijelölésére vonatkozó döntéseket a gyermekek egyéni szükségleteinek felmérése alapján hozzák meg (lásd a [4.1 fejezetet](#)). A gyámhatóságnak rendszeres időközönként, de legalább évente egyszer felül kell vizsgálnia a gyámsággal kapcsolatos intézkedéseket. A gyámsági intézkedések felülvizsgálatát dokumentálni kell. A felülvizsgálatok során mindig figyelembe kell venni a gyermek véleményét.

4. Gyám kijelölése a gyermek számára

Ez a fejezet a gyám gyermek mellé történő kirendelésének eljárására vonatkozó útmutatást tartalmazza. A gyám időben történő kijelölése rendkívül fontos. A fejezet ezenkívül foglalkozik a gyámság időtartamával, valamint azzal, hogy milyen támogatás nyújtandó a 18. életévüket betöltött gyermekeknek.

„Egyetlen gyermek sem maradhat még rövid időre sem gyám vagy más, felelős felnőtt, illetve illetékes állami szerv támogatása és védelme nélkül.”

Forrás: ENSZ-közgyűlés, 64/142 sz. határozat, Alternatív gondoskodás a gyermekekről – Útmutató, 2010. február 24., A/RES/64/142, 19. bekezdés.

4.1. Mikor kell gyámot kijelölni?

Ígéretes gyakorlat

A gyám haladéktalan kijelölésének biztosítása

A holland NIDOS program értelmében a NIDOS-nak azon a napon fel kell vennie a kapcsolatot a kísérő nélküli gyermekkel, amikor az megérkezik a bevándorlási központba. A NIDOS ettől a pillanattól kezdve betölti a gyám szerepét, és felkéri a bíróságot, hogy jelölje ki a NIDOS-t a gyám szerepének betöltésére mindaddig, amíg a bíróság külön gyámot nem jelöl ki a gyermek mellé. A gyám haladéktalan kijelölésének előmozdítására a NIDOS egyetértési megállapodást írt alá a bevándorlási szolgálatokkal annak biztosítására, hogy a bevándorlási szolgálatok azonnal felvehessék a kapcsolatot a NIDOS-szal, amint egy kísérő nélküli gyermeket azonosítottak.

A NIDOS gyámjainak egy speciális csoportja tevékenykedik a Ter Apel bevándorlási központban és az amszterdami Schiphol reptéren. A gyermek idegenrendészeti felvételét követően a NIDOS gyámjai kikérdezik a gyermeket, és megpróbálják megállapítani, hogy emberkereskedelem áldozata-e. Amennyiben igen, elhelyezik az emberkereskedelem gyermek áldozatainak védelem alatt álló fogadóközpontjában.

Források: Holland gyermekgondozási törvény, végrehajtási utasítás (Uitvoeringsbesluit Wet op de Jeugdzorg), 44. cikk; Kromhout, M. H. C. és Liefwaard, A. (2010), A felügyelet és a gyámosság között: A „Protected Reception UMAs at Risk” kísérleti program értékelése (Tussen beheersing en begeleiding. Een evaluatie van de pilot „beschermde opvang risico-AMV’s”), Hága, Tudományos Kutató- és Dokumentációs Központ (Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum, WODC).

A gyám haladéktalan kijelölésével mindenekelőtt biztosítható a gyermek jogainak tiszteletben tartása és a gyermek általános jóléte, így a kísérő nélküli gyermekek védelme, valamint megelőzhető a gyermekkereskedelem, illetve a gyermekek bántalmazásának és kizsákmányolásának egyéb formái.

A gyermek mellé haladéktalanul gyámot kell kijelölni, amint a hatóságok a gyermeket mint az emberkereskedelem lehetséges áldozatát azonosították, amennyiben ezt a gyermek mindenek felett álló érdeke és jóléte megköveteli (**emberkereskedelem elleni irányelv** (2011/36/EU), **14. cikk (2) bekezdés**). A nemzeti jogban rendelkezni kell a gyám mihamarabbi kijelölésének kötelezettségéről. A gyakorlatban előfordulhat, hogy a kísérő nélküli gyermeknek már van gyámja, mert már azelőtt is kísérő nélküli státuszú volt, mielőtt emberkereskedelem áldozata lett.

A gyámnak az emberkereskedelem feltételezett gyermek áldozatai vagy a kísérő nélküli, a kizsákmányolás és bántalmazás veszélyének kitétt gyermekek mellé történő

haladéktalan kijelölése az 1996. évi hágai egyezményrel (a szülői felelősséggel és a gyermekek védelmét szolgáló intézkedésekkel kapcsolatos együttműködésről, valamint az ilyen ügyekre irányadó joghatóságról, alkalmazandó jogról, elismerésről és végrehajtásról szóló egyezmény) is összhangban van, amelynek az uniós tagállamok többsége részes fele. Az egyezmény 5. cikke főszabályként rögzíti, hogy a gyám kijelölésében illetékes joghatóság a gyermek *szokásos tartózkodási helye* szerinti állam hatósága. A menekült gyermekek és azon gyermekek esetében, akiknek szokásos tartózkodási helyét nem lehet megállapítani, a gyermek aktuális tartózkodási helye szerinti állam hatósága illetékes (a 2201/2003/EK rendelet módosításáról szóló Brüsszel II. rendelet 6. és 13. cikke). Ha egy adott állam hatósága nem rendelkezik joghatósággal, akkor is hozhat sürgős és ideiglenes intézkedést (az 1996. évi Hágai Egyezmény 11. és 12. cikke). A 2201/2003/EK rendelet módosításáról szóló Brüsszel II. rendelet 20. cikke értelmében az adott államban lévő személyekre vagy vagyona nézve sürgős esetekben ideiglenes intézkedéseket lehet elrendelni, beleértve a biztosítási intézkedéseket is. Az uniós tagállamok ezen intézkedések részeként gyámot jelölhetnek ki abban az esetben is, ha a szokásos tartózkodási helyet még nem állapították meg, és amennyiben a hatóságok olyan intézkedéseket hoznak, amelyek veszélyeztethetik a kísérő nélküli gyermek védelmét.

Az 1996. évi Hágai Egyezmény alkalmazásáról szóló gyakorlati kézikönyv ajánlása szerint a hatóságoknak úgy kell megbizonyosodniuk egy adott eset sürgősségéről, hogy megvizsgálják, hogy a gyermek védelmére meghozandó intézkedés elmulasztása esetén a gyermeket helyrehozhatatlan károk érhetik-e vagy a gyermek védelme és érdekei veszélybe kerülhetnek-e.

Forrás: „Hágai Nemzetközi Magánjogi Konferencia Állandó Irodája (2011. május), A szülői felelősséggel és a gyermekek védelmét szolgáló intézkedésekkel kapcsolatos együttműködésről, valamint az ilyen ügyekre irányadó joghatóságról, alkalmazandó jogról, elismerésről és végrehajtásról szóló, 1996. október 19-i egyezmény alkalmazására vonatkozó, átdolgozott gyakorlati kézikönyv, 6.2. fejezet”

Az illetékes hatóságoknak időkeretet kell kiszabniuk a gyám kijelölésére; az időkeret a kísérő nélküli gyermek azonosításával indul.

4.2. Mi a gyám kijelölésének legmegfelelőbb eljárása?

A gyám kijelölésének alapvető eljárási lépései minden gyermek esetén ugyanazok, még akkor is, ha az uniós állampolgárokra és a harmadik országok állampolgáira különböző gyámsági rendszerek vonatkoznak. Ha a gyámot regionális vagy helyi szinten jelölik ki, a helyszíntől függetlenül ugyanazok a garanciák alkalmazandók. A gyám kijelöléséhez szükséges idő például nem különbözhet jelentősen az egyes régiókban vagy körzetekben.

A gyermekek eltűnésének gyakoriságát figyelembe véve még nagyobb erőfeszítéseket kell tenni a gyermekek eltűnésének megelőzése érdekében a gyám kijelölése és/vagy a gyermek és a gyám első találkozása előtt.

A gyám kijelölésének eljárása tekintetében két alaphelyzetet különböztetünk meg.

- A kísérő nélküli vagy szüleitől elszakított gyermek esetében a gyám kijelölését haladéktalanul meg lehet indítani.
- A szülői felelősséget gyakorló személyek a köztük és a gyermek áldozat között fennálló érdekellentét miatt nem biztosíthatják a gyermek legfőbb érdekeit és/vagy nem képviselhetik a gyermeket. Ebben az esetben ideiglenes gyámot vagy törvényes képviselőt kell kijelölni, amennyiben a kockázatértékelésért és a szülők értékelésének elvégzéséért a nemzeti jog szerint felelős hatóságok szükségesnek tartják a gyermeket elválasztani szüleitől (ha ez az elválasztás a gyermek mindenek felett álló érdekét szolgálja).

A szülei vagy elsődleges gondviselője kíséretében lévő gyermekek mellé alapvetően nincs szükség gyám kijelölésére. Ilyen esetben a gyermek jólétéről a szülők gondoskodnak. Előfordulhat azonban, hogy a szülők is részt vettek a gyermek ellen elkövetett emberkereskedelemben, vagy érdekellentét áll fenn a szülők és a gyermek között, vagy a szülők egyéb ok miatt nem biztosíthatják a gyermek legfőbb érdekeit (**emberkereskedelem elleni irányelv, 14. cikk (2) bekezdés**). Ha a hatóságok az első kockázatértékelés és az ügy egyedi körülményeinek alapján okkal feltételezik, hogy a szülők vagy az elsődleges gondviselők részt vettek a gyermek ellen elkövetett emberkereskedelemben, akkor alaposan meg kell vizsgálni, hogy alkalmasak-e a gyermek mindenek felett álló érdekének képviseletére.

A szülőktől való elválasztás a gyermek jogainak súlyos megsértését is jelentheti, és hosszú távú pszichológiai és szociális következményekkel járhat. A **Gyermek Jogairól szóló Egyezmény 9. cikke** szerint a gyermeket akarata ellenére nem lehet elválasztani a szülőktől, kivéve ha ez a gyermek mindenek felett álló érdekében szükséges, például akkor, ha a szülők durván kezelik vagy elhanyagolják gyermeküket. Az **EJEE 8. cikke** – az Emberi Jogok Európai Bíróságának ítélkezési gyakorlata alapján – ugyanezt az elvet képviseli. A gyermeket – az alkalmazandó jogszabályok és eljárások betartásával és a bírói felülvizsgálat lehetőségének fenntartásával – csak az illetékes hatóságok választhatják el a szüleitől. A nemzeti jogban rögzített eljárási és anyagi jogi garanciák a gyermek nemzetiségétől függetlenül alkalmazandók.

Az emberkereskedelem gyermek áldozatai esetében előfordulhat, hogy a gyermeket kísérő és a gyermek szüleinek vagy gondviselőinek tűnő felnőttek valójában a gyermeket kizsákmányoló emberkereskedő hálózat emberei. Ha a gyermeket kísérő felnőttek személyazonosságával kapcsolatban kétségek merülnek fel, és nem állnak rendelkezésre megfelelő személyazonosító dokumentumok, akkor az illetékes hatóságoknak alaposan meg kell vizsgálniuk ezen felnőttek kapcsolatát a gyermekkel. A hatóságoknak az apaság, az anyaság és egyéb családi kapcsolatok

megállapítására szabványműveleti eljárásokat kell kidolgozni. Ezeket az értékeléseket képesített szakembereknek kell elvégezniük.

Az alábbi alapgaranciákat kell alkalmazni, amikor a jelentéstételi és betérjesztési eljárást lefolytatják, valamint védelemre szoruló gyermeket azonosítanak, majd ezt követően megállapítják a gyám kijelölésének szükségességét. A gyermek családi helyzetére vonatkozó egyéni igényfelmérést az alábbi szempontok figyelembevételével mielőbb le kell folytatni (lásd az 5. fejezetet).

- Ha az illetékes hatóság okkal feltételezi, hogy a szülők részt vettek a gyermek kizsákmányolásában vagy az ellene elkövetett emberrablásban, és ha a gyermek jóléte veszélyben van, akkor fel kell mérni, hogy a szülők képesek-e gondoskodni a gyermekről és képviselni a gyermek érdekeit.
- Az értékelést megfelelően képesített szakembereknek kell elvégezniük az illetékes hatóság nevében.
- Az értékelést nem egyetlen szakembernek, hanem egy multidiszciplináris szakmai csoportnak kell elvégeznie.
- A gyermeket tájékoztatni kell az eljárásokról, továbbá életkorának, érettségi fokának és fejlődőképességének megfelelően folyamatosan egyeztetni kell vele.
- Az eljárás valamennyi szakaszát dokumentálni kell.
- Az eljárásoknak összhangban kell állniuk az alkalmazandó jogszabályokkal, és lehetőség szerint a szülőket tájékoztatni kell az eljárásról és a jogi képviselőhez való jogukról.

A kijelölés időpontja

Ha a gyám kijelölésének szükségességét megállapították, akkor a jogszabályban rögzített határidő betartásával a gyermek mellé mielőbb gyámot kell kijelölni (3. táblázat).

A kijelölésre vonatkozó döntésre fenntartandó a bírói felülvizsgálat lehetősége.

Gyám kijelölése esetén a gyermeknek meg kell adni a meghallgatás lehetőségét, és megfelelően figyelembe kell venni a véleményét.

3. táblázat: Nemzetközi és európai jogforrások a gyám kijelölésének időpontjára vonatkozóan

Dokumentum	Információ	Szakkifejezés	A gyermek azonosítását követően mihamarabb meg kell történnie a kijelölésnek
Az ENSZ és az Európa Tanács által kiadott dokumentumok			
ENSZ Gyermekjogi Bizottsága, 6. sz. általános megjegyzés, CRC/GC/2005/6		Gyám/törvényes képviselő	33. bekezdés „mielőbb”, „haladéktalanul” (21. bekezdés, 24. bekezdés)
Alternatív gondoskodás a gyermekekről, ENSZ-útmutató, A/HRC/11/L.13		Gyám/ Felelős felnőtt	18. bekezdés
Az Európa Tanács 2005. évi, az emberkereskedelem elleni fellépésről szóló egyezménye		Gyám	a 10. cikk (4) bekezdése
Emberkereskedelem elleni irányelv (2011/36/EU)		Gyám és/vagy képviselő	14. cikk
Európai uniós jogszabályok			
A befogadási feltételekről szóló irányelv (2013/33/EU)		Képviselő	a 24. cikk (1) bekezdése
A menekültügyi eljárásokról szóló irányelv (2013/32/EU)		Képviselő	A 25. cikk (1) bekezdésének a) pontja
Kvalifikációs irányelv (2011/95/EU)		Eseti gondnok/ képviselő	a 31. cikk (1) bekezdése (A nemzetközi védelem megadása után mihamarabb)
Dublini rendelet (604/2013/EU)		Képviselő	a 6. cikk (2) bekezdése
A bűncselekmények áldozatairól szóló irányelv (2012/29/EU)		Gyám Speciális/törvényes/ jogi képviselő	-
A gyermekek szexuális kizsákmányolásáról szóló irányelv (2011/93/EU)		Különleges/jogi képviselő	-

Ígéretes gyakorlat

Gyermekvédelmi segélyvonalak létrehozása

A gyermekek szociális és jogi védelméért felelős cseh hatóság (a Cseh Köztársaság gyámhatósága) telefonos segélyvonalat hozott létre, amely hivatali munkaidőn kívül is elérhető.

Az emberkereskedelem gyermek áldozatait érintő ügyek esetén a bűnüldözési hatóságoknak a gyermeket gyám vagy hatósági személy jelenlétében kell kikérdezniük. Ilyen esetekben a hatósági személy tölti be a gyám funkcióját mindaddig, amíg a bíróság ki nem jelöl hivatalos gyámot a gyermek mellé.

Forrás: Cseh Köztársaság, Belügyminisztérium (Ministerstvo vnitra České republiky) (2011), Gyermekkereskedelem: Ajánlások a hatóságok által alkalmazandó módszerekre (Obchodování s dětmi – doporučení pro postup orgánů veřejné správy), Prága, Odbor bezpečnostní politiky. Elérhető: www.mvcr.cz/clanek/boj-proti-obchodovani-s-detmi.aspx

Ha a gyermek mellé gyakorlati okokból nem lehet haladéktalanul állandó gyámot kijelölni, akkor olyan személy kijelöléséről kell rendelkezni, aki ideiglenesen ellátja a gyám feladatköreit.

Ilyen eset állhat elő például akkor, ha egy okmányokkal nem rendelkező gyermek életkora – és így a gyám kijelölésének szükségessége – vitatott, és a hatóságok az életkor megállapítására irányuló vizsgálatot folytatnak. Az emberkereskedelem elleni irányelv (2011/36/EU) határozottan úgy rendelkezik, hogy amennyiben az emberkereskedelem áldozatának életkora bizonytalan, és okkal feltételezhető, hogy nem éri el a 18. életévet, akkor az érintettet gyermeknek kell vélelmezni annak érdekében, hogy haladéktalanul segítségben, támogatásban és védelemben részesülhessen ((22) preambulumbekzdés). Ebben az esetben gyámot vagy ideiglenes gyámot kell kijelölni (az életkor megállapítására irányuló vizsgálatról lásd a 10.1. fejezetet).

A gyám kijelölését megelőzően nem hozható semmilyen döntés, kivéve a gyermek biztonságának garantálásához és alapvető szükségleteinek ellátásához közvetlenül szükséges intézkedéseket. A gyám kijelölése előtt, valamint a gyám kijelölése, illetve a gyermekkel történő első tényleges kapcsolatfelvétele közötti időszakban főként a gyermek eltűnésének megakadályozására irányuló biztosítási intézkedéseket kell megtenni.

A hatóságoknak a gyám számára elegendő időt kell hagyni arra, hogy az eljárások megindítása és a döntések meghozatala előtt találkozzon a gyermekkel, akit fel tud készíteni az eljárásokra. Az időkeretet jogszabályban kell rögzíteni.

Az átmeneti intézkedésekről való rendelkezés felelőssége azt a hatóságot terheli, amely a gyermeket azonosította, vagy amelynek hatáskörébe a nemzeti jogszabályok ezt a feladatkört rendelik.

A gyermekért való felelősségnek a gyermeket áldozatként azonosító hatóságról (pl. bűnüldöző hatóságról) a gyámhatóságra történő átruházását dokumentálni kell.

A gyermek tájékoztatása

A gyámhatóságnak a gyermek számára érthető nyelven és – a gyermek életkorának, érettségi fokának és fejlődőképességének figyelembevételével – a gyermek által érthető módon el kell látnia a gyermeket a gyámra vonatkozó lényeges információkkal.

A gyermek tájékoztatása során a nemmel kapcsolatos és a kulturális megfontolásokat is figyelembe kell venni. A szellemi és mentális fogyatékossgal élő gyermekek sajátos helyzetét és szükségleteit is szem előtt kell tartani.

A tájékoztatásnak információkat kell tartalmaznia arra nézve, mi fog történni a gyermekkel a gyám kijelölése után, ezenkívül a gyám szerepére és funkciójára, valamint a gyermek jogaira és kötelezettségeire is.

Ennek megkönnyítésére a gyámhatóságnak gyermekbarát tájékoztató anyagokat kell kidolgoznia, amelyeket egyéb szervek és szervezetek is felhasználhatnak.

A gyámhatóság a gyám kijelölésekor köteles a gyámsági intézkedésre vonatkozóan minden lényeges információt megadni a gyermeknek, különös tekintettel arra, mikor, hol, hogyan és kinek tehet panaszt a gyám ellen, ha az bántalmazza, nem megfelelően bánik vele, vagy megsérti a jogait. Ezeket az információkat szóban és/vagy írásban, gyermekbarát módon és a gyermek számára érthető nyelven kell a gyermek rendelkezésére bocsátani (lásd a [3.2. fejezetet](#)).

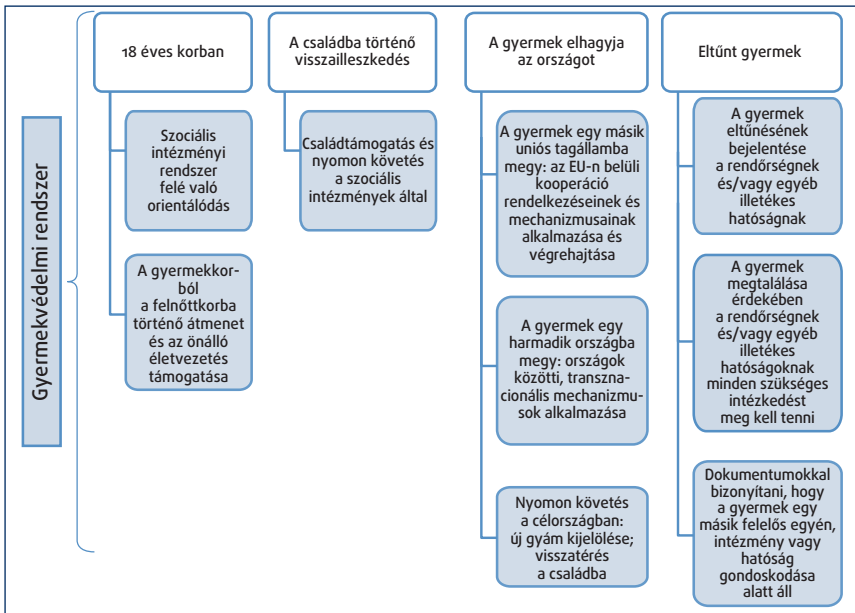
4.3. Mikor szűnik meg a gyámság?

A gyámsági intézkedés addig tart, amíg a gyermek mindenek felett álló érdekének megfelelő, tartós megoldást találnak, és azt végrehajtják, vagy amíg a gyermek nagykorúvá válik (lásd a 7. ábrát). A tartós megoldás meghatározása során általában meg kell vizsgálni a családegyesítés vagy a gyermek családba való visszafogadásának lehetőségeit, amennyiben ezek a gyermek mindenek felett álló érdekét szolgálják.

Ha a gyermek másik uniós tagállamba kíván költözni, de nem történik családjegyesítés, akkor a gyámsággal járó feladatkörök gyakorlását általában az a tagállam veszi át, amelybe a gyermek költözik.

Ezeket a folyamatokat megkönnyíthetik az uniós tagállamok gyámsági szolgálatai közötti együttműködési mechanizmusok. Ezt a szempontot figyelembe kell venni az *emberkereskedelem felszámolására irányuló uniós stratégiában* célul kitűzött nemzeti és nemzetközi áldozatkezelési mechanizmusokban. A családjegyesítéssel kapcsolatos intézkedéseket – ideértve a családi háttér értékelését, azokban az esetekben is, ha a gyermek családja egy másik országban tartózkodik – a gyám koordinálja.

7. ábra: Mikor szűnik meg a gyámság?

Forrás: FRA, 2014

A gyermek eltűnését a gyámnak haladéktalanul jelentenie kell az illetékes hatóságoknak, és a továbbiakban kapcsolatban kell maradnia az eltűnt gyermekekkel foglalkozó szolgálatokkal akkor is, ha a gyermek eltűnését a 116 000 telefonszámon hívható segélyvonalon jelentette be (ha elérhető ez a segélyvonal) (lásd a 6.1. fejezetet). Ha egy gyámság alatt álló gyermek eltűnik, továbbra is a gyám felelős a gyermekért mindaddig, amíg a gyermek dokumentumokkal bizonyíthatóan nem kerül egy másik

felelős egyén, intézmény vagy hatóság gondoskodásába. A gyámsági viszonynak minden esetben bírósági határozattal kell lezárulnia.

A gyám ellentételezésre jogosult a gyermek eltűnésének a rendőrségnél és/vagy más illetékes hatóságnál történő bejelentésével töltött időért, valamint azért az időért, amelyet annak ellenőrzésével tölt, hogy a hatóságok minden hatáskörükbe tartozó intézkedést megtesznek-e a gyermek megtalálása érdekében. A gyám a gyermek előkerüléséig vagy a gyámság hivatalos megszüntetéséig jogosult erre az ellentételezésre.

A felnőttkorba történő átláthatóbb és tudatosabb átmenet biztosításának szükségességét hangsúlyozza az a tanulmány, amely a kísérő nélküli és a felnőtt hozzátartozóiktól elszakított, menedékkérő, illetve menekült gyermekek 18. életévük betöltésekor felmerülő problémáira irányuló uniós tagállami gyakorlatokkal foglalkozik.

Forrás: UNHCR és Európa Tanács (2014), Unaccompanied and separated asylum-seeking and refugee children turning eighteen: What to celebrate? (Tizennyolcadik életévüket betöltő, kísérő nélküli, és felnőtt hozzátartozóiktól elszakított, menedékkérő, illetve menekült gyermekek: Mit ünnepeljünk?) Elérhető: www.refworld.org/DOCID/53281A864.HTM

Az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlése (PACE) a felnőttkorba lépő, kísérő nélküli, fiatal migránsok sajátos helyzetének figyelembevételével és a gyermek mindenképp felett álló érdekének szem előtt tartásával ajánlást fogalmazott meg a tagállamoknak egy olyan átmeneti kategória létrehozására, amely a 18 és 25 év közötti fiatalokat foglalja magában. A fiatal migránsok ebben a korban továbbra is támogatást kapnak a független felnőttkor kialakításához, hozzáférnek a jóléti, lakhatási, oktatási és egészségügyi szolgáltatásokhoz, valamint a releváns közigazgatási eljárásokra vonatkozó információkhoz.

Forrás: Európa Tanács Parlamenti Közgyűlése, Migrációval, menekültekkel és lakóhelyüket elhagyni kényszerülő személyekkel foglalkozó bizottság (Jelentés) Doc. 13505|2014. április 23.), Migráns gyermekek: milyen jogaik vannak 18 évesen? Elérhető: <http://website-pace.net/documents/19863/168397/20140313-MigrantRights18-EN.pdf/ea190a6e-1794-4d30-b153-8c18dc95669f> <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=20589&lang=en>

A gyermek mindenképp felett álló érdekét biztosító felülvizsgálati eljárások, normák és garanciák megegyeznek a gyermekvédelmi rendszerekben az alternatív gondoskodás alatt álló gyermekekre alkalmazandó eljárásokkal, normákkal és garanciákkal.

A 18. életév betöltésével a felügyeletre vonatkozó rendelkezések, a jogosultságok, a jogi lehetőségek és a kilátások különösen a migrációs törvény hatálya alá tartozó gyermekek esetében jelentősen változhatnak. Nagyon fontos, hogy a gyermekek alaposan fel legyenek készülve a gyermekkorból a felnőttkorba történő átmenetre, és ehhez megkapják a szükséges támogatást (lásd a 13. ábrát).

Bár a gyámság a gyermek nagykorúságával megszűnik, de ezen fiatalok kiszolgáltatott helyzetére tekintettel, a gyermekkorból a felnőttkorba történő átmenet megkönnyítése érdekében a 18. életév betöltése után az uniós tagállamoknak támogatást és segítséget kell nyújtaniuk nekik.

Ha a gyámsági és gondozási szolgáltatások a 18. életév betöltése után is elérhetők a tagállamok állampolgárai

számára, akkor ezeknek más országok állampolgárai számára is elérhetőnek kell lenniük, különös tekintettel az emberkereskedelem gyermek áldozataira. Az emberkereskedelem gyermek áldozatai esetében a rehabilitáció és a tartós megoldás megtalálásának kulcseleme a bizalom. Egyes esetekben szükség lehet a gyámság meghosszabbítására.

A bűncselekmények áldozatairól szóló irányelvvel (2012/29/EU) összhangban az emberkereskedelem gyermek áldozatai számára 18. életévük betöltése után is biztosítani kell az áldozatsegítő szolgálatok rendelkezésre állását mindaddig, amíg a fogadó uniós tagállamban tartózkodnak. Ez azt jelenti, hogy ezeknek az áldozatoknak szükség esetén a jogi eljárások teljes időtartamára hozzáférést kell biztosítani a rehabilitációs szolgáltatásokhoz, a pszichológiai és egészségügyi segítségnyújtáshoz, a jogi képviselőhöz és az ingyenes jogsegélyhez. Ezen áldozatok számára az adott tagállam állampolgárainak nyújtott szolgáltatásokkal azonos tartalmú szolgáltatásokat kell nyújtani azonos feltételek mellett.

Ha a gyermeket bántalmazás vagy elhanyagolás miatt elválasztották a szüleitől, rendszeresen meg kell vizsgálni, hogy a szülők képesek és hajlandók-e a gyermek mindenek felett álló érdekét képviselni. Ha új körülmények merülnek fel, amelyek arra utalnak, hogy a családba való visszatérés a gyermek mindenek felett álló érdekét szolgálná, akkor azt a gyámnak az illetékes gyermekvédelmi hatósággal közösen támogatnia kell, és figyelemmel kell kísérnie a folyamatot. A gyermek mindenek felett álló érdekét biztosító felülvizsgálati eljárások, normák és garanciák megegyeznek a gyermekvédelmi rendszerekben az alternatív gondoskodás alatt álló gyermekekre alkalmazandó eljárásokkal, normákkal és garanciákkal.

4.4. Mikor kell másik gyámot kijelölni?

A folytonosság, illetve a gyermek és a gyám közötti bizalom biztosítása érdekében a gyermek mellé kijelölt gyám helyett általában nem szükséges másik gyámot kijelölni, hacsak a körülmények nem teszik ezt elkerülhetetlenné.

A **befogadási feltételekről szóló irányelv** (2013/33/EU) 24. cikkének (1) bekezdése úgy rendelkezik, hogy „annak érdekében, hogy biztosított legyen a [gyermek] [...] jóléte és szociális fejlődése, a képviselőként eljáró személy kizárólag szükség esetén cserélhető le”. Az irányelv azt is kimondja, hogy „a hatáskörrel rendelkező hatóságok rendszeres értékelést végeznek, többek között a tekintetben is, hogy rendelkezésre állnak-e a kíséret nélküli kiskorú képviselőtélhez szükséges eszközök.”

Lehetőség szerint az előzetes intézkedések keretében a gyermek védelmére kijelölt ideiglenes gyámot kell kinevezni „állandó” gyámnak is.

A gyermeket az életében és fejlődésében szükséges állandóság biztosítása érdekében nem szabad feleslegesen vagy rutinszerűen az ország más részébe áthelyezni, kivéve ha a gyermek biztonsága vagy mindenek felett álló érdeke ezt kívánja.

Ha a gyermek panaszt emelt a gyám részéről tapasztalt nem megfelelő bánásmód ellen, akkor fontolóra kell venni a gyám leváltásának lehetőségét. A gyám leváltásának körülményeit törvényben kell szabályozni, és haladéktalanul végre kell hajtani olyan esetben, amikor a gyám a gyermek jogainak súlyos megsértése (pl. bántalmazás vagy nem megfelelő bánásmód) miatt vizsgálat alatt áll.

A gyámhatóságnak ezenkívül rendszeres időközönként, legalább évente egyszer minden ügyet felül kell vizsgálnia. A vizsgálat során minden esetben figyelembe kell venni a gyermek véleményét. A gyámhatóságnak a rendszeres vizsgálatra vonatkozóan iránymutatásokat és szempontokat kell meghatározni. A gyámsági intézkedések felülvizsgálatát dokumentálni kell. Adott esetben a család helyzetét is meg kell vizsgálni a családsegítés lehetőségének szempontjából (lásd a [4.2. fejezetet](#)).

2. rész – A gyám feladatai

Amint azt a [bevezetés 1. fejezetében](#) említettük, a gyermek korlátozott jogképességének kiegészítése érdekében a gyám felelős a gyermek mindenek felett álló érdekének védelméért, a gyermek általános jólétének biztosításáért és a törvényes képviselőt gyakorlásáért. A következő öt fejezet ezeket a fő feladatokat részletezi. Olyan horizontális feladatokról is szó esik, mint a hatóságok elszámoltatása a gyermeket érintő döntéseikről és a gyermek jólétének veszélyeztetése esetén történő beavatkozás (8. ábra).

Az uniós tagállamok többsége nem határozza meg pontosan a gyám feladatköreit jogszabály útján.

FRA 2014, Child victims of trafficking: overview of guardianship systems in the European Union (Az emberkereskedelem gyermek áldozatai: az Európai Unió gyámügyi rendszereinek áttekintése) (kiadás előtt)

A gyám jogait és kötelezettségeit nemzeti jogszabályokban vagy szakpolitikai dokumentumokban kell meghatározni, és szükség szerint hivatalos iránymutatásokkal kell tovább pontosítani. A 4. táblázat a gyámok vagy a törvényes képviselők feladatait meghatározó nemzetközi és európai jogforrásokat foglalja össze.

4. táblázat: A gyám feladatai az európai és nemzetközi jogforrásokban

Az ENSZ és az Európa Tanács által kiadott dokumentumok	Szakkifejezés	A kijelölt személy funkciói és feladatai						
		A gyermek mindennek felett álló érdekének védelme	A gyermek jóléte és megfelelő gondozása	Törvényes képviselő	Kíséret a gyermek mellé az eljárások során (jelenlét a meghallgatásokon, a gyermek tájékoztatása és felkészítése)	Segítség a tartós rendezés meghatározásában és végrehajtásában	Koordinációs szerepkör	Családi kapcsolatok és a család felkutatása
ENSZ Gyermekjogi Bizottsága, 6. sz. általános megjegyzés, CRC/GC/2005/6	Gyám / Jogi képviselő	33. bekezdés	33. bekezdés	33. bekezdés	33. bekezdés 72. bekezdés	90. bekezdés	33. bekezdés	-
Alternatív gondoskodás a gyermekekről, ENSZ-útmutató, A/HRC/11/L.13	Gyám Felelős felnőtt	101. bekezdés 103. bekezdés	104. bekezdés a) pontja	104. bekezdés b) pontja	-	104. bekezdés c) pontja	104. bekezdés d) pontja	104. bekezdés e) pontja 104. bekezdés g) pontja
Az Európa Tanács 2005. évi, az emberkereskedelem elleni fellépésről szóló egyezménye	Törvényes képviselő	10. cikk 4 (a)	-	-	-	-	-	10. cikk (4) bekezdésnek c) pontja
Emberkereskedelem elleni irányelv (2011/36/EU)	Gyám / Képviselő	13. cikk (23) pre-ambulumbekkezdés	-	14. cikk (2) bekezdése	-	-	-	-
A befogadási feltételekről szóló irányelv (2013/33/EU)	Képviselő	2. cikk j) pont 24. cikk (1) bekezdés	23. cikk 24. cikk (1) bekezdés	2. cikk j) pont	24. cikk (1) bekezdés a) meghallgatáson történő részvétel)	-	-	-

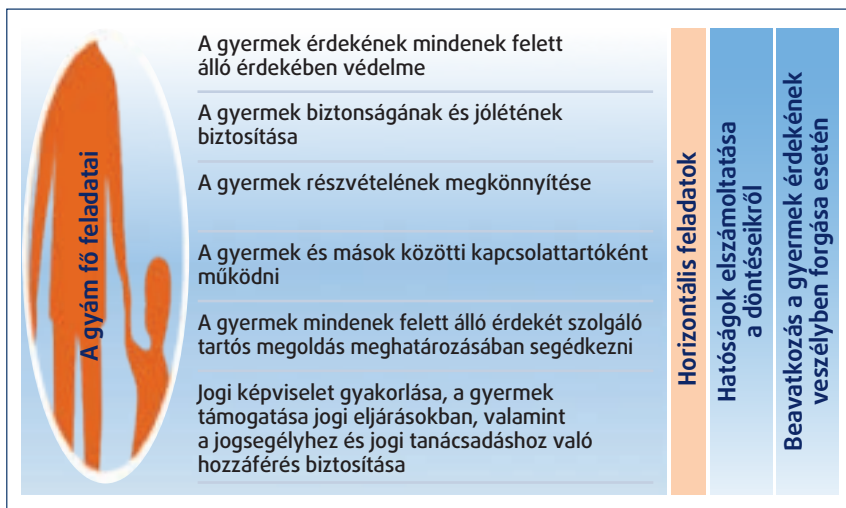
A kijelölt személy funkciói és feladatai								
Az ENSZ és az Európa Tanács által kiadott dokumentumok	Szakkifejezés	A gyermek mindenképp feleltető érdekeinek védelme	A gyermek jóléte és megfelelő gondozása	Törvényes képviselő	Kíséret a gyermek mellé az eljárások során (jelentés a meghallgatásokon, a gyermek tájékoztatása és felkészítése)	Segítség a tartós rendezés meghatározásában és végrehajtásában	Koordinációs szerepkör	Családi kapcsolatok és a család felkutatása
A menekültügyi eljárásokról szóló irányelv (2013/32/EU)	Képviselő	2. cikk, n) pont A 25. cikk (1) bekezdésének a) pontja		2. cikk, n) pont a 7. cikk (3) bekezdése	25. cikk (1) bekezdés b) pont	-	-	-
Kvalifikációs irányelv (2011/95/EU)	Eseti gondnok/ Képviselő	31. cikk (4) bekezdése (18) pre-ambulumbekkezdés	31. cikk (1) bekezdés	31. cikk (1) bekezdés	-	-	-	-
Dublini rendelet (604/2013/EU)	Képviselő	6. cikk (2) bekezdés	-	6. cikk (2) bekezdés	-	-	-	-
A bűncselekmények áldozatairól szóló irányelv (2012/29/EU)	Gyám Speciális/törvényes/jogi képviselő	-	-	24. cikk b) pont	20. cikk c) pont	-	-	-
A gyermekek szexuális kizsákmányolásáról szóló irányelv (2011/93/EU)	Különleges/jogi képviselő	-	-	20. cikk (1) bekezdés	20. cikk (3) bekezdés f) pont	-	-	-

A gyámok munkájának minden vonatkozását a megbízás teljes időtartama alatt a Gyermek Jogairól szóló Egyezmény négy alapelvének (lásd 3. ábra) kell meghatározni. A szülők távollétében, vagy ha a szülőket kizárták a szülői felelősség gyakorlásából, a gyermek jólétének védelme és előmozdítása a gyám feladata. A gyermeket érintő döntések meghozatalakor a gyám szerepe az, hogy a **gyermek mindenek felett álló érdekét** szolgáló lehetőséget támogassa. A gyámnak kell biztosítania, hogy a gyermek véleményét meghallgassák, és megfelelően figyelembe is vegyék. A gyámnak – a gyermek érettségi fokának és fejlődőképességének figyelembevételével – tájékoztatnia kell a gyermeket a gyám munkájának összes vonatkozásáról, és meg kell hallgatnia a véleményét ezzel kapcsolatban.

„A gyámok és a gyermekek közötti kapcsolattartás gyakorisága és minősége változó volt. A gyermekek jelentős része elégedett volt, és személyesebb kapcsolatot szeretett volna kialakítani a gyámmal, amit a gyermek jóléte szempontjából a felnőtt válaszadók is fontosnak tartottak.”

Forrás: FRA (2010), Separated, asylum-seeking children in European Union Member States, Comparative report (Felnőtt hozzátartozóiktól elszakított, menedékkérő gyermekek az Európai Unió tagállamaiban, Összehasonlító jelentés), 9. o. Elérhető: http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/1692-SEPAC-comparative-report_EN.pdf

8. ábra: A gyám fő feladatai

Forrás: FRA, 2014

Bizalmas kapcsolat kialakítása és fenntartása a gyermekkel

A hatékony gyámsági munka nélkülözhetetlen előfeltétele a gyám és a gyermek közötti bizalmi kapcsolat. Bizalom nélkül a gyám nem tudja feltárni a gyermek kívánságait és érzéseit, és így nehezen tudja megvédeni a gyermek mindenek felett álló érdekét.

A gyámnak gyermekbarát módon és a nemmel kapcsolatos szempontok figyelembevételével kell a gyermekkel kommunikálni, és rendelkeznie kell a szükséges kulturális ismeretekkel. Számos tényező befolyásolja, hogy sikerül-e bizalmi kapcsolatot kiépíteni a gyermekkel, amelyek közül a következők különösen fontosak:

- a gyermek véleményének tiszteletben tartása,
- tisztelettel bántás a gyermekkel,
- elérhetőnek lenni, és a gyermek rendelkezésére állni,
- az információk bizalmas kezelése.

A gyermekkel való bizalmi kapcsolat kiépítésének nélkülözhetetlen elemei a rendszeres kapcsolattartás és a gyám állandó elérhetősége.

Az emberkereskedelem gyermek áldozataival dolgozó gyámoknak tisztában kell lenniük azzal, hogy az emberkereskedelem közvetlen megtapasztalása milyen hatással lehet a gyermek viselkedésére, továbbá ismerniük kell a gyermeket ért trauma lehetséges következményeit. A traumát elszenvedett személyek gyakran küzdenek például memóriaproblémákkal, és nem emlékeznek az események részleteire, vagy az idő teltével máshogy emlékeznek rá. Ez nem jelenti azt, hogy a gyermek hazudik, vagy nem bíz a gyámban. A gyámnak a gyermekkel dolgozó többi szakember figyelmét is fel kell hívnia ezekre az aspektusokra.

Az érzelmi gondoskodás a gyermek alapvető igénye, amelyet a gyámnak nem szabad figyelmen kívül hagynia. A kijelölt gyámokat támogatni kell feladatköreik ellátásában, beleértve az érzelmi gondoskodást is, és mindenképpen biztosítani kell, hogy a gyámok munkaterhelése és a hozzájuk rendelt ügyek száma lehetővé tegye, hogy elegendő időt töltsenek a gyermekkel, és személyes kapcsolatot építhessenek ki vele (lásd a [3.6. fejezetet](#)).

A *Felnőtt hozzátartozóiktól elszakított gyermekek mellé Európában kijelölt gyámokra vonatkozó alapvető normák* iránymutatásokat nyújtanak a gyám szerepére és kötelezettségeire (1–6. norma), a gyermekkel való kapcsolatra (7–9. norma) és a gyám szakmai ismereteire és kompetenciáira (10. norma) vonatkozóan. Az iránymutatásokat a felnőtt hozzátartozóiktól elszakított gyermekekkel, gyámokkal és egyéb szakértőkkel (pl. nevelőszülők, ügyvédek és szociális munkások) folytatott konzultáció alapján dolgozták ki. A 8. számú norma felsorolja a kölcsönös bizalomra, őszinteségre és az információk bizalmas kezelésére épülő, pozitív kapcsolatra utaló jeleket. A felsorolás szerint a gyám:

- A) személyesen ismeri a gyermeket;
- B) a gyermekkel kapcsolatos és a gyermektől származó valamennyi információt bizalmasan kezeli, hacsak a gyermek vagy más gyermekek biztonsága érdekében nem szükséges nyilvánosságra hozni valamely információt, és amennyiben lehetséges, a nyilvánosságra hozatalról informálja a gyermeket is;
- C) nem ítéli meg azokat az okokat, amelyek a gyermek származási országból történő eljöveteleinek hátterében állnak, és nem hagyja, hogy ezek az okok befolyásolják a gyermekkel való kapcsolatát;
- D) mindig őszinte a gyermekkel, és betartja az ígéreteit;
- E) világosan tájékoztatja a gyermeket saját szerepéről oly módon, hogy azt a gyermek megértse és megjegyezze;
- F) érzékelteti a gyermekkel, hogy szívből végzi a munkáját, hogy valóban gondoskodni akar róla, és felelősnek érzi magát érte;
- G) világosan elmagyarázza, hogy egy eltűnt gyermek mindig felveheti a kapcsolatot a gyámjával;
- H) figyelmet fordít a verbális, nonverbális és emocionális kommunikációra;
- I) empátikus a gyermekkel szemben, és erkölcsileg, illetve érzelmileg támogatja a gyermeket.

*Forrás: Defence for Children – ECPAT, Hollandia (2011), Felnőtt hozzátartozóiktól elszakított gyermekek mellé Európában kijelölt gyámokra vonatkozó alapvető normák, Leiden, Defence for Children – ECPAT, Hollandia.
Elérhető: <http://www.corestandardsforguardians.eu/>*

Titoktartás

A gyám olyan részleteket tud meg a gyermek magánéletéről, amelyeket bizalmasan kell kezelnie. A gyámnak az információk bizalmas kezelését biztosító környezetben kell kommunikálnia a gyermekkel, és teljes mértékben tiszteletben kell tartania a gyermek méltóságát és magánélethez való jogát.

A titoktartás a gyermek és a gyám kapcsolatának fontos eleme. A gyermek magánélethez való jogát törvényben kell biztosítani. A gyámok magatartási kódexének tartalmaznia kell a titoktartás elvével kapcsolatos kérdéseket is (lásd a [3.2. fejezetet](#)). A gyámnak képesnek kell lennie annak eldöntésére, mikor és milyen feltételekkel

szolgálja a gyermek mindenek felett álló érdekét az, ha bizonyos információkat továbbad az érintett szereplőknek és ügynökségeknek.

A titoktartás a gyermek biztonságának is fontos előfeltétele, különös tekintettel az emberkereskedelem gyermek áldozataira vagy a nemzetközi védelmet kérelmező, kísérel nélküli gyermekekre. A gyermek áldozatra vonatkozó információkat tilos nyilvánosságra hozni, ha ez veszélyeztetheti a gyermeket vagy családtagjait (lásd a 6.3. fejezetet). Bizalmas információk közzététele előtt a gyermek áldozat beleegyezését kell kérni, figyelembe véve a gyermek életkorát, érettségi fokát és fejlődőképességét.

5. A gyermek mindenek felett álló érdekének védelme

A gyám munkáját és intézkedéseit a gyermek mindenek felett álló érdekének védelme irányítja.

A gyermek mindenek felett álló érdeke egy olyan dinamikusan értelmezendő fogalom, amelynek célja a Gyermek Jogairól szóló Egyezményben rögzített jogok teljes és hatékony szavatolásával a gyermek minden szempontból történő fejlődésének biztosítása. A gyermeket érintő döntések meghozatalakor a gyámnak napi szinten meg kell vizsgálni a gyermek mindenek felett álló érdekét. Ide tartozhatnak például a gyermek elhelyezéséről, biztonságáról, oktatásáról, egészségügyi ellátásáról, szabadidős tevékenységeiről és törvényes képviseléről szóló döntések.

A gyám elszámoltatja a hatóságokat a gyermeket érintő döntésekért, és biztosítja, hogy a **Gyermek Jogairól szóló Egyezmény 3. cikke** értelmében a döntéshozatali folyamat során mindvégig a gyermek mindenek felett álló érdekét vegyék elsődlegesen figyelembe. A hatóságok elszámoltatása a gyám feladata. A gyámnak a gyermek jólétének veszélye esetén be kell avatkoznia, továbbá olyan döntés esetén, amely vélhetőleg ellentétes a gyermek mindenek felett álló érdekével, és/vagy nem szolgálja azt, saját hatáskörén belül kifogást kell emelnie.

Az ENSZ Gyermekjogi Bizottságának 14. számú általános megjegyzése (2013) (A gyermek joga a gyermek mindenek felett álló érdekének elsődleges szempontként történő figyelembevételéhez, 3. cikk (1) bekezdése) megfogalmazza a mindenek felett álló érdeke vizsgálatának és meghatározásának keretét. A Gyermekjogi Bizottság megjegyzi, hogy „a gyermek felnőttek által meghatározott mindenek felett álló érdeke soha nem írhatja felül a gyermek Gyermekjogi Egyezmény szerinti valamennyi jogának tiszteletben tartására előírt kötelezettséget.”

Forrás: Az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága, 14. sz. általános megjegyzés (2013), 2013. május 29., CRC/C/GC/14

A gyermek mindenek felett álló érdekének vizsgálata és meghatározása

A gyermek mindenek felett álló érdekének vizsgálatakor a gyermeket kell középpontba állítani, és a gyermek életkorát, érettségi fokát, véleményét, szükségleteit és aggodalmait megfelelő módon figyelembe kell venni. Az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága 14. sz. általános megjegyzésében (2013) felsorolja a gyermek mindenek felett álló érdekének vizsgálata során figyelembe veendő szempontokat:

- a gyermek véleménye,
- a gyermek identitása,
- a családi környezet megőrzése és a családi kapcsolatok fenntartása,
- a gyermek felügyelete, védelme és biztonsága,
- kiszolgáltatott helyzet,
- a gyermek egészséghez való joga,
- a gyermek oktatáshoz való joga.

A Gyermekjogi Bizottság a felsorolt szempontok mérlegelésére nézve is iránymutatást nyújt. A családi környezet megőrzése például ellentmondhat a gyermek esetleges szülői erőszak és bántalmazás elleni védelmének. Ilyen helyzetekben a gyermek mindenek felett álló érdekét szolgáló megoldás kiválasztásához mérlegelni kell az egymással ellentétes szempontokat.

A gyermek mindenek felett álló érdekének rendszeres vizsgálata mellett a nemzeti jog előírhatja a mindenek felett álló érdek hivatalos megállapításának követelményét a gyermek életét érintő döntések esetében, például tartós megoldás meghatározásához. A hivatalos meghatározást szigorú eljárási garanciákat követően egy multidiszciplináris csoportnak kell elvégeznie. Az uniós jog tartalmaz útmutatást a tagállamok számára a gyermek mindenek felett álló érdekének vizsgálatára nézve. [A befogadási feltételekről szóló irányelv](#) (2013/33/EU) 23. cikkének (2) bekezdése úgy rendelkezik, hogy „a gyermek mindenek felett álló érdekének vizsgálata során a tagállamok különösen az alábbi tényezőkre fordítanak kellő figyelmet:

- a) a családegyesítés lehetőségei;
- b) a kiskorú jóléte és szociális fejlődése, különös figyelmet szentelve a kiskorú hátterének;
- c) biztonsági megfontolások, különösen ha fennáll a veszélye annak, hogy a kiskorú emberkereskedelem áldozatává válik;
- d) a kiskorú véleménye, életkorának és érettségi fokának megfelelően.”

A gyámnak részt kell vennie a mindenek felett álló érdek hivatalos meghatározásában, és biztosítani kell, hogy a gyermek mindenek felett álló érdekét minden döntési folyamatban elsődleges szempontként vegyék figyelembe, valamint a Gyermek Jogairól szóló Egyezmény 12. cikkével összhangban tiszteletben tartsák a kiskorú meghallgatáshoz való jogát.

6. A gyermek biztonságának és jólétének biztosítása

A gyermek jólétének biztosításához a gyámnak gondoskodnia kell arról, hogy a gyermek jogi, szociális, egészségügyi, pszichológiai, anyagi és oktatási szükségletei ki legyenek elégítve (9. ábra). A szülői környezetből elmozdított gyermekek és különösen az emberkereskedelem gyermek áldozatai nagyon gyakran erőszakos cselekedetnek voltak kitéve, és traumatizált állapotban vannak. Az erőszaknak való kiszolgáltatottság növeli a gyermek újbóli áldozattá válásának kockázatát és az erőszakkal kapcsolatos tapasztalatok halmozódását. A gyermek áldozatok biztonságát és védelmét elsődleges szempontként kell figyelembe venni, hogy elkerülhető legyen az újbóli áldozattá válás és az emberkereskedelem megismétlődése.

9. ábra: A gyermek biztonságának és jólétének biztosítása

Forrás: FRA, 2014

6.1. Kockázatértékelés

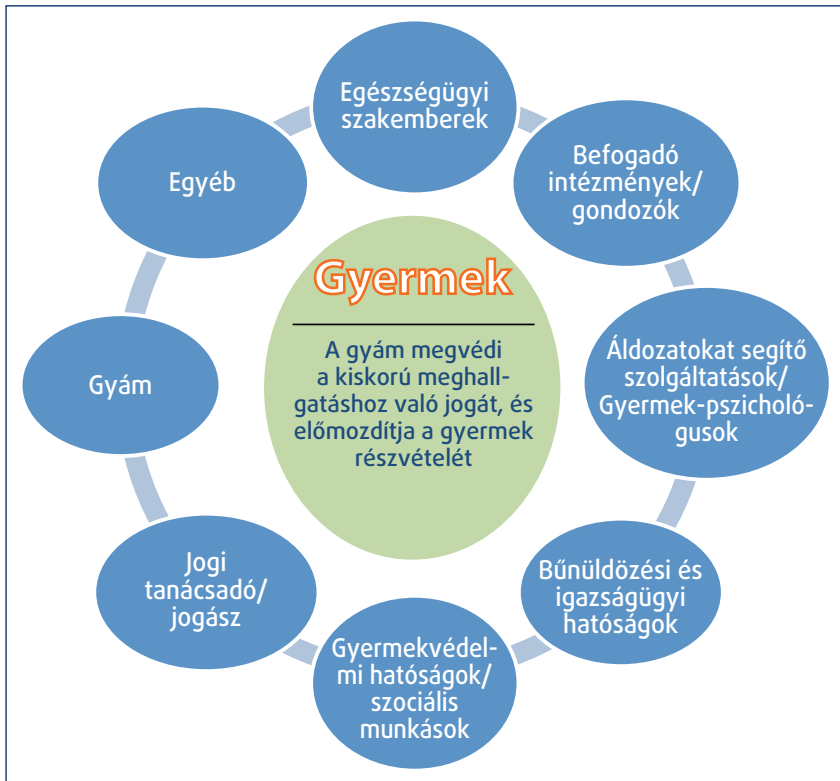
Az illetékes gyermekvédelmi hatóságok minden gondozás alatt álló gyermek esetében felméri a bántalmazás, az erőszak és kizsákmányolás kockázatát, és döntenek a megfelelő védelmi intézkedésekről. Ezt a kockázatértékelést a kísérő nélküli gyermekek esetén is el kell végezni, amikor az illetékes hatóságok tartós megoldásról határoznak. A kockázatértékelés biztosítja, hogy a javasolt megoldás a gyermek mindenek felett álló érdekét szolgálja, és a gyermek ne legyen kitéve a kizsákmányolás, bántalmazás vagy jogsérelem kockázatának. Ezenkívül az emberkereskedelem gyermek áldozatai esetében minden esetben el kell végezni a kockázatelemzést, hogy gondoskodni lehessen a megfelelő védelmükről és biztonságukról, továbbá hogy a gyermek ne váljon újból gyermekkereskedelem, kizsákmányolás vagy bántalmazás áldozatává.

Az **emberkereskedelem elleni irányelv** (2011/36/EU) 12. cikke értelmében az emberkereskedelem áldozatainak, beleértve a gyermek áldozatokat is, joguk van ahhoz, hogy egyedi kockázatértékelés alapján megfelelő védelemben részesüljenek.

A kockázatértékelést idejében kell elvégezni. A kockázatértékelés célja annak megállapítása, milyen intézkedésekre van szükség a gyermek megtorlástól, megfélemlítéstől és annak kockázatától való védelméhez, hogy ismét emberkereskedelem áldozatává váljon. A kockázatértékelést rendszeresen meg kell ismételni mindaddig, amíg tartós megoldást nem találnak a gyermek számára. A kockázatértékelést szakemberek multidiszciplináris csoportjának kell elvégeznie, amelyben képviseltetnie kell magát a gyermekvédelmi hatóságnak, valamint egészségügyi és szociális szolgáltatóknak is.

A gyámnak biztosítania kell, hogy az illetékes hatóságok az emberkereskedelem gyermek áldozatai esetén mindig egyedi kockázatértékelést végezzenek. Az egyedi védelmi intézkedések elfogadását mindig egyeztetni kell a gyámmal, és a gyámnak ezekre az intézkedésekre vonatkozóan javaslatokat és ajánlásokat kell megfogalmaznia. A gyám a védelmi intézkedések bevezetéséért közvetlenül nem felel, de a folyamat során fontos szerep hárul rá (10. ábra).

10. ábra: Kockázatértékelés és a gyám szerepe

Forrás: FRA

Ellenőrző lista: A gyám lehetséges intézkedései a gyermek biztonságával kapcsolatban:

- ✓ A gyermek tájékoztatása a rendelkezésre álló védelmi intézkedésekről.
- ✓ A gyermek kockázatértékelésének kérése.
- ✓ Aktív részvétel a kockázatértékelési folyamatban az érintett hatóságok képviselőivel, a bűnüldöző hatóságok tisztviselőivel és a gyermek törvényes képviselőivel.
- ✓ Rendszeres kockázatértékelés a gyermek eltűnésének kockázatára vonatkozóan.
- ✓ Annak biztosítása, hogy a gyermeket meghallgatják, és hogy véleményét életkorának és érettségi fokának megfelelően figyelembe veszik.
- ✓ Az érintett hatóságok tájékoztatása, ha a gyermek biztonságára vonatkozóan olyan új információk válnak elérhetővé, amelyek szükségessé tehetik a védelmi intézkedések módosítását.
- ✓ A kockázatértékelés felülvizsgálatának és dokumentálásának kérelmezése, ha olyan új információk válnak elérhetővé, amelyek az eddigiektől eltérő vagy kiegészítő intézkedéseket tehetnek szükségessé.
- ✓ Annak biztosítása, hogy az érintett hatóságokat haladéktalanul értesítsék a gyermek eltűnéséről, és erőfeszítéseket tegyenek a gyermek megtalálása érdekében.
- ✓ Ha az áldozat harmadik ország állampolgára, akkor rendszeresen értesíteni kell az érintett hatóságokat, hogy a kockázatértékelés lezárása előtt a gyermek származási országának hatóságaival a gyermek emberkereskedelem áldozataként történt azonosításáról ne osszanak meg információkat.

Az áldozatsegítő szolgáltatásokhoz való hozzáférés

A gyámnak fel kell lépnie annak érdekében, hogy az emberkereskedelem gyermek áldozatai hozzáférjenek a [bűncselekmények áldozatairól szóló irányelv](#) (2012/29/EU) 8. és 9. cikke értelmében létrehozott, bizalmasan működő áldozatsegítő szolgáltatásokhoz.

Ellenőrző lista: A gyám lehetséges intézkedései az áldozatsegítő szolgáltatásokkal kapcsolatosan

- ✓ Előmozdítani azon gyermek áldozatok megfelelő és biztonságos elhelyezését, akiknek a másodlagos és ismételt áldozattá válás, a megfélemlítés, valamint a megtorlás közvetlen veszélye miatt biztonságos helyre van szükségük.
- ✓ A gyermek számára érthető nyelven, szóban és írásban tájékoztatást nyújtani a gyermek számára elérhető támogató hálózatokról.
- ✓ Megkönnyíteni a telefonos segélyvonalakhoz való hozzáférést.
- ✓ A célzott és integrált segítséghez, többek között traumakezeléshez és tanácsadáshoz, való hozzáférés megkönnyítése a sajátos szükségletekkel rendelkező áldozatok – például a fogyatékosággal élők, valamint a szexuális erőszak és a nemi alapú erőszak áldozatai – számára.

„A családtagok a szükségleteiknek és az áldozattal szemben elkövetett bűncselekmény következtében elszenvedett sérelem mértékének megfelelően vehetik igénybe az áldozatsegítő szolgáltatásokat.” (a [bűncselekmények áldozatairól szóló irányelv \(2012/29/EU\), 8. cikk](#)) Az uniós tagállamoknak biztosítaniuk kell, hogy bizonyos feltételek mellett a gyermekek (fogadó) országban tartózkodó családtagjai is igénybe vehessék az áldozatsegítő szolgáltatásokat.

A család esetében meg kell vizsgálni, hogy nem vett-e részt bűnsegédként vagy más módon az emberkereskedelemben, és nem jelent-e kockázatot a gyermek számára.

[A bűncselekmények áldozatairól szóló irányelv \(2012/29/EU\) 18. cikke úgy rendelkezik, hogy a tagállamoknak meg kell védeniük „az áldozatok és családtagjaik biztonságát a másodlagos és ismételt áldozattá válással, a megfélemlítéssel, valamint a megtorlással szemben, ideértve az áldozatok érzelmi vagy pszichés károsodásával szembeni védelmét, valamint méltóságuk megóvását a kihallgatásuk és vallomástételük során. Ezen intézkedések szükség esetén magukban foglalhatják a nemzeti jog által az áldozatok és családtagjaik fizikai védelmének biztosítása érdekében létrehozott eljárásokat is.”](#)

Elhelyezés biztonságos házakban

A gyermek szabad mozgására vonatkozó korlátozásoknak arányosnak kell lenniük, és a kockázatértékelés eredményein kell alapulniuk. A korlátozásokat mindig jóvá kell hagyatni az igazságügyi hatóságokkal. A gyámnak figyelnie kell arra, hogy kényszerítő jellegű biztonsági intézkedéseket – mint például a tartózkodási hely gyakori megváltoztatása vagy a gyermek szabad mozgásának jelentős korlátozása – csak

akkor hozzanak, ha arra a gyermek biztonságának védelme érdekében valóban feltétlenül szükség van. Ha az áldozatot úgynevezett biztonságos házban helyezik el, ahol a ki- és belépést ellenőrzik, enyhítő intézkedéseket kell hozni annak érdekében, hogy a gyermek helyzete ne emlékeztessen a fogva tartásra. Ebben az esetben enyhítő intézkedések lehetnek a rendszeres kimenők a gyám, szociális munkások vagy önkéntesek kíséretében, amennyiben a biztonsági kockázatok ezt megengedik. A gyám számára lehetővé kell tenni, hogy korlátozásoktól mentesen kapcsolatba lépjen a zárt intézményben elhelyezett gyermekkel, és a gyermek számára is lehetővé kell tenni, hogy korlátozásoktól mentesen kapcsolatba lépjen a gyámjával. Biztosítani kell a jogsegélyhez való korlátozásoktól mentes hozzáférést, valamint a megfelelő kezeléshez és rehabilitációs szolgáltatásokhoz való hozzáférést is.

Ha a gyermeket biztonságos házban helyezik el, ahol korlátozzák a mozgás szabadságát, akkor az igazságügyi hatóságoknak minden hónapban felül kell vizsgálniuk, hogy a gyermek biztonsága érdekében a biztonságos házban történő elhelyezés még mindig valóban feltétlenül szükséges-e. Az ilyen jellegű elhelyezést a szükséges minimumra kell korlátozni (**a Gyermek Jogairól szóló Egyezmény 25. cikke és az EJEE 5. cikke**).

Eltűnt gyermekek

Az Európai Bizottság tanulmánya szerint egyes hatóságok várakozási időt alkalmaztak, mielőtt intézkedéseket vezettek volna be bizonyos csoportba tartozó gyermekek eltűnésével kapcsolatban, különös tekintettel a kísérő nélküli gyermekekre.

Forrás: Európai Bizottság (2013), Missing children in the European Union: Mapping, data collection and statistics, (Eltűnt gyermekek az Európai Unióban: a helyzet feltérképezése, adatgyűjtés és statisztikai adatok). Elérhető: http://ec.europa.eu/justice/fundamental-rights/files/missing_children_study_2013_en.pdf

Az EU területén tartózkodó valamennyi gyermeknek joga van a védelemre. Egy gyermek eltűnése esetén a gyermek státuszától függetlenül minden esetben ugyanúgy kell eljárni.

A befogadó intézményeknek olyan rendszert kell működtetniük, amely garantálja az eltűnt gyermekek nyilvántartását, beleértve a gyermek állampolgárságát, migrációs jogállását, valamint ha rendelkezésre áll, eltűnésének körülményeit. A rendszernek biztosítania kell, hogy a gyermek eltűnését követően azonnal, késedelem nélkül, legfeljebb 24 órán belül értesítsék a gyámot vagy az illetékes szerveket. A befogadó intézményt felelősségre kell vonni, ha elmulasztja időben jelenteni a gyermek eltűnését.

Amint a gyám tudomást szerez a gyámsága alatt álló gyermek eltűnéséről, a nemzeti jogszabályok rendelkezései szerint haladéktalanul fel kell vennie a kapcsolatot a rendőrséggel és/vagy egyéb illetékes hatóságokkal. Ennek elmulasztása esetén a gyámot felelősségre kell vonni. A gyámoknak figyelemmel kell kísérniük, hogy a hatóságok az eltűnt gyermek megtalálása érdekében minden szükséges intézkedést megtesznek-e, és minden rendelkezésre álló eszközt és eljárást alkalmaznak-e. A hatóságoknak együtt kell működniük az illetékes bűnüldöző szervekkel, az eltűnt gyermekek 116 000-os telefonszámon hívható segélyszolgálatával (ha elérhető), és lehetőleg figyelmeztető jelzést kell kiadniuk a Schengeni Információs Rendszer második generációjáról (SIS II) szóló tanácsi határozat 32. cikke szerint. Ha az eltűnt gyermeket megtalálták, a gyámnak aktívan részt kell vennie a megfelelő nyomon követési tevékenységekben, amelyek a gyermek újbóli eltűnésének megakadályozását szolgálják.

Ígéretes gyakorlat

Felügyeleti terv kidolgozása

Az ír jogszabályok előírják a felügyeleti terv kidolgozásának követelményét; a felügyeleti terv olyan írásos terv, amelyet a gyermekkel és a gyermek gondozásában érintett személyekkel történő konzultáció során dolgoznak ki. A felügyeleti tervnek tükröznie kell a gyermek jelenlegi és jövőbeli egyéni szükségleteit. A felügyeleti terv a gyermek elé rövid, közép- és hosszú távú célokat tűz ki, és megnevezi a kitűzött célok eléréséhez szükséges szolgáltatásokat. A felügyeleti terv a tartós megoldás vizsgálatával is foglalkozik. Az ír jogszabályok a felügyeleti terv felülvizsgálatáról is rendelkeznek.

Forrás: Írország (1995), Gyermekgondozás (Gyermekek elhelyezése nevelőotthonban) 1995. évi rendeletek (SI No. 260/1995), 11. rendelet

6.2. Egyéni igényfelmérés

A gyermek áldozatok olyan segítségére és támogatásra jogosultak, amely az emberkereskedelem elleni irányelv (2011/36/EU) 14. cikke és a bűncselekmények áldozatairól szóló irányelv (2012/29/EU) 22. cikke szerint figyelembe veszi sajátos körülményeiket. A segítségnyújtás és támogatás megfelelő formáinak biztosításához igényfelmérést kell végezni. Az igényfelmérés célja annak meghatározása,

Az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága tagállamok számára megfogalmazott, a kísérő nélküli migráns kiskorúak önálló életvitelét előmozdító programokról szóló CM/Rec (2007)9 ajánlása iránymutatásokat fogalmaz meg az egyéni felügyeleti tervek vonatkozásában. Az önálló életvitel előmozdító programok a gyermek társadalmi integrációjára, személyes és kulturális fejlődésére, lakhatási, egészségügyi, oktatási és szakképzési, valamint foglalkoztatási szükségleteire irányulnak.

Forrás: Európa Tanács Miniszteri Bizottsága, Rec (2007)9, 2007. július 12.

mely támogatási intézkedések szolgálják a gyermek mindenek felett álló érdekét. A (2013/33/EU) 22. cikke és a **menekültügyi eljárásokról szóló irányelv** (2013/32/EU) 24. cikke értelmében a menedékkérő gyermekekre, a **kvalifikációs irányelv** (2011/95/EU) 31. cikke értelmében pedig a menekültekre és a kiegészítő védelmi jogállásban részesülő személyekre is alkalmazandó az egyéni igényfelmérés.

A kockázatértékelést a gyámmal együttműködve egy multidiszciplináris csoportnak kell elvégeznie, amelyben többek között egészségügyi dolgozók, gyermekpszichológusok és gondozók is részt vesznek. A gyám az igényfelmérés alapján kidolgozza a gyermekre vonatkozó egyéni tervet.

A terv kidolgozásakor figyelembe kell venni a gyermeket ért esetleges traumákat. A terv kidolgozásakor a gyermek véleményét is megfelelően szem előtt kell tartani. A gyermeket életkorának és érettségi fokának megfelelően be kell vonni a terv kidolgozásába. A gyám feladata a gyermek részvételének előmozdítása azáltal, hogy megfelelő információkkal látja el a gyermeket, és biztosítja a gyermek véleményének meghallgatását és megfelelő figyelembevételét. A tervet minden esetben meg kell vitatni a gyermekkel, és beleegyezését kell kérni hozzá. A terv kidolgozásához különböző szereplők bevonására van szükség (11. ábra).

11. ábra: Az igényfelmérés és a gyám szerepe

Forrás: FRA, 2014

A gyermek szükségleteinek felmérését a gyám kijelölésének pillanatában el kell kezdeni, de a gyermekekre vonatkozó egyéni tervet csak azután dolgozzák ki, hogy a gyám már alaposan megismerte a gyermek szükségleteit és kívánságait. A tervet rendszeres időközönként felül kell vizsgálni és ki kell igazítani.

Az egyéni tervnek tartalmaznia kell legalább a következő alapelemeket:

- elhelyezéssel kapcsolatos intézkedések,
- biztonsági és védelmi intézkedések,
- szülővel való kapcsolat,

- szociális és pszichológiai tanácsadás, valamint a mentális egészségügyi szolgáltatásokhoz való hozzáférés,
- egészségügyi ellátás és orvosi kezelés,
- jogi tanácsadás és törvényes képviselőlet,
- oktatás, beleértve a nyelvi képzést,
- migrációs jogállás és nemzetközi védelmi szükségletek.

6.3. A gyermek támogatása a családi kapcsolatok fenntartásában

A család a társadalom alapegysége, ezenfelül a társadalom tagjainak természetes környezete, amely különösen fontos szerepet játszik a gyermekek felnevelkedésében és jólétében. Teljes mértékben védelmezni kell a gyermek családi élethez való jogát. A családtól való elszakítás megelőzése és a családi egység megőrzése a gyerekvédelmi rendszer fontos elemei. A szülőktől külön élő gyermeknek joga van, hogy közvetlenül érintkezzen és személyes kapcsolatot tarthasson fenn szüleivel és családtagjaival, kivéve, ha ez a gyermek mindenek felett álló érdekeivel ellenkezik (a Gyermek Jogairól szóló Egyezmény, 9. cikk (3) bekezdése).

Lehetséges, hogy az emberkereskedelem gyermek áldozatait az emberkereskedelem áldozatává válást megelőzően, a migráció miatt, illetve az emberkereskedelem áldozatává válás következtében szakították el a családjuktól.

A gyermek mindenek felett álló érdekében eljáró gyámoknak – amennyiben a gyermek meg akarja találni a családját – segíteniük kell a gyermeket a családjá felkutatásában, valamint a családtagokkal való kapcsolat felvételében vagy fenntartásában. A szülőkkal való kapcsolat helyreállítására irányuló erőfeszítéseket megelőzően az intézményeknek fel kell mérniük a szülői háttérrel annak biztosítására, hogy a szülők nem fogják kockázatoknak kitenni a gyermeket, és annak megállapítására, hogy a szülők nem vettek részt a gyermek sérelmére elkövetett emberkereskedelem megvalósításában.

A család felkutatása a tartós megoldás azonosításának szerves részét képezi. Ezt a lépést a gyermek származási országba való visszatérésére fennálló lehetőség vizsgálatára irányuló intézkedésektől függetlenül kell végezni.

Ellenőrző lista: A gyám lehetséges intézkedései a család felkutatásával kapcsolatosan

- ✓ A gyermek azonosítását követően mihamarabb, és a gyermek beleegyezésével ösztönözni a család felkutatását.
- ✓ A család felkutatására (a családi kapcsolatok helyreállítására) irányuló intézkedéseket *nem szabad bevezetni*, ha okkal feltételezhető, hogy a családi kapcsolatok helyreállítása veszélyeztetheti a gyermeket vagy a családtagokat.
- ✓ A gyermek egyéni helyzetének figyelembevételével segíteni a gyermeknek a család felkutatásában és/vagy a családjával való kommunikáció és kapcsolat felvételében és fenntartásában, amennyiben ez a gyermek mindenek felett álló érdekét szolgálja.
- ✓ Együttműködni az illetékes hatóságokkal és esetleg a megfelelő szervezetek és hatóságok (pl. a Nemzetközi Migrációs Szervezet vagy a Vöröskereszt) segítségét kérni.
- ✓ Miután megtalálták a családot, de még a családdegyesítés és a gyermek visszatérése előtt kockázatértékeléssel felmérni, hogy a szülők és/vagy családtagok alkalmasak-e a gyermek felügyeletének gyakorlására és érdekeinek képviselésére.
- ✓ A család felkutatására és a családdegyesítésre irányuló erőfeszítések során mindig a gyermek mindenek felett álló érdekét figyelembe véve eljárni, és betartani az összes jogszabályt.

6.4. Megfelelő életszínvonal, beleértve a megfelelő lakhatást és anyagi támogatást

A Gyermekek Jogairól szóló Egyezmény 27. cikke szerint a „részes államok elismerik minden gyermeknek jogát olyan életszínvonalhoz, amely lehetővé teszi a testi, szellemi, lelki, erkölcsi és társadalmi fejlődését.” A Gyermekek Jogairól szóló Egyezmény értelmében a tagállamok kötelesek gondoskodni a gyermek jólétéről, és megfelelő ellátást és támogatást nyújtani a családi környezetétől megfosztott gyermekeknek, beleértve a kísérő nélküli gyermekeket és különösen a bántalmazott gyermekeket (lásd 19. és 20. cikk). Ezenkívül az [Európai Unió Alapjogi Chartájának](#) 24. cikke értelmében a gyermekeknek joguk van a jólétükhöz szükséges védelemhez és gondoskodáshoz.

A gondoskodás és segítségnyújtás során figyelembe kell venni a gyermek kulturális identitását, származását, nemét és életkorát. Az intézkedések nem járhatnak biztonsági

kockázatokkal. Megfelelő, szakirányú segítséget kell nyújtani a sajátos szükségletekkel rendelkező, például a fogyatékossgal élő vagy súlyosan traumatizált gyermekeknek.

Az emberkereskedelem elleni irányelv (2011/36/EU) és a bűncselekmények áldozatairól szóló irányelv (2012/29/EU) számos intézkedést tartalmaz az emberkereskedelem áldozatainak, köztük a gyermek áldozatoknak a segítségnyújtáshoz és támogatáshoz való jogára vonatkozóan. A befogadási feltételekről szóló irányelv (2013/33/EU) és a kvalifikációs irányelv (2011/95/EU) kötelezi az uniós tagállamokat, hogy megfelelő támogatást – többek között elhelyezést – nyújtsanak a kísértől nélküli gyermekeknek. Az emberkereskedelem gyermek áldozatainak nyújtott támogatás magában foglalja a megfelelő és biztonságos lakhatást, ami hozzájárulhat az emberkereskedelem okozta traumából való felépüléshez. A gyermek lakhatásának megoldása nem a gyám feladata, azonban a folyamatban részt kell vennie, és a lakhatás megoldása érdekében intézkedéseket kell hoznia.

Ellenőrző lista: A gyám lehetséges intézkedései a gyermek lakhatásával és anyagi támogatásával kapcsolatosan

- ✓ Ellenőrizni, hogy az elhelyezés és az ott nyújtott gondozási szolgáltatások megfelelőek-e a gyermek testi, szellemi, lelki, erkölcsi és társadalmi fejlődése szempontjából; a gyámnak jelentenie kell a lakhatást nyújtó személyek/intézmények felé mindent, amivel kapcsolatban lépéseket kell tenniük; ha szükséges, kulturális közvetítőket (mediátorokat) kell bevonni konzultációs célból.
- ✓ Tájékoztatni a gyermeket az elhelyezési lehetőségekkel kapcsolatos jogairól és kötelezettségeiről, valamint megbizonyosodni arról, hogy a gyermek tisztában van ezekkel a jogokkal, és tudja, hogyan kell panaszt emelni.
- ✓ Megbizonyosodni arról, hogy a gyermek tisztában van az elhelyezést nyújtó intézményben dolgozó személyzet és gondozók jogaival és kötelezettségeivel, és képes megkülönböztetni a személyzet és a gondozók szerepét és kötelezettségeit a gyám szerepétől és kötelezettségeitől.
- ✓ Elősegíteni a gyermek szabadidős tevékenységekhez való hozzáférését, beleértve a játékot és az életkorának, érettségi fokának és érdeklődésének megfelelő szabadidős tevékenységeket. Az elhelyezést nyújtó intézményben vagy adott esetben a helyi közösségben gondoskodni kell ilyen tevékenységek megszervezéséről, amelyek célja többek között a gyermekek egymás közötti és a helyi közösséggel való kommunikációjának és együttműködésének javítása.

A megfelelő életkörülmények biztosítása érdekében a gyámnak meg kell látogatnia a gyermeket azon a helyen, ahova elhelyezték, és bizalmas beszélgetés keretében meg kell vitatnia a gyermekkel az elhelyezést. A gyámnak nyomon kell követnie a gyermek jogainak bármilyen feltételezett megsértését, illetve az erre vonatkozó panaszokat és megfigyeléseket.

További információk: ENSZ-közgyűlés (2010), 64/142 sz. határozat, *Alternatív gondoskodás a gyermekekről – Útmutató*, 2010. február 24., A/RES/64/142, 19. o. Elérhető: www.unicef.org/protection/alternative_care_Guidelines-English.pdf.

6.5. Egészségügy

A **Gyermek Jogairól szóló Egyezmény**

24. cikke értelmében a gyermekeknek joguk van a lehető legjobb egészségi állapothoz, a 39. cikke értelmében pedig a részes államok feladata minden

alkalmas intézkedést megtenniük arra, hogy a bántalmazott gyermekek testi és lelki rehabilitációját és a társadalomba való beilleszkedését megkönnyítsék. Ennek a rehabilitációnak és a társadalomba való beilleszkedésnek a gyermek egészségét, önbecsülését és emberi méltóságát fejlesztő körülmények között kell történnie.

Az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága 13. sz. általános megjegyzésében átfogó iránymutatást nyújt a gyermekeknek az erőszak valamennyi formája elleni védelméről.

Az **emberkereskedelem elleni irányelv** (2011/36/EU) **11. cikke** elismeri az áldozatok kiszolgáltatott helyzetét, és rögzíti, hogy az emberkereskedelem valamennyi áldozata jogosult a szükséges orvosi ellátásra, beleértve a pszichológiai segítségnyújtást is. A **befogadási feltételekről szóló irányelv** (2013/33/EU) 19. cikke értelmében a menedékkérők jogosultak a szükséges egészségügyi ellátásra, a **kvalifikációs irányelv** (2011/95/EU) 30. cikke szerint pedig a menekültek és a kiegészítő védelemre jogosult személyek az adott tagállam állampolgáira vonatkozókkal azonos feltételek mellett jogosultak az egészségügyi ellátásra.

Előfordulhat, hogy az emberkereskedelem gyermek áldozatai a durva bánásmód következtében súlyos testi és lelki traumát szenvedtek el, depresszióval vagy egyéb mentális egészségügyi problémákkal küzdenek, beleértve a poszttraumás stresszt. Ez különösen valószínű azoknál az áldozatoknál, akik olyan személy miatt váltak emberkereskedelem áldozatává, akiben megbíztak.

Kiemelt figyelmet kell szentelni a nemre jellemző vagy a kizsákmányolás típusával kapcsolatos egészségügyi problémáknak, mint például:

- lányok esetében a reprodukciós szervekkel kapcsolatos egészségügyi problémák,
- szexuális kizsákmányolásra irányuló emberkereskedelem gyermek áldozatainak önkéntes alapon történő vizsgálata fertőző betegségek tekintetében, és bizalmas tanácsadás,
- kábítószer- és/vagy alkoholfüggőség.

Ellenőrző lista: A gyám lehetséges intézkedései egészségügyi kérdésekkel kapcsolatosan

- ✓ Biztosítani, hogy a gyermek rendelkezzen a szükséges egészségbiztosítási kártyával vagy egyéb olyan dokumentummal, amely feljogosítja az egészségügyi szolgáltatásokhoz való hozzáférésre.
- ✓ Beutaltatni a gyermeket a megfelelő egészségügyi szolgáltatóhoz, időpontot kérni a számára és elkísérni; biztosítani, hogy a gyermek elmenjen a vizsgálatokra és kontrollvizsgálatokra; megbizonyosodni arról, hogy a gyermek megértette a kapott információkat.
- ✓ Figyelmeztetni az egészségügyi szolgáltatókat, hogy a gyermeket megfelelően és gyermekbarát módon, a gyermek számára érthető nyelven lássák el információkkal.
- ✓ A vizsgálatok elvégzése vagy kezelések megkezdése előtt beleegyező nyilatkozatot adni a gyermek nevében, vagy segíteni neki a nyilatkozat elkészítésében, ha ezt a nemzeti jog előírja.
- ✓ Biztosítani, hogy a gyermekek ne végezzenek el felesleges orvosi vizsgálatokat.
- ✓ Biztosítani, hogy szakorvos mérje fel a gyermek pszichoszociális igényeit, és szükség esetén kezdje meg a gyermek kezelését.
- ✓ Megkövetelni az egészségügyi szolgáltatóktól, hogy szenteljenek kiemelt figyelmet a nemmel kapcsolatos és kulturális megfontolásoknak, például a lányok számára kérésükre tegyék lehetővé, hogy orvosnő vizsgálja meg őket, illetve a kórházban töltött idő alatt a gyermekek kulturális hátterüknek megfelelő ételeket kapjanak.
- ✓ Előmozdítani a megfelelő tolmácsolási szolgáltatások rendelkezésre állását.

A gyám szerepe, hogy lényegi információkkal lássa el a gyermekeket, elősegítse hozzáférésüket az egészségügyi szolgáltatásokhoz, és a fontos döntések meghozatalakor támogatást nyújtson.

Az emberkereskedelem gyermek áldozatai esetében kiemelt figyelmet kell fordítani a pszichológiai segítségnyújtáshoz és a rehabilitációs szolgáltatásokhoz való hozzáférésre. A gyámnak biztosítani kell, hogy a gyermek megfelelő gondozást és kezelést kapjon, és szükség esetén hozzáférjen a mentális egészségvédelmi szolgáltatásokhoz. A gyámnak – az orvosi etikai kódex tiszteletben tartásával – támogatnia kell a gyermeket a kezelés során.

A fogyatékossgal élő gyermekek különleges védelemre szorulnak (**a Gyermek Jogairól szóló Egyezmény, 23. cikk**). A fogyatékossg lehet a kizsákmányolás és az emberkereskedelem következménye, de kockázati tényezője is. A gyámnak, valamint az áldozat azonosításában és védelmében érintett valamennyi szereplőnek tekintettel kell lennie a fogyatékossgal élő gyermekek különleges helyzetére. Az áldozatsegítő és gyermekvédelmi szolgálatoknak megfelelő támogatást kell biztosítaniuk a fogyatékossgal élő gyermekek számára. Szükség esetén szakszolgálatokkal és szervezetekkel együttműködve szakirányú segítséget kell nyújtani a gyermeknek.

6.6. Oktatás és képzés

A **Gyermek Jogairól szóló Egyezmény 28. cikke** értelmében a gyermekeknek joguk van az oktatáshoz. Az **Európai Unió Alapjogi Chartájának 14. cikke** értelmében mindenkinek joga van az oktatáshoz. Az **emberkereskedelem elleni irányelv** (2011/36/EU) **14. cikke**, valamint a menekültügyi vívmányok (a befogadási feltételekről szóló irányelv (2013/33/EU) 14. cikke és a **kvalifikációs irányelv** (2011/95/EU) 27. cikke) kifejezetten rendelkeznek az oktatáshoz való hozzáférés biztosításáról. A gyermekek oktatáshoz való jogát tiszteletben tartva az uniós tagállamoknak meg kell fontolniuk, hogy minden tanköteles korú gyermek számára biztosítsák az oktatást.

Ugyancsak érdemes volna minden gyermek számára biztosítani a szakképzéshez és a továbbképzéshez való hozzáférést. Az FRA kutatása szerint sok olyan gyermek szeretne képzésben részt venni, akik számára ez nem elérhető. A képzés különösen hasznos lehet azoknak a harmadik országbeli állampolgároknak, akik esetlegesen visszatérnek származási országukba.

Forrás: FRA (2010), Separated, asylum-seeking children in European Union Member States, Comparative report (Felnőtt hozzátartozóiktól elszakított, menedékkérő gyermekek az Európai Unió tagállamaiban. Összehasonlító jelentés). Elérhető: http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/1692-SEPEC-comparative-report_EN.pdf

Az iskolai beiratkozásnak a gyermek számára szükséges rehabilitációs időszakot és a gyermekkel történő konzultációt követően kell megtörténnie. A gyermekeknek szükség esetén nyelvi képzést kell biztosítani.

A gyámoknak információkat kell gyűjteniük a gyermek korábbi oktatásáról, megfelelő információkkal kell ellátniuk a gyermeket az elérhető oktatási lehetőségekről és programokról, majd a gyermekkel egyeztetve személyes oktatási tervet kell kidolgozniuk a gyermek számára. A személyes oktatási tervnek a gyermekekre vonatkozó átfogó egyéni terv részét kell képeznie.

A gyámnak biztosítania kell, hogy a gyermek minden szükséges pszichológiai és oktatási támogatást megkapjon az iskolai környezetbe történő beilleszkedéshez és a tanulási nehézségek leküzdéséhez, amelyek a poszttraumás stresszből vagy az iskolai oktatásból való hosszú kimaradásból adódhatnak.

Ellenőrző lista: A gyám lehetséges intézkedései az oktatással kapcsolatosan

- ✓ Minden szükséges intézkedést megtenni annak érdekében, hogy a gyermek sikeresen jelentkezzen és beiratkozzon az iskolába vagy – az oktatási terv alapján – egyéb oktatási intézménybe.
- ✓ Rendszeres kapcsolatot fenntartani az iskolával, valamint tájékozódni a gyermek tanulmányi előmeneteléről és iskolai magatartásáról.
- ✓ Részt venni az iskolai összejöveteleken és szülői értekezleteken.
- ✓ Megvitatni a gyermek tanáraival a nehézségeket és problémákat.
- ✓ Megbeszélni a gyermekkel az oktatási tervet és a gyermek által esetleg tapasztalt nehézségeket; szükség esetén más szervekkel (például nyelvtanfolyamokat vagy korrepetálást szervező nem kormányzati szervezetekkel) együttműködve megszervezni a megfelelő támogatást.

7. A gyermekek részvételének előmozdítása

A **Gyermek Jogairól szóló Egyezmény 12. cikke** rögzíti a gyermek jogát arra, hogy véleményét meghallgassák, és megfelelően figyelembe vegyék. A gyermek mindenek felett álló érdekének tiszteletben tartása megkívánja, hogy a hatóságok a gyermeket érintő döntések meghozatalakor mindig figyelembe vegyék a gyermek véleményét.

A gyámnak – mint a gyermek mindenek felett álló érdekének biztosításáért felelős személynek – elő kell mozdítania, hogy a gyermek az őt érintő valamennyi döntéshozatalban

részt vegyen, és biztosítani kell, hogy a döntéshozó hatóságok tiszteletben tartsák a kiskorú meghallgatáshoz való jogát, és véleményét megfelelően figyelembe is vegyék.

Szükség esetén a gyámnak fel kell szólalnia a gyermek nevében, és közvetítenie kell mások számára a gyermek véleményét. Ez megkívánja, hogy a gyám rendszeresen konzultáljon a gyermekkel.

A gyermek részvételének megerősítése érdekében a gyámnak segítenie kell a gyermeket véleménye kialakításában oly módon, hogy életkorának és érettségi fokának figyelembevételével folyamatosan és megfelelően tájékoztatja a gyermeket a lényeges kérdésekről.

Hogyan kell tájékoztatni a gyermeket?

A gyámnak folyamatosan tájékoztatnia kell a gyermeket jogairól és kötelezettségeiről, valamint az őt esetleg érintő eljárásokról. Ezenkívül a gyámnak megfelelő iránymutatást kell nyújtania a gyermek számára a Gyermek Jogairól szóló Egyezmény által biztosított jogai gyakorlásáról, beleértve a meghallgatáshoz való jogot. Ennek során figyelembe kell venni a gyermek fejlődőképességét.

Ígéretes gyakorlat

Kulturális közvetítők (mediátorok) bevonása

Nápoly városa 2007-ben létrehozta az önkéntes konzulensek nyilvántartását, amelyben különböző kulturális és etnikai háttérű személyek szerepelnek, akik kulturális és nyelvi mediátorként tevékenykednek. A kulturális és nyelvi mediátorok bevonása nagy segítséget jelent a gyámok számára, és előmozdítja a gyermekek társadalmi integrációját.

Forrás: Az FRA kutatása (2013)

A gyámnak az információk bizalmas kezelését biztosító környezetben kell beszélgetnie a gyermekkel (lásd a 2. rész bevezetőjét).

A gyermekek megfelelő részvételéhez elengedhetetlen, hogy a gyermek megfelelő információkat kapjon. Csak ezzel az előfeltétellel valósulhatnak meg a következők:

- a gyermek azon jogának tiszteletben tartása, hogy valamennyi eljárásban és döntéshozatali folyamatban teljes mértékben részt vegyen, véleményét meghallgassák és megfelelően figyelembe vegyék,

- a gyermek mindenk felett álló érdekének teljes mértékű képviselése és tiszteletben tartása,
- a gyermek jólétének biztosítása,
- kölcsönös megértésen és tiszteleten alapuló, bizalmi kapcsolat kiépítése a gyermekkel.

Az ENSZ Gyermekjogi Bizottságának 12. sz. általános megjegyzése útmutatást nyújt a kiskorú meghallgatáshoz való jogának hatékony végrehajtásáról.

A tájékoztatásnak gyermekbarát módon kell történnie. Attól függően, hogy melyik mód a legmegfelelőbb, a tájékoztatást a hatékonyság érdekében szóbeli és/vagy írásbeli formában kell

nyújtani; a tájékoztatásnak a gyermek számára érthető nyelven, valamint a gyermek életkorának, érettségi fokának és fejlődőképességének figyelembevételével kell történnie. A gyámnak meg kell bizonyosodnia arról, hogy a gyermek megértette és megjegyezte a kapott információkat. A gyermek tájékoztatása során a nemmel kapcsolatos és a kulturális megfontolásokat is figyelembe kell venni. A kulturális mediátorok bevonása rendkívül értékes lehet, és adott esetben ezt elő kell mozdítani.

Az Európai Bizottság kidolgozta az [Emberkereskedelem áldozatainak uniós jogai](#) című dokumentumot, amely összefoglalja az Európai Unió Alapjogi Chartája, az uniós irányelvek és kerethatározatok, valamint az Emberi Jogok Európai Bíróságának ítélezési gyakorlata által biztosított jogokat. A 2013-ban közzétett dokumentum valamennyi uniós nyelven elérhető.

Az [emberkereskedelem elleni irányelv \(2011/36/EU\)](#) és a [bűncselekmények áldozatairól szóló irányelv \(2012/29/EU\)](#) biztosítja az emberkereskedelem gyermek áldozatai számára a tájékoztatáshoz való jogot. A [bűncselekmények áldozatairól szóló irányelv \(2012/29/EU\)](#) 4. cikkének (1) bekezdése szerint az áldozatoknak az illetékes hatósággal (például rendőrség vagy igazságügyi hatóságok) való első kapcsolatfelvételtől kezdve, indokolatlan késedelem nélkül joguk van a tájékoztatásra. A tájékoztatásnak az áldozat számára érthető nyelven kell történnie, ettől eltérő esetben nem lehet hatékony (a [bűncselekmények áldozatairól szóló irányelv \(2012/29/EU\)](#), **3. cikk, (1) bekezdés és 3. cikk (2) bekezdés**). Az uniós jog részletesen felsorolja, mire kell kiterjednie a bűncselekmények áldozatai számára – beleértve a gyermek áldozatokat, köztük az emberkereskedelem gyermek áldozatait is – nyújtott tájékoztatásnak (a [bűncselekmények áldozatairól szóló irányelv \(2012/29/EU\)](#), **4. cikk (1) bekezdés**).

A gyámoknak és az emberkereskedelem gyermek áldozataival dolgozó egyéb szakembereknek teljes mértékben tiszteletben kell tartaniuk a kiskorú meghallgatáshoz

való jogát, azonban nem szabad megfélemleniük arról, hogy a gyermek az emberkereskedők befolyásolása alatt állhat. Ebben az esetben fel kell deríteni, hogy a gyermek pszichológiai vagy egyéb szempontból milyen mértékben áll az emberkereskedők befolyása alatt. Ha a gyermek az emberkereskedők befolyása alatt áll, objektív szakértői vélemény kikérésével lehet megfelelő kontextusba helyezni a gyermek vallomását, ami fontos lehet a gyermek biztonságának és védelmének garantálásához.

8. A gyermek és mások közötti kapcsolattartó szerep

A gyámnak – feladatai ellátása és a gyermek jogi, szociális, egészségügyi, pszichológiai, anyagi és oktatási szükségleteinek megfelelő kielégítése érdekében – kapcsolattartóként kell működnie a gyermek és a gyermek folyamatos ellátását biztosító különböző szakhatóságok/szakemberek között. A gyámnak tiszteletben kell tartania a kiskorú meghallgatáshoz való jogát, és elő kell mozdítania a gyermek részvételét az őt érintő döntésekben.

A gyám a vér szerinti szülőket vagy a szülői felelősséget gyakorló egyéb személyeket helyettesíti. A gyám a gyermek számára referenciaszemély, valamint a közte és a számára ellátást és segítséget nyújtó szakemberek közötti kapcsolattartó. A gyámnak elő kell mozdítania a gyermek kapcsolatát és kommunikációját a többi szakemberrel, valamint felügyelni kell a többi szakember intézkedéseit, hogy azok a gyermek mindenek felett álló érdekét szolgálják. A 12. ábra azokat a szereplőket mutatja be, akikkel a gyám kapcsolatba kerül.

Ígéretes gyakorlat

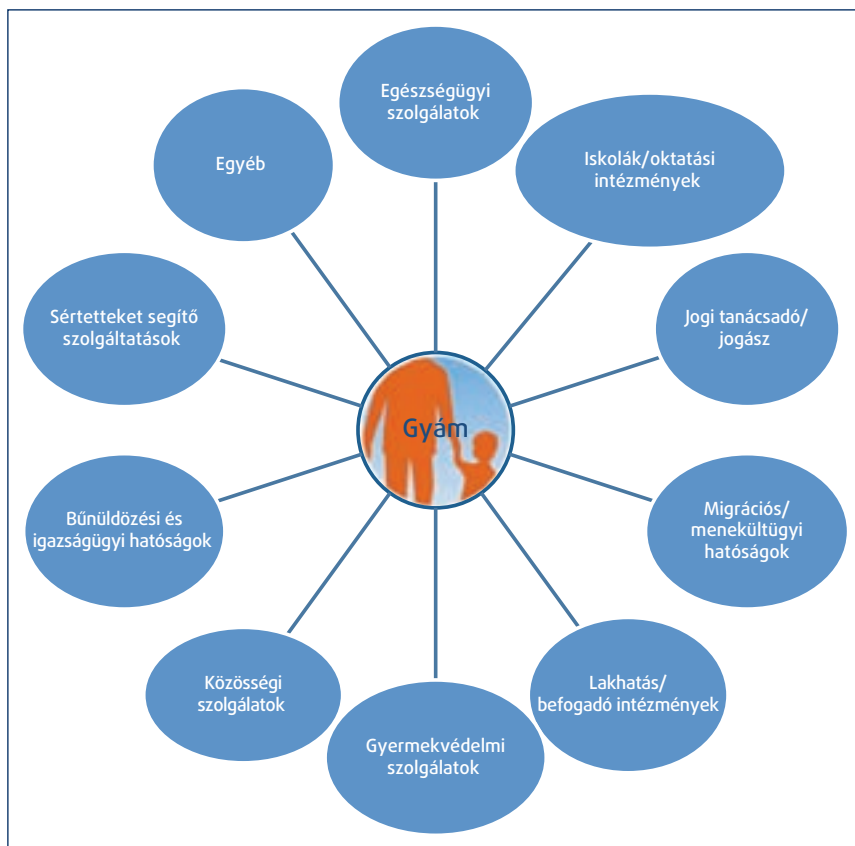
A tartós megoldás meghatározása: a gyám szerepe

A belga jog szerint a gyám írásbeli véleményt nyújt be a hatóságoknak a gyermek mindenek felett álló érdekét szolgáló, tartós megoldásra vonatkozóan. A gyám a gyermek helyzetével kapcsolatos valamennyi olyan változásról is tájékoztatást nyújt a beutazási és letelepedési igazgatóság kiskorúakkal foglalkozó hivatalának, amely hatással lehet a tartós megoldásra.

A végső szót a migrációs hatóságok mondják ki, de a gyám fellebbezhet a döntés ellen, ha véleménye szerint az ellentétes a gyermek mindenek felett álló érdekével.

Források: Belgium, 2005. szeptember 15-i körlevél, hatályos 2005. október 7-től; 2002. december 24-i gyámsági törvény, hatályos 2004. január 29-től

12. ábra: A gyám mint a különböző szereplők közötti kapcsolattartó

Forrás: FRA, 2014

9. A gyermek mindenk felett álló érdekét szolgáló, tartós megoldás meghatározásának elősegítése

Ez a fejezet a származási országukon kívül tartózkodó, kísérő nélküli gyermekekkel foglalkozik. A felügyelet alatt álló gyermekek számára hosszú távú tervet is ki kell dolgozni azon túl, hogy közvetlen szükségleteikről gondoskodnak. A származási országukon kívül tartózkodó, kísérő nélküli gyermekek esetében a hosszú távú terv

a gyermek mindenek felett álló érdeket szolgáló „tartós megoldás” megtalálását jelenti. Lehetséges tartós megoldások például a következők: integráció a fogadó országba, visszailleszkedés a származási országba, családtagokkal együtt történő elhelyezés egy harmadik országban. Ha a gyermek a származási országán kívül tartózkodik, míg családtagjai a származási országban vannak, akkor el kell dönteni, hogy a szülőkhez való visszatérés vagy a fogadó társadalomba való integráció szolgálná-e inkább a gyermek mindenek felett álló érdeket.

Az emberkereskedelem elleni irányelv (2011/36/EU) **(23) preambulumbekzdése** kimondja, hogy:

„A gyermek legfőbb érdekeinek – és itt ezek alkotják a legfontosabb szempontot – egyéni értékelésén alapuló tartós megoldások érdekében a lehető legrövidebb időn belül határozni kell a kísérő nélküli gyermek áldozatok sorsáról. A tartós megoldások között szerepelhet a származás szerinti vagy a visszatérési országba történő visszatérés és visszafogadás, a befogadó társadalomba való integráció, nemzetközi védelem biztosítása vagy a tagállam nemzeti joga szerinti más jogállás biztosítása.”

Az emberkereskedelem elleni irányelv (2011/36/EU) 14. cikkének (1) bekezdése a Gyermekek Jogairól szóló Egyezmény 3. és 12. cikkével összhangban kiemeli a gyermek részvételének elvét, és úgy rendelkezik, hogy „az illetékes hatóságoknak a tartós megoldás azonosításakor figyelembe kell venniük a gyermek véleményét, szükségleteit és aggodalmait”.

A tartós megoldásnak biztosítania kell a gyermek jogainak jövőbeli védelmét. A tartós megoldás azonosításakor figyelembe kell venni mind a gyermek közvetlen szükségleteit, mind a gyermek fejlődésével kapcsolatos szempontokat. A tartós megoldás egyik kulcseleme annak biztosítása, hogy a gyermek olyan környezetben nőjön fel, amelyben garantálható a Gyermekek Jogairól szóló Egyezményben rögzített jogainak és szükségleteinek tiszteletben tartása, és amely megvédi a súlyos sérelmeketől és az üldöztetéstől. Nem minősül tartós megoldásnak egy olyan döntés vagy terv, amely a gyermek számára csak a 18. életév betöltéséig biztosít támogatást. Az sem megfelelő megoldás, ha a gyermek nemzetközi védelemhez való jogára vonatkozó döntést alaptalanul elhalasztják addig, amíg a gyermek betölti 18. életévét.

A származási országán kívül tartózkodó, kísérő nélküli gyermekekre vonatkozó tartós megoldás megtalálásának módjára nézve útmutatást tartalmaz az ENSZ Gyermekek jogi Bizottságának 6. sz. általános megjegyzése (2005), *A származási országukon kívül tartózkodó, kísérő nélküli és hozzátartozóiktól elszakított gyermekekkel való bánásmód*, 79–94. bekezdés, 2005. szeptember 1., CRC/GC/2005/6. Elérhető: <http://www.refworld.org/docid/42dd174b4.html>.

A tartós megoldásra vonatkozó döntéseknek jelentős hatásuk van a gyermek életére. Ezért a döntéshozatali folyamat során megfelelő garanciákra van szükség, és a döntéseket olyan multidiszciplináris csoportnak kell meghoznia, amelyben minden érintett hatóság képviselteti magát, továbbá amely a gyermek életkorának és érettségi fokának megfelelően figyelembe veszi a gyermek véleményét. A döntéshozatali folyamat során különböző tényezőket (lásd az 5. fejezetet) kell mérlegelni, és e folyamatra gyakran a „gyermek mindenek felett álló érdekének meghatározása” formában hivatkoznak. A döntés alapjául szolgáló okokat meg kell nevezni, magát a döntést pedig dokumentálni kell a gyermek személyes aktájában.

A gyermek véleménynyilvánításhoz való joga és a gyermek megfelelő törvényes képviselőjének biztosítása két olyan alapvető eljárási biztosíték, amelyet a 14. sz. általános megjegyzés (2013) rögzít a gyermek mindenek felett álló érdeke vizsgálatának és meghatározásának folyamatára vonatkozóan. A 14. sz. általános megjegyzés szerint „a folyamat nélkülözhetetlen eleme a gyermekkel való kommunikáció, amely hozzájárul a gyermek valódi részvételéhez és mindenek felett álló érdekei meghatározásához. A kommunikációnak ki kell terjednie a gyermeknek a folyamat egészéről, továbbá a lehetséges fenntartható megoldásokról és szolgáltatásokról való tájékoztatására, valamint információk és vélemények kérésére a gyermektől” (3. cikk (1) bekezdés).

Forrás: Az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága 14. sz. általános megjegyzése (2013), a gyermek joga mindenek felett álló érdekének elsődleges szempontként történő figyelembevételére. Elérhető: http://www2.ohchr.org/English/bodies/crc/docs/GC/CRC_C_GC_14_ENG.pdf

A gyámnak aktívan részt kell vennie a döntéshozatali folyamatban, és biztosítania kell, hogy a gyermek véleményét meghallgassák, és az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága 14. sz. általános megjegyzése szerint figyelembe vegyék.

A gyermek mindenek felett álló érdekének meghatározásakor a hatóságoknak mindig ki kell kérniük a gyám véleményét és észrevételeit annak biztosítására, hogy a tartós megoldás meghatározásának folyamatában mindig tiszteletben tartsák a gyermek mindenek felett álló érdekét és a gyermek véleményének megfelelő képviselőjét. A gyámnak ezen eljárások során betöltött álláspontját és szerepét nemzeti jogszabályoknak vagy hivatalos iránymutatásoknak kell megerősíteniük,

amelyeknek rendelkezniük kell arról, hogy a gyámnak joga és kötelessége az ügyről írásbeli jelentést benyújtani.

9.1. Hazatelepülés és visszatérés a származási országba

A gyermek származási országba való visszatérése általában csak akkor rendelhető el, ha ez a gyermek mindenek felett álló érdekét szolgálja. A visszatérés elrendelésének összhangban kell lennie a *visszaküldés tilalmának* elvével, amelynek értelmében tilos elrendelni a visszatérést, ha a származási országban a gyermek kínzásnak, üldöztetésnek vagy súlyos sérelmeknek lehet kitéve.

Az **emberkereskedelem elleni irányelv** (2011/36/EU) úgy fogalmaz, hogy a származási országon kívül emberkereskedelem áldozatává vált személyek esetén a származási országba történő visszatérés is a lehetséges megoldások között van, de nem ez az egyetlen megoldás ((23) preambulumbekzdés). Az irányelv 16. cikkének (2) bekezdése úgy rendelkezik, hogy a tagállamok „megteszik az ahhoz szükséges intézkedéseket, hogy a gyermek legfőbb érdekeinek egyéni értékelésére támaszkodva tartós megoldást találjanak.” Az **emberkereskedelem elleni stratégia** „A” prioritásának 3. intézkedése (Az emberkereskedelem gyermek áldozatainak védelme) értelmében a „tagállamoknak

[...] – amennyiben a visszatérés tekinthető a gyermek érdekét legjobban szolgáló megoldásnak – biztosítaniuk kell a gyermekek biztonságos és fenntartható visszatérését a származási országba (az EU-n belül és kívül egyaránt), és meg kell akadályozniuk, hogy ismételten emberkereskedelem áldozataivá váljanak”.

A **visszatérési irányelv** (2008/115/EK) **10. cikke** úgy rendelkezik, hogy „a kísérő nélküli kiskorúakra vonatkozó kiutasítási határozat elrendelése előtt a gyermekek legjobb érdekének kellő figyelembevételével a kiutasítást végrehajtó hatóságtól eltérő megfelelő szervek általi segítségnyújtást kell biztosítani a kiskorúak számára.” Az irányelv arról is rendelkezik, hogy a kísérő nélküli gyermeknek visszatérés esetén egy családtagjához, egy kinevezett gondviselőhöz vagy a fogadó állam egy megfelelő létesítményéhez kell kerülnie.

A kísérő nélküli gyermek érdekei általában akkor érvényesülnek a legjobban, ha a gyermek visszatérhet a családjához. Előfordulhat azonban, hogy biztonsági szempontok (beleértve az újbóli áldozattá válást) felülírják a **családegyesítés** előnyeit. Különböző szempontokat – köztük a gyermek véleményét – kell megvizsgálni és mérlegelni annak eldöntéséhez, hogy a családegyesítés

Az UNHCR iránymutatásai a gyermek mindenek felett álló érdekének meghatározásáról (2008) és az ezen iránymutatások végrehajtásáról szóló **gyakorlati kézikönyv** (2011) átfogó útmutatást nyújt az illetékes hatóságok és a döntéshozatalban részt vevő személyek számára. Az iránymutatások és a kézikönyv ismertetik, hogyan alkalmazandó a gyermek mindenek felett álló **érdekének** elve a gyakorlatban a kísérő nélküli gyermekekre vonatkozó tartós megoldás meghatározása és végrehajtása során.

Források: UNHCR (2008), UNHCR guidelines on determining the best interests of the child (Az UNHCR iránymutatásai a gyermek mindenek felett álló érdekének meghatározásáról), 2008. május. Elérhető: www.refworld.org/docid/48480c342.html; UNHCR és Nemzetközi Menekültügyi Bizottság (IRC) (2011), Field handbook for the implementation of UNHCR BID guidelines (Gyakorlati kézikönyv az UNHCR mindenek felett álló érdek meghatározásáról szóló iránymutatásaihoz) Elérhető: www.refworld.org/pdfid/4e4a57d02.pdf

Az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága olyan különleges kritériumokat határozott meg, amelyeket a gyermek mindenek felett álló érdekének meghatározására irányuló eljárások során, a visszatérés lehetőségeinek vizsgálatakor mindig figyelembe kell venni.

Forrás: Az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága, 6. sz. általános megjegyzés, A származási országokon kívül tartózkodó, kísérő nélküli és hozzátartozóiktól elszakított gyermekekkel való bánásmód, 2005. szeptember 1., CRC/GC/2005/6, (84) bekezdés.

a gyermek mindenek felett álló érdekét szolgálja-e. Ebben az esetben ugyanazokat a szempontokat kell mérlegelni, mint amelyeket a gyermek mindenek felett álló érdekének vizsgálatakor (lásd az [5. fejezetet](#)).

Ha a jogszerű eljárást követően úgy vélik, hogy a származási országban történő családegyesítés szolgálja leginkább a gyermek mindenek felett álló érdekét, akkor a gyámnak segítenie kell az **önkéntes hazatérés** folyamatát. A gyermek beleegyezését követően a gyám közvetlenül felveheti a kapcsolatot a gyermek családtagjaival, valamint a fogadó ország és a származási ország megfelelő szerveivel, hogy előkészítse a gyermek visszatérését.

A gyámnak csak néhány uniós államban törvényileg előírt feladata a tartós megoldás meghatározása. A tagállamok többségében ugyanakkor a gyermek törvényes képviselőjeként eljáró gyámoknak joguk van fellebbezni a kiutasítási határozat ellen, ha úgy gondolják, hogy az nem szolgálja a gyermek mindenek felett álló érdekét.

Forrás: FRA 2014, Child victims of trafficking: overview of guardianship systems in the European Union (Az emberkereskedelem gyermek áldozatai: az Európai Unió gyámsági rendszereinek áttekintése) (kiadás előtt)

A kísérő nélküli gyermekekre vonatkozó **kiutasítási határozat** kiadása előtt a hatóságoknak mindenekelőtt a gyámmal kell felvenniük a kapcsolatot. A hatóságoknak konzultálniuk kell a gyámmal, és megfelelően figyelembe kell venniük a gyámnak a gyermek mindenek felett álló érdekére vonatkozó véleményét. A mindenek felett álló érdek fentiekben leírt meghatározása például helyes módszer annak megállapítására, hogy a visszatérés a gyermek érdekét szolgálja-e vagy sem. A gyám elindíthatja a folyamatot azáltal, hogy felkéri az illetékes nemzeti hatóságokat a gyermek származási országára vonatkozó információk gyűjtésére és vizsgálatára.

Fontos az is, hogy az illetékes hatóságok értékeljék a családi és szociális hátteret annak érdekében, hogy megalapozott döntést tudjanak hozni arról, vajon a hazatelepülés és a családegyesítés a gyermek mindenek felett álló érdekét szolgálja-, vagy sem.

Ellenőrző lista: A gyám lehetséges intézkedései a hazatelepüléssel kapcsolatban

- ✓ Felvenni a kapcsolatot a kiutasítási határozatot kiadó hatósággal, és konzultációt kérni.
- ✓ Megosztani az arra vonatkozó következtetéseket, hogy a visszatérés a gyermek mindenek felett álló érdekét szolgálja-e vagy sem, valamint a gyermek véleményének megfelelő figyelembevételét kérni.
- ✓ Kiállni amellet, hogy a gyermek csak akkor térjen vissza a származási országba, ha ez a gyermek mindenek felett álló érdekét szolgálja.
- ✓ A kitoloncolás helyett az önkéntes hazatérés érdekében szót emelni, és ha a hazatérés a gyermek mindenek felett álló érdekét szolgálja, időt kérni arra, hogy a gyermeket megfelelően fel lehessen készíteni a folyamatra.
- ✓ Kérni, hogy ne adjanak ki kiutasítási határozatot, amíg a gyám és a gyermek véleményét nem mérlegelték.
- ✓ Ha a hatóságok a gyám véleménye ellenére kiutasítási határozatot adnak ki, írásbeli magyarázatot kérni arra vonatkozóan, miért írták felül egyéb szempontok a gyermek mindenek felett álló érdekét.
- ✓ A **visszatérési irányelv** (2008/115/EK) 10. cikke szerint a kiutasítás felfüggesztését kérelmezni, ha a kiutasítási határozat elrendelése előtt a kiutasítást végrehajtó hatóságokon kívül más hatóságokat nem vontak be a folyamatokba.
- ✓ Ha a gyermeket nem családtagokhoz küldik vissza, halasztani a visszatérést mindaddig, amíg az ellátási és őrzési feladatokra irányuló biztonságos és konkrét intézkedésekhez szükséges előkészületeket meg nem tették.
- ✓ Felügyelni az előkészületeket és az egyéni reintegrációs tervet a visszatérés előtt és után.
- ✓ Információkkal látni el a gyermeket, hogy milyen helyzetre számíthat a származási országban a visszatérésekor, és előkészíteni a gyermeket a visszatérésre.
- ✓ Szükség szerint és a gyermekkel egyeztetve elkísérni a gyermeket a visszatérés során, vagy biztosítani, hogy más bizalmi személyek elkísérjék a gyermeket, akik érkezéskor találkoznak is a gyermek családjával.

- ✓ Támogatni egy olyan mechanizmus létrehozását, amely lehetővé teszi a gyermek visszatérés utáni helyzetének felügyeletét és erről szóló beszámolók bekérését.
- ✓ Együttműködni nemzetközi szervezetekkel, mint pl. a Nemzetközi Migrációs Szervezettel vagy egyéb olyan intézményekkel, amelyek önkéntes hazatérési és reintegrációs programokat hajtanak végre.

9.2. A fogadó országba történő integráció

A gyermek mindenek felett álló érdekét szolgáló, tartós megoldás lehet a fogadó országba történő integráció is, ahol nincs kitéve a bántalmazás és kizsákmányolás kockázatának.

Ennek a megoldásnak többek között biztosítani kell a gyermekkorból a felnőttkorba való biztonságos átmenetet. Ha úgy találják, hogy az integráció a gyermek mindenek felett álló érdekét szolgálja, a gyermek számára állandó tartózkodási engedélyt kell kiadni. Ha a gyermek betölti 18. életévét, és ezért az adott országban megszűnik a támogatásra és ellátásra vagy a tartózkodásra való jogosultsága, az állandó tartózkodási engedély megvédi a gyermeket a meghosszabbított elzárva tartástól, az emberkereskedők hálózatának való kiszolgáltatottságtól, és megelőzi a gyermek eltűnését.

Nem minősül ésszerű vagy tartós megoldásnak, ha a gyermek számára csak a 18. életévéig engedélyezik, hogy egy adott országban maradjon. Egy ilyen döntés nem veszi figyelembe a gyermek jövőbeli szükségleteit, és nem tart szem előtt hosszú távú szempontokat. Ez a megoldás a gyermek jogainak jövőbeli védelmét sem biztosítja.

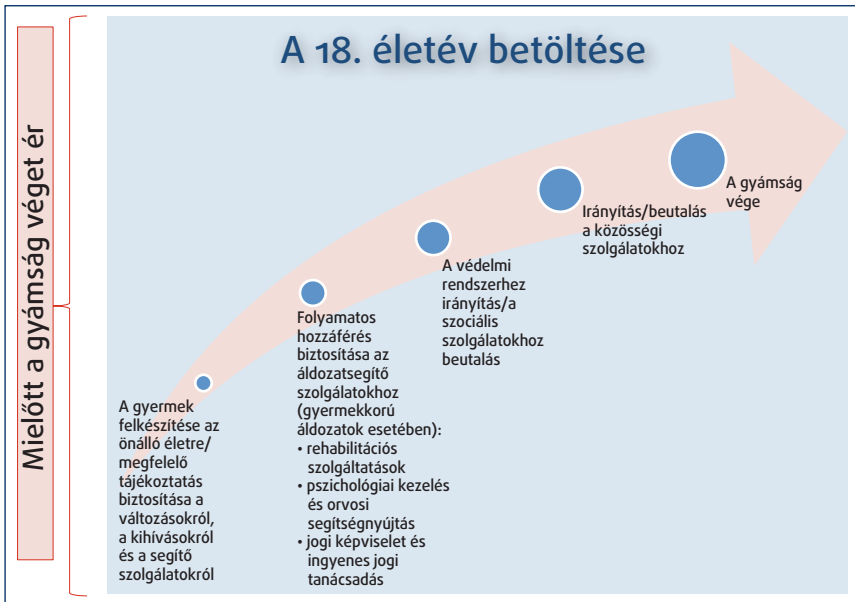
Ha a fogadó országba való integráció a gyermek mindenek felett álló érdekét szolgálja, a gyámnak ragaszkodnia kell ahhoz, hogy figyelembe vegyék a gyermek hosszú távú szükségleteit. Ehhez az illetékes hatóságoknak biztosítaniuk kell, hogy a gyermek tartózkodási engedéllyel rendelkezzen abban az országban, amely engedélyezi a számára, hogy nagykorúvá válása után is törvényesen a területén maradjon.

A gyámnak támogatnia kell a gyermeket a gyermekkorból a felnőttkorba való átmenetben, és fel kell készítenie a független életre (13. ábra; lásd még a 4.2. fejezetet).

A gyámnak pontos és a valóságnak megfelelő információkkal kell ellátnia a gyermeket, és adott esetben fel kell hívnia a gyermek figyelmét a tartózkodási státuszával, jogaival és kötelezettségeivel, illetve védelemre való jogosultságával kapcsolatos változásokra.

A gyámnak oda kell irányítania a gyermeket vagy fiatal felnőttet a szociális védelmi szolgálatokhoz, kapcsolatokat kell létrehoznia a gyermek és a közösségi szolgálatok között, és általánosságban segítenie kell a gyermeket egy olyan szociális biztonsági háló megteremtésében, amely biztonságot nyújt a gyermeknek, és hozzájárul a független életbe való zökkenőmentes átmenethez.

13. ábra: A gyermek felkészítése a gyermekkorból a felnőttkorba való átmenetre

Forrás: FRA, 2014

Ha a fogadó országba való integráció a gyermek mindenek felett álló érdekét szolgálja, a gyámnak teljes mértékben támogatnia kell az integrációs folyamatot, különös tekintettel a következőkre: oktatási lehetőségek, elérhető nyelvi képzések és szakképzések, egészségügyi és rehabilitációs szolgáltatások, társadalmi kapcsolatok, kapcsolatok a helyi közösséggel.

A gyámnak a gyermekkel együttműködve egyéni felügyeleti tervet kell kidolgoznia, amelynek célja a gyermek támogatása képességei fejlesztésében és a társadalom életében való önálló, felelős és aktív részvételhez szükséges készségek megszerzésében és megerősítésében. Az Európa Tanács által támogatott „önálló életvitelt előmozdító programok” koncepciója hasznos útmutatást jelent e tekintetben. Az önálló életvitelt előmozdító programok a gyermek társadalmi integrációjára, személyes és kulturális

„Ha az önálló életvitelt előmozdító programban részt vevő kiskorú eléri a nagykorúságot, és komoly elkötelezettséget mutat az oktatásban vagy a szakképzésben való részvétellel, illetve a fogadó országba történő integrációval kapcsolatban, akkor ideiglenes tartózkodási engedélyt kell kiadni a számára az önálló életvitelt előmozdító program megvalósítása céljából és az ehhez szükséges időszakra.”

Forrás: Az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága (2007), A Miniszteri Bizottság tagállamok számára megfogalmazott, a kísértől nélküli migráns kiskorúak önálló életvitelét előmozdító programról szóló, CM/Rec (2007)9 ajánlása., 2007. július 12., (26) bekezdés. Elérhető: www.coe.int/t/dg3/migration/archives/Source/Recommendations/Recommendation%20CM%20R.ec_2007_9_en.pdf

fejlődésére, lakhatási, egészségügyi, oktatási és szakképzési, valamint foglalkoztatási szükségleteire irányulnak.

A gyermekek elleni erőszak és a gyermekbántalmazás rövid és hosszú távú egészségügyi következményeit nem szabad alábecsülni. Az emberkereskedelem, valamint az erőszak és bántalmazás egyéb formáinak gyermek áldozatai különösen kiszolgáltatott helyzetben vannak. Ezt figyelembe kell venni, és a gyámnak biztosítani kell, hogy a gyermek hozzáférjen a megfelelő támogatási és rehabilitációs szolgáltatásokhoz.

A gyámnak pontos és a valóságnak megfelelő információkkal kell ellátnia a gyermeket, és támogatnia kell akkor, amikor az ellátó rendszerből kikerül. Ha szükséges, a gyámnak támogatnia kell, hogy a fiatal felnőttek továbbra is a fogadó ország állampolgárságával rendelkező fiatal felnőttekkel megegyező feltételekkel kapjanak speciális segítségnyújtást és támogatást.

10. A törvényes képviselőt gyakorlása és a gyermek támogatása jogi eljárásokban

A szülői felügyelet nélkül maradt gyermekeknek esetenként különböző jogi eljárásokban kell részt venniük. Ez a fejezet a legjellemzőbb eljárásokat írja le (kivéve a kiutasítási eljárást, amellyel a **9.1. fejezetben** foglalkoztunk). A gyámnak – függetlenül attól, hogy a gyermek mellé kijelöltek-e külön törvényes képviselőt – szerepet kell vállalnia ezekben az eljárásokban.

A gyámra általában a következő feladatok hárulnak:

- tájékoztatni a gyermeket a jogi tanácsadáshoz és képviselőhöz való jogáról,
- biztosítani, hogy törvényes képviselőt jelöljenek ki, és ingyenes jogi tanácsadást nyújtsanak, ha a gyermek jogosult rá,
- nyomon követni a jogsegélyt és törvényes képviselőt nyújtó személyek munkáját,

- szükség esetén elősegíteni a gyermek és a fent említett személyek közötti kommunikációt, beleértve egy képezített tolmács bevonására irányuló lépéseket is,
- szükség esetén elkísérni a gyermeket az adatfelvételekre és meghallgatásokra, és aktívan részt venni azokban.

Az általános feladatokon kívül a gyámnak az eljárás típusától és a gyermek egyéni helyzetétől függően különleges szerepe is lehet. A következő fejezetek a gyám feladatait mutatják be konkrét közigazgatási, polgári és büntetőjogi eljárásokban (14. ábra).

14. ábra: Törvényes képviselőt gyakorlása, a gyermek támogatása jogi eljárásokban, valamint a jogsegélyhez és jogi tanácsadáshoz való hozzáférés biztosítása

Forrás: FRA, 2014

10.1. Életkor megállapítására irányuló eljárások

Az emberkereskedelem elleni irányelv (2011/36/EU) **13. cikkének** (2) bekezdése rendelkezik a kiskorúság vélelmezéséről: „A tagállamok biztosítják, hogy amennyiben az emberkereskedelem áldozatainak életkora bizonytalan, és okkal feltételezhető, hogy az említett személy gyermek, akkor gyermeknek kell tekinteni annak érdekében, hogy [...] haladéktalanul segítségben, támogatásban és védelemben részesülhessen.”

Az EASO megállapítása szerint jelenleg nincs megfelelő módszer egy személy pontos életkorának megállapítására. Az életkor megállapítását célzó módszereknek tiszteletben kell tartaniuk az egyéneket és az egyének emberi méltóságához való jogát; egyes jelenleg használatos módszerek invazív jellege és megbízhatósága megkérdőjelezhető. Az életkor megállapításának komoly következményei vannak, hiszen az életkor helytelen megállapítása ahhoz vezethet, hogy egy gyermeket felnőttként vagy egy felnőttet gyermekként kezelnek. Az EASO ajánlása szerint az életkor megállapítására irányuló eljárásokat megelőzően gyámot vagy törvényes képviselőt kell kijelölni.

Forrás: Európai Menekültügyi Támogatási Hivatal (2014), EASO age assessment practice in Europe (Az EASO életkor megállapítására irányuló gyakorlatai Európában). Elérhető: <http://easo.europa.eu/wp-content/uploads/EASO-Age-assessment-practice-in-Europe.pdf>

Az emberkereskedők hamis okmányokat adhatnak az áldozatoknak vagy arra utasíthatják a gyermek áldozatokat, hogy vallják magukat nagykorúnak vagy a felnőtt áldozatokat, hogy vallják magukat kiskorúnak. A bevándorlási vagy igazságügyi hatóságok kérhetik az életkor megállapítására irányuló vizsgálat elvégzését. A hatóságoknak nemcsak akkor kell életkor megállapítására irányuló eljárást indítaniuk, ha egy személy életkora vitatott, hanem akkor is, ha okkal feltételezik, hogy gyermek áldozatról van szó egy olyan személy esetében, aki saját állítása szerint nagykorú.

Az uniós menekültügyi jogszabályok tartalmazznak rendelkezéseket a kísérő nélküli gyermekek életkorának megállapítására irányuló eljárásokra vonatkozóan. A **menekültügyi eljárásokról szóló irányelv 25. cikkének (5) bekezdése** előírja, hogy az érintett személyre nézve előnyösebb lehetőséget kell feltételezni. Az életkor megállapítására irányuló eljárás előfeltétele a gyermek és/vagy a gyermek képviselőjének hozzájárulása az eljáráshoz (a menekültügyi eljárásokról szóló irányelv. 25. cikke (5) bekezdésének b) pontja).

Az életkor megállapítására irányuló eljárás megindítása előtt a kiskorúnak feltételezett személy mellé a gyám feladatköreit ellátó személyt kell kijelölni. A kijelölt személy a körülmények függvényében ideiglenes vagy állandó gyámként jár el. A kijelölt személynek fel kell készítenie a gyermeket az életkor megállapítására, és az eljárás során végig a gyermek mellett kell lennie, és támogatnia kell őt.

Ellenőrző lista: A gyám lehetséges intézkedései az életkor megállapításával kapcsolatban

- ✓ Ellenőrizni, hogy az életkor megállapítására irányuló eljárás elindításának alapos oka van-e; nyilvánvalóan kiskorú gyermekek esetében kérelmezni, hogy ne indítsanak ilyen eljárást.
- ✓ Biztosítani, hogy a gyermek minden fontos információt megkapjon az életkor megállapítására irányuló eljárásról, beleértve az eljárás céljára, magára az eljárásra és annak lehetséges következményeire vonatkozó információkat; az információkat gyermekbarát módon és a gyermek számára érthető nyelven kell rendelkezésre bocsátani.
- ✓ Biztosítani, hogy az életkor megállapítása a gyermek és a gyám megfelelő tájékoztatást követő beleegyezésével történjen.
- ✓ Ellenőrizni, hogy az életkor megállapítását olyan független szakemberek végzik-e, akik megfelelő szakmai tapasztalattal rendelkeznek, és ismerik a gyermek etnikai és kulturális háttérét; ellenőrizni, hogy az életkor megállapítását biztonságos és gyermekbarát módon, a nemmel kapcsolatos szempontok figyelembevételével és a gyermek méltóságának tiszteletben tartásával végzik-e.
- ✓ Amennyiben az életkor megállapítására irányuló vizsgálat után is maradnak fenn kétségek az érintett személy életkora felől, a gyámnak ragaszkodnia kell ahhoz, hogy az érintett személyt kiskorúnak minősítsék.
- ✓ Biztosítani, hogy az eljárás eredményét a gyermeknek gyermekbarát módon és a gyermek számára érthető nyelven magyarázzák el.
- ✓ Kérni, hogy az eljárás eredményeit osszák meg a gyámmal, és vegyék fel a gyermek aktájába.
- ✓ A gyermekkel közösen megvizsgálni az életkorra vonatkozó döntés elleni – a nemzeti jogszabályoknak megfelelő – fellebbezés lehetőségét.
- ✓ A gyermek beleegyezésével részt venni az életkor megállapítására irányuló eljárás lépéseiben.

10.2. A tartózkodási engedély kiadására irányuló eljárások

Az emberkereskedelem áldozatairól (tartózkodási engedélyről) szóló irányelv (2004/81/EK) **6. cikke** és az Európa Tanács emberkereskedelem elleni fellépésről szóló egyezményének **13. cikke** értelmében az emberkereskedelem azon gyermek áldozatainak, akiknek nincs joguk a fogadó országban maradni, **gondolkodási időt** kell biztosítani, amely alatt a gyermek nem utasítható ki az országból. Tartózkodási

státusztól függetlenül az emberkereskedelem minden áldozata feltétel nélkül jogosult a gondolkodási időre, amelynek célja, hogy az áldozatok felépüljenek, megszabaduljanak az emberkereskedők befolyásától, és megalapozott döntést hozhassanak a jövőre nézve, beleértve azt is, hogy együtt kívánnak-e működni az emberkereskedők ellen fellépő hatóságokkal (lásd az emberkereskedelem elleni irányelv (2011/36/EU) (18) preambulumbekzdését).

Az emberkereskedelem áldozatairól (tartózkodási engedélyről) szóló irányelv (2004/81/EK) harmadik országok valamennyi állampolgárára alkalmazandó, de alkalmazása korlátozható a felnőttekre, ahogy ezt néhány tagállam meg is tette. Ha az irányelvet gyermekekre is alkalmazzák, akkor a tagállamok tiszteletben tartják a gyermek mindenek felett álló érdekét, és olyan kísérő nélküli gyermekek esetében, aki harmadik ország állampolgára, többek között „haladéktalanul megteszik a szükséges lépéseket ahhoz, hogy a nemzeti joggal összhangban törvényes képviselőt biztosítsanak számukra, ideértve szükség esetén a büntetőeljárársban való képviselőt is” (10. cikk c) pontja).

Az emberkereskedelem áldozatairól (tartózkodási engedélyről) szóló irányelv (2004/81/EK) **8. cikke** úgy rendelkezik, hogy az uniós tagállamoknak – bizonyos feltételek teljesülése esetén – **tartózkodási engedélyt** kell adniuk az emberkereskedelem azon áldozatai számára, akik együttműködnek a hatóságokkal. A tartózkodási engedélynek legalább hat hónapra kell szólnia, és megújíthatónak kell lennie. **Az Európa Tanács emberkereskedelem elleni egyezményének 14. cikke** szerint az illetékes hatóság megújítható tartózkodási engedélyt adhat ki az áldozatnak, ha úgy gondolja, hogy az áldozatnak személyes helyzete miatt vagy a nyomozás céljait szolgáló az adott országban kell maradnia. Az egyezmény úgy rendelkezik, hogy a gyermek áldozatok esetében a tartózkodási engedélyt a gyermek mindenek felett álló érdekével összhangban kell kiadni, és ugyanilyen feltételekkel lehet megújítani (14. cikk (2) bekezdés). A nemzeti jogszabályok rendelkezhetnek egyéb megoldásokról is, amelyek alapján az emberkereskedelem gyermek áldozatai számára tartózkodási engedélyt adnak ki.

A gondolkodási idő vagy a tartózkodási engedély megadására vonatkozó döntéseket általában a bevándorlási hatóságok hozzák meg, gyakran az igazságügyi és/vagy szociális ügyekért felelős hatóságokkal egyeztetve. A gyámnak fel kell lépnie és kérvényeznie kell az engedély kiadását a bevándorlási hatóságoknál, ha a nemzeti jogszabályokban szerepel ilyen rendelkezés, valamint támogatnia kell a gyermeket ebben a folyamatban.

Ellenőrző lista: A gyám lehetséges intézkedései a tartózkodási engedéllyel kapcsolatosan

- ✓ Tájékoztatni a gyermeket a tartózkodási státuszáról és arról, milyen lehetőség van tartózkodása jogszerűvé tételére.
- ✓ Ellenőrizni, hogy a gyermek áldozatot megfelelően, gyermekbarát módon és a gyermek számára érthető nyelven tájékoztatták-e a gondolkodási időhöz és a tartózkodási engedélyhez való jogáról, amelyet az uniós és a nemzeti jogszabályok az áldozatoknak garantálnak.
- ✓ Kérvényezni, hogy a gyermek mellé jelöljenek ki törvényes képviselőt, aki tanácsokkal látja el, támogatja a gyermeket, szakértői tanácsokkal látja el a gyámot a gyermeket érintő jogi eljárásokra és ügyekre vonatkozóan, továbbá – ha a nemzeti jog így rendelkezik – képviseli a gyermeket.
- ✓ A gyermek nevében – szükség esetén törvényes képviselő segítségével – kérvényezni a gondolkodási időt és/vagy a tartózkodási engedélyt.
- ✓ Elkísérni a gyermeket a bevándorlási hatóságokhoz az adatfelvételre, az adatfelvétel során biztosítani a gyermek mindenek felett álló érdekének figyelembevételét és azt, hogy a gyermek véleményét meghallgassák, és megfelelő módon figyelembe is vegyék.
- ✓ Az egész eljárás során hozzájárulni annak biztosításához, hogy a gyermeknek megfelelő fordítási és tolmácsolási szolgáltatások álljanak a rendelkezésére.

10.3. A nemzetközi védelemre irányuló eljárások

Az emberkereskedelem áldozatai közül nem szorul mindenki nemzetközi védelemre, de vannak olyan áldozatok, akik a **kvalifikációs irányelv** (2011/95/EU) értelmében menekült vagy kiegészítő védelmi jogállás elismerésére jogosultak.

Az uniós menekültügyi vívmányok megkövetelte törvényes képviselő olyan személy, aki a gyám e kézikönyvben leírt feladatainak egyikét, nevezetesen

Az UNHCR **iránymutatásokat** adott ki a menekültek helyzetére vonatkozó, 1951. évi egyezmény 1A cikkének (2) bekezdése és/vagy a menekültek helyzetére vonatkozó, 1967. évi jegyzőkönyvnek az emberkereskedelem áldozataira vagy az emberkereskedelem kockázatának kitétt személyekre történő alkalmazásáról.

Forrás: UNHCR, Guidelines on International Protection No. 7 (7. számú iránymutatás a nemzetközi védelemről): The application of Article 1A(2) of the 1951 Convention and/or 1967 Protocol relating to the status of refugees to victims of trafficking and persons at risk of being trafficked (A menekültek helyzetére vonatkozó, 1951. évi egyezmény 1A cikkének (2) bekezdése és/vagy a menekültek helyzetére vonatkozó, 1967. évi jegyzőkönyvnek az emberkereskedelem áldozataira vagy az emberkereskedelem kockázatának kitétt személyekre történő alkalmazásáról), 2006. április 7., HCR/GIP/06/07. Elérhető: www.refworld.org/docid/443679fa4.html

a törvényes képviselőt látja el. Ha a gyermek mellé kijelöltek gyámot, akkor előnyösebb, ha a gyermek törvényes képviselőt a gyám látja el, mivel ő általában jobban ismeri a gyermek helyzetét. A menekültügyi eljárások bonyolultsága miatt a gyámnak – a menedékjogi ügyekben nyújtott jogsegéllyel kapcsolatos nemzeti jogi eljárásoknak megfelelően – menedékjogi szakértő támogatását kell kérnie.

A menekültügyi eljárásokról szóló irányelv (2013/32/EU) **25. cikke** úgy rendelkezik, hogy a menekültügyi eljárásokban a gyermeknek képviselőt kell biztosítani, és általánosan ismerteti a képviselővel járó feladatokat.

Ellenőrző lista: A gyám – vagy a gyám távollétében a törvényes képviselő – lehetséges intézkedései a menedékjoggal kapcsolatosan

- ✓ Tájékoztatni a gyermeket arról, hogy menedékjogot kérhet.
- ✓ Menedékjog iránti kérelmet benyújtani a gyermek nevében, vagy segíteni a gyermeknek a kérelem benyújtásában, amennyiben ez a gyermek mindenek felett álló érdekét szolgálja.
- ✓ Menedékjoggal foglalkozó ügyvéd segítségét kérni, ha még nem jelöltek ki ilyet, és adott esetben nyomon követni az ügyvéd intézkedéseit.
- ✓ Előmozdítani a gyermek és az ügyvéd közötti kommunikációt.
- ✓ Kérni, hogy a gyermeknek gyermekbarát és a korának megfelelő módon bocsássák rendelkezésére a menekültügyi eljárásra, továbbá a gyermek feladataira és kötelességeire vonatkozó összes lényeges információt.
- ✓ A gyermek áldozat sajátos szükségletei alapján biztonságos befogadási körülményeket biztosítani, beleértve az elhelyezés helyének kötelező meghatározása alóli mentességet, amennyiben ez veszélyeztetné a gyermek biztonságát.
- ✓ Elkísérni a gyermeket a menedékjoggal kapcsolatos tárgyalásokra, és szükség esetén segíteni az ügyvédnek.
- ✓ Érzelmileg és pszichésen felkészíteni a gyermeket a menedékjoggal kapcsolatos tárgyalás(ok)ra, és a tárgyalás után szükség esetén beutaltatni a gyermeket kiegészítő pszichológiai tanácsadásra.
- ✓ Biztosítani a gyermek meghallgatáshoz való jogát és azt, hogy megfelelően figyelembe vegyék a véleményét és észrevételeit, képviselni a gyermek mindenek felett álló érdekét, és érvelni a gyermek mindenek felett álló érdeke mellett.

- ✓ Biztosítani, hogy a gyermeknek szükség esetén megfelelő fordítások és ingyenes tolmácsolási szolgáltatások álljanak a rendelkezésére.
- ✓ Biztosítani, hogy a menedékjogi kérelem kedvezőtlen elbírálása esetén szakértő ügyvéd segítségével fellebbezést nyújtsanak be, ha ez a gyermek mindenek felett álló érdekét szolgálja.
- ✓ Megbeszélni a gyermekkel a menedékjogi kérelemre vonatkozó döntést, elmagyarázni neki, miért fontos ez a döntés a jövője szempontjából; szükség esetén a gyermekkel egyeztetve megfelelő módon felülvizsgálni a gyermek egyéni tervét. Biztosítani az eljárások továbbvitelét, miután a gyermek betölti 18. életévét.

További szempontok a dublini eljárások tekintetében

Az uniós menekültügyi vívmányok egy olyan – általában dublini eljárásnak nevezett – mechanizmus létrehozásáról rendelkeznek, amelynek alapján meghatározható, hogy melyik uniós tagállam felelős egy nemzetközi védelemre vonatkozó kérelem vizsgálatáért.

A **Dublini Rendelet** (604/2013/EU) gyermekekre vonatkozó **6. cikke** úgy rendelkezik, hogy elsődlegesen a gyermek mindenek felett álló érdekét kell szem előtt tartani. A kísérő nélküli gyermekeket megfelelő képesítéssel rendelkező képviselőnek kell támogatnia és szaktanácsokkal ellátnia, ezáltal biztosítva, hogy a dublini eljárás minden lépésében elsődlegesen a gyermek mindenek felett álló érdeke érvényesüljön.

Ellenőrző lista: A gyám – vagy a gyám távollétében a törvényes képviselő – lehetséges kiegészítő intézkedései a dublini eljárásokkal kapcsolatosan

- ✓ Áttekinteni a gyermek menedékjogi aktájában található, a témához tartozó dokumentumokat.
- ✓ Ellenőrizni, hogy a menekültügyi hatóságok a Dublini Rendelet által biztosított, a kísérő nélküli gyermekek védelmét szolgáló összes garanciát tiszteletben tartják-e.
- ✓ Olyan döntéseket támogatni, amelyek meghozatalakor a családegyesítést, a gyermek jólétét és szociális fejlődését, a gyermek biztonságát, illetve a gyermek véleményét veszik figyelembe elsődlegesen.

- ✓ Biztosítani a gyermek megfelelő tájékoztatását, és elősegíteni a gyermek részvételét.
- ✓ Előmozdítani a gyermek kapcsolatát a családtagokkal, ha a gyermek ezt szeretné.
- ✓ Fellépni a szabadságtól való megfosztás ellen, és biztonságos, a gyermek sajátos szükségleteinek megfelelő befogadási körülményeket biztosítani.
- ✓ Felszólalni amellett, hogy a másik tagállamnak való átadást gyermekbarát módon hajtsák végre, és ha a körülmények megkövetelik, az átadás során elkísérni a gyermeket, vagy felszólalni amellett, hogy az átadást csak akkor hajtsák végre, ha az a gyermek mindenek felett álló érdekét szolgálja.

10.4. Kártérítés és visszaszolgáltatás

Az **emberkereskedelem elleni irányelv** (2011/36/EU) **17. cikke** úgy rendelkezik, hogy az emberkereskedelem áldozatai számára hozzáférést kell biztosítani az erőszakos bűncselekmények áldozatainak járó kártérítési rendszerekhez. Az irányelv **15. cikkének (2) bekezdése** úgy rendelkezik, hogy a gyermek áldozatok számára haladéktalanul ingyenes jogi tanácsadást és ingyenes jogi képviseletet kell biztosítani, többek között kártérítés igénylése céljából is. Ezenkívül a **bűncselekmények áldozatairól szóló irányelv** (2012/29/EU) **4. cikke (1) bekezdésének e) pontja** úgy rendelkezik, hogy az áldozatoknak az illetékes hatósággal való első kapcsolatfelvételtől kezdve joguk van a kártérítési jogosultságukról és a kártérítéshez való hozzáférés körülményeiről való tájékoztatásra.

Ellenőrző lista: A gyám lehetséges intézkedései kártérítési igényekkel kapcsolatosan

- ✓ Tájékoztatni a gyermeket kártérítési jogosultságáról.
- ✓ Biztosítani, hogy a gyermek jogi tanácsadást kapjon a kártérítés igénylésének lehetőségével és a nemzeti jog által előírt konkrét jogi eljárásokkal kapcsolatban.
- ✓ Ha a gyermek kártérítési igényt nyújt be, az egész eljárás során támogatni a gyermeket, beleértve a szükséges dokumentumok beszerzését és ügyvéd bevonását.
- ✓ Nyilvántartani és kezelni a gyermek számára kifizetett kártérítési összeget.
- ✓ Biztosítani az eljárások továbbvitelét, ha a gyermek az eljárás közben betölti 18. életévét.

10.5. Polgári jogi eljárások

A gyermek bántalmazása és kizsákmányolása esetén, beleértve a gyermekkereskedelmet is, polgári jogi eljárás indítható, ha a szülői háttér értékelése arra utal, hogy az egyik vagy mindkét szülő részt vett a gyermek bántalmazásában és/vagy a gyermekkereskedelemben. A polgári jogi eljárás határoz arról, hogy a szülőket kizárják-e a szülői jogok gyakorlásából, és szükség van-e gyám kinevezésére.

Ha egy gyermeket elmozdítottak a szülői környezetből, és a családba való visszatérés vagy a családegyesítés nem jöhet szóba, vagy nem szolgálja a gyermek mindenek felett álló érdekét, az illetékes gyermekvédelmi hatóságoknak – a gyermek integrációja vagy a kockázatok elkerülése érdekében – a gyermek bentlakásos intézményben vagy nevelőszülőknél történő elhelyezésére irányuló polgári jogi eljárást kell indítaniuk. A gyámnak teljes mértékben részt kell vennie ebben az eljárásban, és képviselnie kell a gyermek mindenek felett álló érdekét, azaz biztosítania kell, hogy a gyermek mindenek felett álló érdekének figyelembevételével hozzák meg a döntéseket, és életkorának és érettségi fokának megfelelően figyelembe vegyék a gyermek véleményét.

Ellenőrző lista: A gyám és/vagy a törvényes képviselő lehetséges intézkedései polgári jogi eljárásokkal kapcsolatosan

- ✓ Tájékoztatni a gyermeket az eljárásokról és a döntéshozatali folyamatokról.
- ✓ Tájékoztatni a gyermeket a lehetőségekről, és elmagyarázni neki az eljárások lehetséges következményeit.
- ✓ Jogi segítségnyújtáshoz való hozzáférést biztosítani a gyermek számára.
- ✓ Biztosítani, hogy a gyermeknek lehetősége legyen a meghallgatáshoz való joga gyakorlására, és hogy a véleményét megfelelően figyelembe is vegyék.
- ✓ Felkészíteni a gyermeket az illetékes hatóságok által lefolytatott tárgyalásokra és meghallgatásokra, és végig támogatni a gyermeket az eljárások során.
- ✓ Képviselni a gyermek mindenek felett álló érdekét a döntéshozatali folyamatokban.
- ✓ Biztosítani, hogy mindig a gyermek mindenek felett álló érdeke legyen az elsődleges szempont, és hogy betartsák az összes eljárási garanciát, és kikérjék a gyermek beleegyezését.
- ✓ Jelen lenni az elhelyezési perek időszakos felülvizsgálatán.

10.6. Büntetőeljárások

A bűncselekmények áldozatairól szóló irányelv (2012/29/EU) számos rendelkezést tartalmaz a bűncselekmények áldozatainak védelmére (lásd különösen a 24. cikket). A gyermekek szexuális bántalmazása és szexuális kizsákmányolása elleni küzdelemről szóló irányelv (2011/93/EU) is rendelkezik védelmi garanciákról a büntetőeljárásokban érintett gyermekek tekintetében. Mindkét irányelv tükrözi az Európa Tanács gyermekbarát igazságszolgáltatásra vonatkozó iránymutatásában (2010) rögzített normákat.

Az Európa Tanács 2010-ben elfogadott, a gyermekbarát igazságszolgáltatásra vonatkozó iránymutatásának célja, hogy megerősítse a gyermekeknek az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférést és a gyermekekkel való megfelelő bánásmódot az igazságszolgáltatás területén. Az iránymutatás többek között olyan kérdésekkel foglalkozik, mint a tájékoztatáshoz, a képviselőhöz és a részvételhez való jog, a magánélet védelme és a biztonság, a multidiszciplináris megközelítés és a képzés, az eljárási garanciák és a szabadságtól való megfosztás.

Az Európa Tanács Gyermekbarát igazságszolgáltatásra vonatkozó iránymutatása, elfogadta az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága 2010. november 17-én. Elérhető: http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/childjustice/Guidelines%20on%20child-friendly%20justice%20and%20their%20explanatory%20memorandum%20_4_.pdf

Az emberkereskedelem súlyos bűncselekmény. Ennek megfelelően az emberkereskedelem elleni irányelv (2011/36/EU) számos rendelkezést tartalmaz az áldozatok eljárás előtti, alatti és utáni védelmére. Előfordulhat, hogy az emberkereskedelem gyermek áldozatainak büntetőeljárásokban kell részt venniük. A gyámnak tisztában kell lennie azzal, hogyan támogassa a gyermeket egy ilyen helyzetben. Az irányelv speciális garanciákat tartalmaz az emberkereskedelem büntetőeljárásban részt vevő áldozatai számára egyrészt általános vonatkozásban (**12. cikk**), más-

részt külön a gyermek áldozatok vonatkozásában (**15. cikk**). Az emberkereskedelem elleni irányelv (2011/36/EU) **8. cikke** az áldozat büntetésének mellőzéséről rendelkezik:

„A tagállamok – saját jogrendszerük alapelveivel összhangban – meghozzák a szükséges intézkedéseket annak érdekében, hogy a hatáskörrel rendelkező nemzeti hatóságok jogosultak legyenek az emberkereskedelem áldozatainak a büntetőeljárás, illetve a szankciók kiszabása alóli mentesítésére az olyan bűncselekményekben való részvételük miatt, amelyekre annak közvetlen következményeként kényszerültek.”

Ezek a rendelkezések különösen fontosak azon gyermek áldozatok esetén, akiket azért raboltak el, hogy bűncselekmények végrehajtására használják fel őket.

A büntető igazságszolgáltatási rendszer a gyermek áldozat mellé általában ügyvédet jelöl ki, aki jogi tanácsadást és segítségnyújtást biztosít a gyermek számára. A gyám feladata annak biztosítása, hogy a gyermek a nemzeti jog rendelkezéseivel összhangban hozzáférjen a jogi segítségnyújtáshoz. Ha nem jelölnek ki ügyvédet, a gyámnak kérelmeznie kell ügyvéd kijelölését az illetékes hatóságnál.

A gyámnak a gyermek mellé kijelölt ügyvéddel együttműködve azért kell fellépnie, hogy a gyermek számára teljes mértékben biztosítsák az **emberkereskedelem elleni irányelv** (2011/36/EU) és/vagy a nemzeti jog garantálta támogatást, és ragaszkodnia kell hozzá, hogy a gyermek áldozat jogait tiszteletben tartsák, amikor az emberkereskedők ellen folytatott büntetőeljárás során tanúként hallgatják ki.

A gyám szerepe a büntetőeljárásokban főként az, hogy támogassa a gyermeket, hiszen a jogi segítségnyújtást főleg az ügyvéd biztosítja.

Ellenőrző lista: A gyám lehetséges intézkedései a büntetőeljárásokkal kapcsolatban

- ✓ Megfelelő jogi segítségnyújtáshoz való hozzáférést biztosítani a gyermek számára: biztosítani, hogy indokolatlan késedelem nélkül ügyvédet jelöljenek ki a gyermek mellé, aki jogi tanácsadást biztosít, és a nemzeti joggal összhangban képviseli a gyermeket.
- ✓ Segíteni a gyermeknek, hogy megalapozott döntést hozzon a büntetőeljárásokban való részvételről és együttműködésről: biztosítani, hogy a gyermek áldozatot tájékoztassák a biztonsági kérdésekről és a kockázatokról, valamint megbizonyosodni arról, hogy valóban meg is értette a tájékoztatást, mielőtt döntene a büntetőeljárásokban való részvételről és arról, hogy tanúskodik-e a gyanúsított emberkereskedők ellen.
- ✓ Biztosítani, hogy a gyermek tisztában legyen azzal, mely segítségnyújtási és védelmi intézkedések függenek a büntetőeljárásokban való részvételétől, és melyek nem, és hogy a későbbiekben joga van átgondolni az igazságszolgáltatási rendszerrel való együttműködését.
- ✓ Biztatni a gyermek áldozatot, hogy a döntés meghozatala előtt használja ki a rendelkezésére álló gondolkodási időt, amennyiben ez a gyermek mindenképp felett álló érdekét szolgálja.
- ✓ Segíteni a gyermeket a közlések – beleértve a törvényes képviselő közléseit – értelmezésében.
- ✓ Elkísérni a gyermeket, és vele együtt részt venni minden tárgyaláson és meghallgatáson.
- ✓ Érzelmileg és pszichésen felkészíteni a gyermeket a tárgyalások és meghallgatások előtt, és megbizonyosodni arról, hogy valóban érti az eljárásokat és azok következményeit.

- ✓ Megbeszélni a gyermekkel az eljárások és a bírósági határozatok következményeit, és elmagyarázni a gyermeknek, hogy ezek hogyan érintik egyéni helyzetét és jövőbeli lehetőségeit.
- ✓ A jogi segítségnyújtást biztosító személlyel együttműködve és az **emberkereskedelem elleni irányelv** (2011/36/EU) 8. cikke szerint biztosítani, hogy a gyermek ellen ne emeljenek vádat, és/vagy a gyermekre ne szabjanak ki büntetést olyan bűncselekményekért, amelyeket az ellene elkövetett kizsákmányolás következtében követett el.

„Ha a gyámot a gyermekekre vonatkozó tanúvallomásra szólítják fel, a gyámnak ezt joga van megtagadni. A gyámot annak az elvnek kell vezérelnie, hogy – sem intézkedéseivel, sem a gyermek nevében hozott döntéseivel – »nem okozhat sérelmet« annak a gyermeknek, akiért felelős. Fontos, hogy a rendőrség és az ügyészség tudatában legyen ezeknek a kikötéseknek, és tisztában legyen azzal, hogy nem gyakorolhat nyomást egy gyámra annak érdekében, hogy a gyermek mindenek felett álló érdekével ellentétes lépéseket tegyen.”

Forrás: UNICEF (2008), Reference guide on protecting the rights of child victims of trafficking in Europe, Geneva, (Referenciaútmutató az emberkereskedelem gyermek áldozatai jogainak védelméről Európában, Genf), 54. o. Elérhető: www.unicef.org/ceecis/UNICEF_Child_Trafficking_low.pdf

A gyámnak az eljárások során elsődleges szempontként általában a gyermek mindenek felett álló érdekét kell figyelembe vennie, és az újbóli áldozattá válás megelőzése érdekében védenie kell a gyermek jogait. E célból a gyámnak együtt kell működnie a törvényes képviselővel annak érdekében, hogy az eljárási garanciák teljes mértékben érvényesüljenek.

10.7. Rendőrségi nyomozás

Ha egy gyermek kapcsolatba kerül az igazságszolgáltatási rendszerrel, és jogi eljárásokban vesz részt, beleértve a rendőrségi nyomozást is, az uniós tagállamoknak minden esetben az **Európa Tanács gyermekbarát igazságszolgáltatásra vonatkozó iránymutatását** (2010) kell alkalmazniuk.

A gyermekeket érintő rendőrségi nyomozati cselekményeket (pl. kihallgatás, meghallgatás vagy átvizsgálás) addig nem szabad lefolytatni, amíg a gyermek mellé nem rendeltek ki (akár ideiglenes) gyám és ügyvéd vagy egyéb jogi

foglalkozást gyakorló személyt (ha jogszabály ezt előírja). Ugyanez alkalmazandó a bírósági vizsgálati cselekményekre is.

1. melléklet: Jogforrások

Európai uniós eszközök	
Az Európai Unió Alapjogi Chartája	Az Európai Unió Alapjogi Chartája (HL C 364, 2000.12.18.)
A befogadási feltételekről szóló irányelv (2013/33/EU)	Az Európai Parlament és a Tanács 2013. június 26-i 2013/33/EU irányelve a nemzetközi védelmet kérelmezők befogadására vonatkozó szabályok megállapításáról (HL L 180., 2013.6.29., 96–116. o.)
A menekültügyi eljárásokról szóló irányelv (2013/32/EU)	Az Európai Parlament és a Tanács 2013. június 26-i 2013/32/EU irányelve a nemzetközi védelem megadására és visszavonására vonatkozó közös eljárásokról (HL L 180., 2013.6.29., 60–95. o.)
Dublini Rendelet (604/2013/EU)	Az Európai Parlament és a Tanács 2013. június 26-i 604/2013/EU rendelete egy harmadik országbeli állampolgár vagy egy hontalan személy által a tagállamok egyikében benyújtott nemzetközi védelem iránti kérelem megvizsgálásáért felelős tagállam meghatározására vonatkozó feltételek és eljárási szabályok megállapításáról (HL L 180., 2013.06.29., 31–59. o.)
A bűncselekmények áldozatairól szóló irányelv (2012/29/EU)	Az Európai Parlament és a Tanács 2012. október 25-i 2012/29/EU irányelve a bűncselekmények áldozatainak jogaira, támogatására és védelmére vonatkozó minimumszabályok megállapításáról és a 2001/220/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról (HL L 315., 2012.11.14., 57–73. o.)
Kvalifikációs irányelv (2011/95/EU)	Az Európai Parlament és a Tanács 2011. december 13-i 2011/95/EU irányelve a harmadik országbeli állampolgárok és hontalan személyek nemzetközi védelemre jogosultként való elismerésére, az egységes menekült- vagy kiegészítő védelmet biztosító jogállásra, valamint a nyújtott védelem tartalmára vonatkozó szabályokról (HL L 337., 2011.12.20., 9–26. o.)
A gyermekek szexuális bántalmazása és szexuális kizsákmányolása elleni küzdelemről szóló irányelv (2011/93/EU)	Az Európai Parlament és a Tanács 2011. december 13-i 2011/93/EU irányelve a gyermekek szexuális bántalmazása, szexuális kizsákmányolása és a gyermekpornográfia elleni küzdelemről, valamint a 2004/68/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról (HL L 335., 2011.12.17., 1–14. o.)
Emberkereskedelem elleni irányelv (2011/36/EU)	Az Európai Parlament és a Tanács 2011. április 5-i 2011/36/EU irányelve az emberkereskedelem megelőzéséről, és az ellene folytatott küzdelemről, az áldozatok védelméről, valamint a 2002/629/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról (HL L 101., 2011.4.15., 1–11. o.)
Visszatérési irányelv (2008/115/EK)	Az Európai Parlament és a Tanács 2008. december 16-i 2008/115/EK irányelve a harmadik országok illegálisan tartózkodó állampolgárainak visszatérésével kapcsolatban a tagállamokban használt közös normákról és eljárásokról (HL L 348., 2008.12.24., 98–107. o.)
Brüsszel II rendelet	A Tanács 2004. december 2-i 2116/2004/EK rendelete a házassági ügyekben és a szülői felelősségre vonatkozó eljárásokban a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, illetve az 1347/2000/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről szóló 2201/2003/EK rendeletnek a Szent-székel kötött szerződések tekintetében történő módosításáról (HL L 367., 2004.12.14., 1–2. o.)
Az emberkereskedelem áldozatainak tartózkodási engedélyéről szóló irányelv (2004/81/EK)	A Tanács 2004. április 29-i 2004/81/EK irányelve a harmadik országok emberkereskedelem áldozatává vált vagy az illegális bevándorlás megkönnyítésére irányuló cselekményektől érintett, a hatáskörrel rendelkező hatóságokkal együttműködő állampolgárai részére kiállított tartózkodási engedélyről (HL L 261., 2004.8.6., 19–23. o.)
A szabad mozgásról szóló irányelv (2004/38/EU)	Az Európai Parlament és a Tanács 2004. április 29-i 2004/38/EK irányelve az Unió polgárainak és családtagjaiknak a tagállamok területén történő szabad mozgáshoz és tartózkodáshoz való jogáról, valamint az 1612/68/EGK rendelet módosításáról, továbbá a 64/221/EGK, a 68/360/EGK, a 72/194/EGK, a 73/148/EGK, a 75/34/EGK, a 75/35/EGK, a 90/364/EGK, a 90/365/EGK és a 93/96/EGK irányelv hatályon kívül helyezéséről (HL L 158., 2004.4.30., 77–123. o.)

Gyámság a szülői felügyelet nélkül maradt gyermekek számára

Nemzetközi eszközök	
Az ENSZ Gyermekjogi Egyezménye	Az ENSZ Gyermekjogi Egyezménye, New York, 1989. november 20., Szerződéssorozat, 1577. szám, 3.o.
Az Európa Tanács emberkereskedelem elleni egyezménye	Az Európa Tanács emberkereskedelem elleni fellépésről szóló egyezménye, Varsó, 2005.
A menekültek helyzetére vonatkozó, 1951. évi egyezmény	1951. évi Menekültügyi Egyezmény, ENSZ, Szerződéssorozat, 189. szám. 137. o.
1993. évi Hágai Egyezmény	A gyermekeknek a nemzetközi örökbefogadások terén való védelméről és az ilyen ügyekben történő együttműködésről szóló, 1993. május 29-i egyezmény
1996. évi Hágai Egyezmény	A szülői felelősséggel és a gyermekek védelmét szolgáló intézkedésekkel kapcsolatos együttműködésről, valamint az ilyen ügyekre irányadó joghatóságról, alkalmazandó jogról, elismerésről és végrehajtásról szóló, 1996. október 19-i egyezmény
Egyéb, nem kötelező érvényű jogforrások	
ENSZ Gyermekjogi Bizottsága, 6. sz. általános megjegyzés	Az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága, 6. sz. általános megjegyzés, A származási országokon kívül tartózkodó, kísérő nélküli és hozzátartozóiktól elszakított gyermekekkel való bánásmód, 2005. szeptember 1., CRC/GC/2005/6.
ENSZ Gyermekjogi Bizottsága, 12. sz. általános megjegyzés	Az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága, 12. sz. általános megjegyzés, A kiskorú meghallgatáshoz való joga, 2009. július 1., CRC/C/GC/12
ENSZ Gyermekjogi Bizottsága, 13. sz. általános megjegyzés	Az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága, 13. sz. általános megjegyzés, A gyermek joga az erőszak minden formája elleni védelemhez, 2011. április 18., CRC/C/GC/13
ENSZ Gyermekjogi Bizottsága, 14. sz. általános megjegyzés	Az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága, 14. sz. általános megjegyzés, A gyermek joga mindenképp felett álló érdekének elsődleges szempontként történő figyelembevételére, 2013. május 29., CRC/C/GC/14
64/142 sz. határozat, Alternatív gondoskodás a gyermekekről - Útmutató	ENSZ-közgyűlés, 64/142 sz. határozat, Alternatív gondoskodás a gyermekekről - Útmutató, 2010. február 24., A/RES/64/142
Az Európa Tanács iránymutatásai a gyermekbarát igazságszolgáltatásról	Európa Tanács, Az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának gyermekbarát igazságszolgáltatásra vonatkozó iránymutatása, elfogadta a Miniszteri Bizottság 2010. november 17-én, a miniszterek 1098. ülésén – 2011. május 31-i szerkesztett változat
Európa Tanács, Kísérő nélküli migráns kiskorúak önálló életvitelét előmozdító programok	Az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága, A Miniszteri Bizottság tagállamok számára megfogalmazott, a kísérő nélküli migráns kiskorúak önálló életvitelét előmozdító programokról szóló, CM/Rec (2007)9 ajánlása, 2007. július 12.

2. melléklet: Irodalomjegyzék

Defence for Children – ECPAT, Hollandia (2011), *Core standards for guardians of separated children in Europe* (Felnőtt hozzátartozóiktól elszakított gyermekek mellé Európában kijelölt gyámokra vonatkozó alapvető normák), Leiden, <http://www.corestandardsforguardians.com/>.

EASO (European Asylum Support Office) (2014), *EASO age assessment practice in Europe* (Az EASO életkor megállapítására irányuló gyakorlatai Európában), <http://easo.europa.eu/wp-content/uploads/EASO-Age-assessment-practice-in-Europe.pdf>.

EBESZ (Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet) (2004), *National Referral Mechanisms – Joining Efforts to Protect the Rights of Trafficked Persons: A Practical Handbook* (Nemzeti áldozatkezelési mechanizmus – Közös erőfeszítések az emberkereskedelem áldozatai jogainak védelmére: Gyakorlati kézikönyv), Demokratikus Intézmények és Emberi Jogok Hivatala (ODIHR), <http://www.osce.org/odihr/13967>.

ENGI (European Network for Guardianship Institutions) (2011), *Care for unaccompanied minors: Minimum standards, risk factors and recommendations for practitioners, Guardianship in practice, final report*, Utrecht, (Gondoskodás a kísérő nélküli kiskorúakról: minimumszabályok, kockázati tényezők és ajánlások az érintett szakmák képviselői számára, Gyámság a gyakorlatban, végleges jelentés), <http://engi.eu/about/documentation/>.

ENSZ, az emberi jogi főbiztos hivatala (OHCHR) (2008), *Recommended principles and guidelines on human rights and human trafficking: commentary* (Az emberi jogokra és az emberkereskedelemre vonatkozó javasolt alapelvek és iránymutatások), http://www.ohchr.org/Documents/Publications/Commentary_Human_Trafficking_en.pdf.

ENSZ (2011), *Joint UN Commentary on the EU Directive – A Human Rights-Based Approach, Prevent Combat Protect Human Trafficking* (Az uniós irányelv közös magyarázata - Az emberi jogokra fókuszáló megközelítés, Emberkereskedelem: megelőzés, küzdelem és védelem), https://www.unodc.org/documents/human-trafficking/2011/UN_Commentary_EU_Trafficking_Directive_2011.pdf.

Európa Tanács (2009), *Council of Europe’s policy guidelines on integrated national strategies for the protection of children from violence*, Strasbourg (Az Európa Tanács iránymutatásai a gyermekek erőszak elleni védelmét szolgáló integrált nemzeti stratégiákra vonatkozóan), www.coe.int/t/dg3/children/News/Guidelines/Adoption_guidelines_en.asp.

Európa Tanács (2010), *és magyarázatai*, elfogadta az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága 2010. november 17-én, http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/childjustice/Guidelines%20on%20child-friendly%20justice%20and%20their%20explanatory%20memorandum%20_4_.pdf.

Európa Tanács (2011), Parlamenti Közgyűlés, Migrációval, menekültekkel és lakóhelyüket elhagyni kényszerülő személyekkel foglalkozó bizottság, *Migrant Children: What rights at 18?* (Migráns gyermekek: milyen jogaik vannak 18 évesen?), (*Jelentés* | Doc. 13505 | 2014. április 23.), <http://website-pace.net/documents/19863/168397/20140313-MigrantRights18-EN.pdf/ea190a6e-1794-4d30-b153-8c18dc95669f> <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=20589&lang=en>.

Európai Bizottság (2010), *Communication from the Commission to the European Parliament and the Council. Action plan on unaccompanied minors (2010-2014)*, (A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek és a Tanácsnak: A kísérő nélküli kiskorúakról szóló cselekvési terv, 2010-2014) 2010. május 6., COM(2010) 213/3, Brüsszel, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0213:FIN:EN:PDF>.

Európai Bizottság (2012), *Report from the Commission to the Council and the European Parliament, Mid-term report on the implementation of the Action Plan on Unaccompanied Minors*, (A Bizottság jelentése a Tanácsnak és az Európai Parlamentnek, Félidős jelentés a kísérő nélküli kiskorúakról szóló cselekvési terv végrehajtásáról), Brüsszel, 2012. szeptember 28., COM(2012) 554 végleges, http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/e-library/docs/uam/uam_report_20120928_en.pdf.

Európai Bizottság (2013), *Missing children in the European Union: Mapping, data collection and statistics* (Eltűnt gyermekek az Európai Unióban: a helyzet feltérképezése, adatgyűjtés és statisztikai adatok), Rotterdam, http://ec.europa.eu/justice/fundamental-rights/files/missing_children_study_2013_en.pdf.

Európai Bizottság (2013), *The EU rights of victims of trafficking in human beings* (Az emberkereskedelem áldozatainak uniós jogai), Luxembourg, Az Európai Unió Kiadóhivatala (Kiadóhivatal), http://ec.europa.eu/anti-trafficking/EU-Policy/EU_rights_victims.

FRA (az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége), (2009), *Child trafficking in the European Union: Challenges, perspectives and good practices* (Gyermekkereskedelem az Európai Unióban: kihívások, kilátások és bevált gyakorlatok), Luxembourg, Kiadóhivatal, http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/529-Pub_Child_Trafficking_09_en.pdf.

FRA (2011), *Separated, asylum-seeking children in European Union Member States, Comparative report* (Felnőtt hozzátartozóiktól elszakított, menedékkérő gyermekek az Európai Unió tagállamaiban, Összehasonlító jelentés), Luxembourg, Kiadóhivatal, http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/1692-SEPAR-comparative-report_EN.pdf.

International Committee of the Red Cross (ICRC) (2004), *Inter-agency Guiding Principles on Unaccompanied and Separated Children* (A kísérő nélküli és felnőtt hozzátartozóiktól elszakított gyermekekre vonatkozó, ügynökségközi alapelvek), Central Tracing Agency and Protection Division, Genf, Svájc, http://www.unicef.org/violencestudy/pdf/IAG_UASCs.pdf.

Nemzetközi Migrációs Szervezet (IOM) (2007), *The IOM handbook on Direct Assistance for Victims of Trafficking* (Az IOM kézikönyve az emberkereskedelem áldozatainak való közvetlen segítségnyújtásról) Genf, Svájc, http://publications.iom.int/bookstore/free/IOM_Handbook_Assistance.pdf.

UNHCR (Az ENSZ Menekültügyi Főbiztossága) (2006), *Guidelines on international protection No. 7: The application of Article 1A(2) of the 1951 Convention and/or 1967 Protocol Relating to the Status of Refugees to Victims of Trafficking and Persons at Risk of Being Trafficked* (Iránymutatások a nemzetközi védelemről No. 7., A menekült helyzetére vonatkozó, 1951. évi egyezmény 1A cikkének (2) bekezdése és/vagy a menekült helyzetére vonatkozó, 1967. évi jegyzőkönyvnek az emberkereskedelem áldozataira vagy az emberkereskedelem kockázatának kitett személyekre történő alkalmazásáról), HCR/GIP/06/07, www.refworld.org/docid/443679fa4.html.

UNHCR (2008), *UNHCR Guidelines on Determining the Best Interests of the Child* (Az UNHCR iránymutatásai a gyermek mindenek felett álló érdekének meghatározásáról), 2008. május, www.refworld.org/docid/48480c342.html.

UNHCR és Európa Tanács (2014), *Unaccompanied and separated asylum-seeking and refugee children turning eighteen: What to celebrate?* (Tizennyolcadik életévüket betöltő, kísérő nélküli és felnőtt hozzátartozóiktól elszakított, menedékkérő, illetve menekült gyermekek: Mit ünnepeljünk?), Strasbourg, Franciaország: www.refworld.org/DOCID/53281A864.HTML.

UNHCR és Nemzetközi Menekültügyi Bizottság (IRC) (2011), *Field handbook for the implementation of UNHCR BID guidelines* (Gyakorlati kézikönyv az UNHCR mindenek felett álló érdek meghatározásáról szóló iránymutatásaihoz), www.refworld.org/pdfid/4e4a57do2.pdf.

UNICEF (Az ENSZ Nemzetközi Gyermekek Gyorsségélyalapja), (2008), *Reference guide on protecting the rights of child victims of trafficking in Europe*, (Referenciaútmutató az emberkereskedelem gyermek áldozatai jogainak védelméről Európában), Genf, www.unicef.org/ceecis/UNICEF_Child_Trafficking_low.pdf.

UNICEF (2008), *UNICEF child protection strategy* (Az UNICEF gyermekvédelmi stratégiája), E/ICEF/2008/5/Rev.1, 2008. május 20., www.unicef.org/protection/files/CP_Strategy_English.pdf.

UNICEF (2013), *Age assessment: a technical note* (Az életkor meghatározása: egy technikai megjegyzés), Smith, T. és Brownless, L., New York, [http://www.unicef.org/protection/files/Age_Assessment_Note_final_version_\(English\).pdf](http://www.unicef.org/protection/files/Age_Assessment_Note_final_version_(English).pdf).

HOGYAN JUTHAT HOZZÁ AZ EURÓPAI UNIÓ KIADVÁNYAIHOZ?

Ingyenes kiadványok:

- egy példány:
az EU Bookshopból (<http://bookshop.europa.eu>),
- több példány, valamint plakátok, térképek rendelése:
az Európai Unió képviselőin keresztül (http://ec.europa.eu/represent_hu.htm),
nem uniós országokban a küldöttségektől (http://eeas.europa.eu/delegations/index_hu.htm),
a Europe Direct szolgáltatáson keresztül (http://europa.eu/europedirect/index_hu.htm)
vagy a 00 800 6 7 8 9 10 11 telefonszám tárcsázásával (ingyenesen hívható az EU egész területéről) (*).

(*) A legtöbb hívás és a megadott információk ingyenesek (noha egyes mobiltelefon-szolgáltatásokon keresztül, telefonfűlkékből és hotelekből a számot csak díjfizetés ellenében lehet hívni).

Megvásárolható kiadványok:

- az EU Bookshopból (<http://bookshop.europa.eu>).

A *szülői felügyelet nélkül maradt gyermekeket szolgáló gyámsági rendszer* célja a gyermekek védelmének megerősítése, különös tekintettel az emberkereskedelem gyermek áldozatainak sajátos szükségleteire. Az *emberkereskedelem felszámolására irányuló uniós stratégia (2012-2016)* elismeri azoknak az átfogó és gyermekközpontú gyermekvédelmi rendszereknek a fontosságát, amelyeknek alapkövét az erős gyámsági rendszer képezi. A hatékony gyámsági rendszer kulcsfontosságú szerepet tölt be a gyermekek bántalmazásának, elhanyagolásának és kizsákmányolásának megelőzésében. A gyámok feladatai, képzései és a számukra előírt kompetenciák azonban tagállamról tagállamra eltérnek. Ez a kézikönyv, amely az Európai Bizottság és az Európai Unió Alapjogi Ügynökségének közös kiadványa, a gyámsági rendszerek gyakorlatainak egységesítéséhez kíván hozzájárulni, egyúttal biztosítva azt is, hogy a gyámsági rendszerek jobban figyelembe vegyék az emberkereskedelem gyermek áldozatainak sajátos szükségleteit. A kézikönyv iránymutatásokat és ajánlásokat fogalmaz meg az uniós tagállamok számára gyámsági rendszereik megerősítésére vonatkozóan, és rögzíti a gyámsági rendszerek alapelveit, valamint alapvető strukturális és irányítási elveit. A gyámsági rendszerek fő jellemzőinek közös értelmezésével javítani kívánja a gyámság alatt álló gyermekek körülményeit és alapvető jogainak tiszteletben tartását.

FRA – Gyámság a szülői felügyelet nélkül maradt gyermekek számára

Schwarzenbergplatz 11 – 1040 Bécs – Ausztria

Tel. +43 158030-0 – Fax +43 158030-699

fra.europa.eu – info@fra.europa.eu

[facebook.com/fundamentalrights](https://www.facebook.com/fundamentalrights)

[linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency](https://www.linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency)

twitter.com/EURightsAgency

Kiadóhivatal

ISBN 978-92-9239-978-8